

Taal van het jaar vier

Met deze uitgave wensen de medewerkers van Van Dale Lexicografie
u een 2005 met veel mooie nieuwe woorden toe.

Taal van het jaar vier

Kroniek van het Nederlands in 2004

van Dale

Van Dale Lexicografie bv, Utrecht/Antwerpen, 2004

© Copyright 2004, Van Dale Lexicografie bv, Utrecht/Antwerpen

Samensteller: Ton den Boon,
hoofdredacteur van de Grote Van Dale.

Voorwoord	7
Inleiding	9
1 Stressrokers in de rookcel	15
2 Ruilseks voor een magistraat	17
3 Eerwraak- en andere moorden	19
4 Vaatvriendelijke vettaks	21
5 Hamsterfondsen voor pensioenanalphabeten	23
6 Zorgbelasting voor zelfzorgers	25
7 Van de schandkooi in de duocel	27
8 Kruisporno met condoomplicht	29
9 Van burgercrisis naar ellebogensamenleving	31
10 Gedoogterreur van de terrorismepaus	33
11 Wegblijfboetes voor een zorgpiraat	35
12 Op de integratieladder	37
13 De versierde mens	39
14 Geen pretprofessor met zijn laatstewilpil	41
15 Mensvriendelijke synergiebonus	43
16 Boerengolf	45
17 Sms-seks met het wipmobieltje	47
18 Gloeivisjes en het vrouwvast ongedierte	49
19 Het borstmoment	51
20 Breekteams bij belastingzonden	53
21 Een snoeibrief in het werklozenparadijs	55
22 Technotuig	57
23 Verbale steniging	59
24 Verdonkhuwelijken	61
25 Fietsen als een dood vogeltje	63
26 Nederland fraudeland	65
27 Een bio-ID voor een irisreiziger	67
28 Op relireis	69

29	Het zaterdagavondgevoel van gezelligheidstelevsie	71
30	Tenenlikkerij en de billenknijpaffaire	73
31	Van de straatkerk	75
32	Een goededoelenzegel voor de witvleugelspecht	77
33	De kluts kwijt?	79
34	Zijn daden en zijn doen	81
35	Onder de gelovigen	83
36	Weersoverlast	85
37	Faillissementenrecords in de leisure-economie	87
38	Bij de Tokkies	89
39	Het infrastructurele drama	91
40	Terreurvrees	93
41	Serieslachtoffers van een maagdenjager	95
42	Internethengelen naar een stevige kindervis	97
43	Racereizen voor flietspaalvandalen	99
44	...log	101
45	Hubbert's peak	103
46	De taal van bloed en bommen	105
47	Seniorvriendelijke hangouderen	107
48	Smaakspelers in het smulbos	109
49	Leaseleed	111
50	Touwtjesknopen	113
51	De Chinese griep	115
52	Slowe traagheidscultus	117
	Index	119

Taal van het jaar vier geeft een beschrijving van een selectie van de nieuwe woorden en uitdrukkingen uit het 2004. Bij het samenstellen ervan heb ik o.a. dankbaar gebruik gemaakt van digitaal materiaal van PCM Landelijke Dagbladen en Mediar-gus. Bij het schrijven van de 52 artikelen in deze uitgave heb ik regelmatig advies kunnen inwinnen bij een aantal collega's. Met name Theo de Boer, hoofdredacteur van het Koenen woordenboek Nederlands, die al mijn teksten van inhoudelijk commentaar voorzag, ben ik veel dank verschuldigd.

Ton den Boon

november 2004

In dit boekje worden de volgende afkortingen gebruikt voor geraadpleegde bronnen:

AD	Algemeen Dagblad
ANP	Algemeen Nederlands Persbureau
BVL	Het Belang van Limburg
DM	De Morgen
DS	De Standaard
GVA	De Gazet van Antwerpen
FD	Het Financieele Dagblad
LN	Het Laatste Nieuws
NRC	NRC Handelsblad
RD	Rotterdams Dagblad
VK	de Volkskrant
VN	Vrij Nederland

Iedereen die enigszins actief de media van een bepaald taalgebied volgt, wordt jaarlijks – al dan niet bewust – geconfronteerd met nieuwe woorden. Welke nieuwe woorden dat zijn, is onder meer afhankelijk van de plaats waar men zich bevindt, vooral als dat taalgebied zich uitspreidt over verscheidene staatkundige entiteiten, bijvoorbeeld Nederland en België. Zo is de kans vrij klein dat iemand in Nederland ooit gehoord heeft van het vaakst gebruikte nieuwe Nederlandstalige woord van 2004. Dat woord luidt **superministerraad** (*DM*, 7-1-2004). Het werd begin januari geïntroduceerd ter aanduiding van een buitengewone vergadering van de Belgische ministerraad waarin exclusief over een bepaald beleidsthema wordt gedebatteerd. In de loop van 2004 werden een paar van die superministerraden gehouden. Een ging er over sociaal-economisch beleid, een andere over veiligheid en justitie en de derde ging over de kwaliteit van het leven. Ook al werden er misschien niet zoveel concrete beslissingen genomen, ze hadden wel flink wat impact. Althans in België, getuige het feit dat **superministerraad** in de eerste negen maanden van 2004 zo'n 450 keer in de Vlaamse media voorkomt. Opmerkelijk is dat ditzelfde woord slechts eenmaal in een Nederlandse krant is aangetroffen, namelijk in *Trouw*.

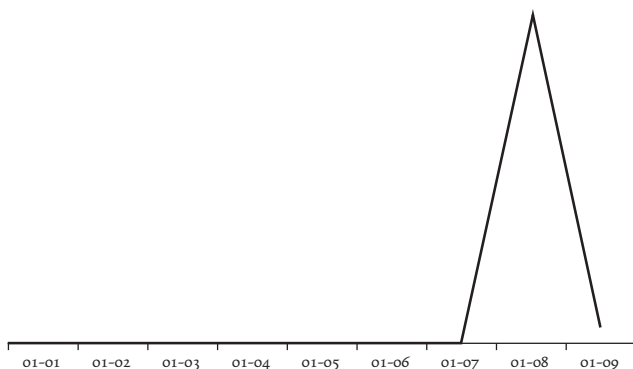
Iets vergelijkbaars geldt voor nummer twee in de nieuwwoordentop-tien van 2004. Dat woord luidt **megaministerraad**. Vanaf de introductie begin 2004 is dit synoniem van **superministerraad** ruim 150 keer in de kranten aangetroffen. Let wel, alleen in Vlaamse media, want het woord is in heel 2004 niet te vinden in een Nederlandse krant.

Niet op alle terreinen belemmeren de landsgrenzen de informatie-uitwisseling. Zo blijkt het woord **tenenlikker** (*De Telegraaf*, 5-8-2004), de benaming voor een verschijnsel in Rotter-

dam, niet alleen in de lokale Rotterdamse kranten te worden aangetroffen. Dit woord uit de jaarlijkse komkommertijd staat medio 2004 enige malen in elke landelijke Nederlandse krant, terwijl het zelfs zo'n tien keer in Vlaamse kranten kan worden gevonden. Blijkbaar kan een seksuele aberratie als *tenenlikken* in de media op meer aandacht rekenen dan een belangwekkende zaak van landspolitiek, zoals *superministerraad*.

frequentie *tenenlikker*

periode januari 2004 – september 2004

Niet alleen de plaats waar men zich in een taalgebied bevindt, maar ook de krant die men leest, is van belang voor de nieuwe woorden waarmee men geconfronteerd wordt. Sinds 2003 wordt er in de Nederlandse luchtvaartsector gediscussieerd over veiligheidsfunctionarissen aan boord van risicovluchten. Naar Amerikaans voorbeeld werden die in 2003 onder meer *air marshals*, *sky marshals* en *luchtmaarschalken* genoemd, maar in 2004 komen daar synoniemen bij, zoals *luchtagent* en *vluchtbewaker*. Dat laatste woord figureert zelfs in de hogere regionen van de frequentst gebruikte neologismen van 2004. Toch is het heel wel mogelijk dat je als fanatieke krantenlezer ook dit woord hebt gemist. Het blijkt namelijk vooral voor te komen in de Volkskrant. Wie alleen Trouw, het Algemeen Dagblad of Het Financieel Dagblad leest, kan het daarin een of twee keer hebben aangetroffen, terwijl degene die zich voor zijn nieuwsvoorziening op Het Parool of NRC Handelsblad ver-

laat, dit woord helemaal gemist heeft. Deze beperkingen ten aanzien van de spreiding van nieuwe woorden maken het belang van een nieuwewoordentop-tien vanzelfsprekend relatief.

De top-tien van 2004 luidt:

- 1 superministerraad
- 2 megaministerraad
- 3 fraudeland
- 4 smulbos
- 5 groeibrief
- 6 duocel
- 7 tenenlikker
- 8 vluchtbewaker
- 9 integratieladder
- 10 oogjuweel

Deze lijst is beïnvloed door de selectie van de bronnen. Zou bijvoorbeeld Het Financieele Dagblad buiten beschouwing zijn gelaten, dan zou *groeibrief* ten minste één plaats zakken in de top-tien, terwijl *duocel* minder hoog zou scoren als het Algemeen Dagblad niet zou zijn meegeteld. Ook het tijdstip van meting is relevant: was de lijst later in het jaar gemaakt, dan zou *asobak* (*NRC*, 23-10-2004), een minder vleiende naam voor een terreinwagen, misschien in de top-tien zijn terechtgekomen. Of *kabaalwake* (*ANP*, 2-11-2004), de luidruchtige protestwake waartoe burgemeester Cohen van Amsterdam opriep in reactie op de religieuze moord op Theo van Gogh.

Wat vooral opvalt, is dat alle tien de woorden welgevormde, maar eenvoudige Nederlandstalige samenstellingen zijn. Daarmee vormt de top-tien van 2004 een waardige voortzetting van vergelijkbare lijsten in de afgelopen jaren, waarin weliswaar incidenteel een Engelstalig woord figureerde, maar de meerderheid van de woorden steeds Nederlandstalig was.

Verder springt in het oog dat er geen agrarische term in de top-tien van 2004 staat. Dat is de afgelopen jaren weleens anders geweest. Recentelijk deed zich in Nederland en/of België immers elk jaar wel een crisissituatie voor als gevolg van een

veeziekte of een hormonenschandaal. Denk maar aan de MKZ-crisis in 2001, het MPA-schandaal in 2002 en natuurlijk de vogelpestcrisis in 2003. Die laatste crisis zet zich onder de naam vogelgriepvirus voort in 2004, maar dan wel elders in de wereld. Het is daarmee blijkbaar een ver-van-mijn-bedshow geworden.

Wat ten slotte nog de aandacht trekt, is dat de top-tien nauwelijks getuigt van de enorme aandacht van de media voor het wereldwijde terrorisme. 2004 zal onder meer de geschiedenis ingaan als het jaar waarin de beschaving geschokt werd door de ongekende wreedheid van het moslimterrorisme. Lieden die bereid zijn honderden kinderen in Beslan op te blazen om een politiek-religieus doel te bereiken. Die in Madrid forensentreinen met willekeurige passagiers geloven op te blazen. Of die elders in de wereld mensen op de gruwelijkste manier onthoofden. De beelden van deze barbarij gaan – onder meer in de vorm van *onthoofdingsvideo's* – de hele wereld over. Hoe groot de impact van de wreedheid van het terrorisme echter ook is, behalve het woord *vluchtbewaker* is hiervan weinig terug te vinden in de nieuwewoordentop-tien van 2004. Misschien heeft de taal er wel geen woorden voor.

Taal van het jaar vier is het vijfde deeltje in de reeks 'Taal van het jaar'. Zo'n lustrum is natuurlijk een goede gelegenheid om eens kort terug te kijken en een tussenbalans op te maken van de afgelopen taaljaren. Die hebben steeds een rijke oogst aan nieuwe woorden opgeleverd, wat vooral aangeeft dat onze taal springlevend en bijzonder dynamisch is. De woorden zelf weerspiegelen vaak heel goed wat er gaande is in de werkelijkheid. Die werkelijkheid is veranderlijk, en dus is ook de taal die van die werkelijkheid getuigt dat. Hoewel de nieuwe woorden van de afgelopen jaren heel wat blijvende taalverrijking hebben opgeleverd – denk aan *bloeddiamant* (2000), *chicklit* (2003), *cyberdating* (2000), *flitsscheiding* (2001), *gevoelsinflatie* (2002), *kleptocrantaks* (2001), *levensloopregeling* (2002), *migratiehuwelijk* (2002), *mobloggen* (2003), *treiterlijn* (2002), *vechtscheiding* (2001) en *webwinkelen* (2000) – wordt het overgrote deel van de nieuwe

woorden gevormd door eendagsvliegen die na een kort bestaan in onze taal alweer aan de vergetelheid prijsgegeven kunnen worden. Denk maar aan *armeluisatoombom* (2001), *beursglijbaan* (2002), *bonnetjeshetze* (2000), *guldenheimwee* (2002), *klatergoudindex* (2003), *plasmast* (2001) en *wapwinkelen* (2000). Maar die vluchtige woorden verankeren onze taal wel in de tijd, waardoor ze ook na jaren nog stille getuigen zijn van wat zich ergens in een afgesloten periode heeft afgespeeld.

Dit boek bevat 52 stukjes over taalontwikkelingen in 2004 (en ook wel de laatste maanden van 2003) die gekoppeld zijn aan nieuwsfeiten. Die taalontwikkelingen uiteten zich vaak in de vorm van een nieuw woord, maar ook wel in de wederopstanding van een oud woord of de ontwikkeling van een nieuwe betekenis van een bestaand woord. In elk van de 52 stukjes zijn een paar van dergelijke woorden beschreven. De consequentie van de anekdotische aanpak is dat lang niet alle nieuwvormingen die in 2004 de krant haalden, in dit boekje worden besproken. Een andere consequentie is dat niet alleen de woorden met een wat hogere levensverwachting in dit boek beschreven worden, maar ook – en juist vaak zelfs – de eendagsvliegen.

Ook de kopijdatum van dit boekje vormt een beperking voor de beschreven woordenschat: de pennenvruchten van de spraakmakende gemeente uit de laatste maanden van 2004 zijn niet in dit boek opgenomen, want vanaf begin november ligt de kopij bij de zetter. Dit wordt echter gecompenseerd doordat ook aandacht is besteed aan de woordvondsten uit de laatste maanden van 2003. Bij de keuze van de te behandelen taalvormen staan neologismen centraal, maar er is tevens aandacht besteed aan trends en ontwikkelingen die zich niet of niet alleen in de vorming van nieuwe woorden manifesteren.

Het basismateriaal bij het samenstellen van dit boekje bestaat uit de digitale teksten van de eerste drie kwartalen van de jaargang 2004 van vier kranten uit de nieuwsdatabase van PCM: *Algemeen Dagblad*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *de Volkskrant*. Dit is

aangevuld met materiaal uit Vlaamse kranten uit de nieuws-database van Mediargus: *Het Nieuwsblad*, *Het Belang van Limburg*, *De Morgen*, *De Standaard*, *De Gazet van Antwerpen*.

Van alle woorden in deze kranten is een unieklijst gemaakt (een lijst waarop elke woordvorm één keer staat met daarachter het aantal malen dat deze vorm in het totale materiaal voorkomt). Van deze lijst zijn vervolgens de ‘woorden die bij Van Dale bekend zijn’ afgetrokken, dat wil zeggen alle taalvormen uit de Van Dale woordenboeken met hun meervouds- en verkleiningsvormen, buigingsvormen en vervoegingen. Het restant is vervolgens op frequentie gesorteerd.

Een groot deel van de ‘onbekende’ taalvormen blijkt in de praktijk een naam of een typefout te zijn. Een ander deel betreft woorden – en dan met name afleidingen of samenstellingen – die al wat ouder zijn, maar nog in geen enkel Van Dale-product staan. Verder zijn er flink wat doublures, vooral vormen die zowel met als zonder streepje voorkomen (*megaministerraad* naast *mega-ministerraad*). Het restant – op basis van een handmatige steekproef hebben we het over ongeveer één procent van het totaal – betreft taalvormen die als woorden identificeerbaar zijn en die bovendien niet alleen bij Van Dale onbekend zijn, maar ook tussen begin 1991 (het jaar vanaf wanneer het krantenmateriaal digitaal is opgeslagen) en circa 31 december 2003 niet of slechts sporadisch zijn gebruikt in een van de kranten uit de databases. Dit taalmateriaal is vervolgens gerubriceerd rond een aantal thema’s, waarna het bij de verwerking ervan tot tekstjes handmatig is gecontroleerd en aangevuld met materiaal uit andere digitale databanken en internetzoekmachines, zoals Google en Alltheweb. Behalve uit de genoemde kranten is in dit boekje ook her en der geciteerd uit andere bronnen, zoals *Het Financieele Dagblad*, *Het Parool*, *Rotterdams Dagblad* en *Vrij Nederland*.

Stressrokers in de rookcel

Vanaf 1 januari 2004 mag er niet meer worden gerookt in treinen, op stations en luchthavens en op andere openbare plekken. Alleen in de directe nabijheid van speciaal gemarkeerde palen mag een tevreden roker nog straffeloos zijn saffiaantje opsteken. **Rookzuilen** (*NRC*, 2-1-2004) heten ze officieel, die pilaren, waarmee dit al langer bestaande woord – rookzuil betekent van oorsprong ‘opstijgende rookwolk’ – er een nieuwe betekenis bij gekregen heeft. Rokers hebben begin januari trouwens vaak nog geen flauw benul dat ze op stations alleen bij de **rokerszuilen** (*VK*, 2-1-2004) mogen staan paffen. Menig roker wordt dan ook betrapt terwijl hij niet bij een **rokerspaaltje** (*VK*, 2-1-2004) van zijn eerste ochtendsigaret geniet. De volksmond heeft de **rookpilaar** (*Het Parool*, 2-1-2004) op dat moment trouwens al omgedoopt tot **pafpaal** (*NRC*, 2-1-2004). Is rookzuil in de krant inmiddels de meest gebruikte aanduiding voor het ding, op het internet heet het steevast **pafpaal**.

Niet alleen het roken in openbare ruimtes wordt aan banden gelegd, ook op de werkplek is het rokertje voortaan taboe. Vanaf 1 januari 2004 moet elke werkgever zijn werknemers namelijk een rookvrije werkplek garanderen. In theorie kan er dus niet meer gerookt worden achter de computer, in de kantine of op de wc. Alleen in speciale rookruimtes mag de nicotineaddict zich nog aan zijn verslaving overgeven. Een enkele welwillende werkgever heeft ten kantore hier en daar een **rookcel** (*Trouw*, 31-12-2003) ingericht, maar veel rokers zijn in de praktijk aangewezen op de frisse buitenlucht. Zo zie je al in het vroege voorjaar op bedrijfsterreinen her en der voor de ingang van een kantoorgebouw groepjes tabaksjunks in de kilt samenkleumen, zich warmend aan hun sigaret. Wie hoog in een kantoortoren werkt, moet vaak een andere mogelijkheid zoeken om toch zijn grafnageltje te kunnen roken. Wie

geluk heeft, vindt boven op het dak een tochtig terras waar je met hooguit gevaar voor een letale longontsteking je piraatje kunt stoken, maar wie minder gelukkig is, moet op een smalle richel tientallen meters boven het straatrumoer balanceren met een saffie in de mondhoek. Roken is dodelijk, nietwaar.

Naar schatting zijn er vier miljoen rokers in Nederland. Door de Tabakswet zijn ze tot de paria's van de werkvloer gedegradeerd. Maar echte rokers stoppen niet, ze steken hooguit een sigaretje minder op, al zal de Tabakswet het leven van de arbeidzame kettingroker er niet gemakkelijker op maken. Of het werk eronder te lijden heeft, is onduidelijk, maar het kan haast niet anders of mensen die vroeger tijdens het schrijven van een stukkie elk uur twee sigaretten opstaken, komen nu haast niet meer aan schrijven toe, hetzij door de ingesleten gewoonte om elk half uur aan de nicotinebehoefte toe te geven, hetzij door de stress dat men niet aan zijn verslaving kan toegeven.

Gelukkig blijven er tegen de heersende tijdgeest in nog steeds trotse tabaksgenieters. Zoals de leden van het nog jonge rookgenootschap die het **rustroken** (*NRC*, 29-5-2004) hoog houden: 'Wij zijn geen stressrokers maar rustrokers.' Om er lid van te kunnen worden, moet men eerst voor de ballotagecommissie verschijnen, want men moet niet alleen kunnen roken maar er ook over kunnen discussiëren. Misschien kunnen deze laatsten der mohikanen ervoor zorgen dat de ooit zo rijke talige tabakscultuur in leven blijft. Anders zal het Nederlands het met het uitsterven van de laatste rokers moeten stellen zonder tabacologische juweeltjes van woorden als *apenhaar* ('shag'), *señorita* ('langwerpig sigaartje'), *stripmeid* ('meisje dat tabak van de stelen aftrekt') en *een weduwe draaien*.

Ruilseks voor een magistraat

Begin 2004 wordt Nederland opgeschrikt door de erotische escapades van de Amsterdamse magistraat Rob Oudkerk. Die worden breed uitgemeten in de pers nadat hijzelf loslippig is geweest tegenover een nogal indiscrete columniste. 'Ik hou van porno,' meldt de ongelukkige wethouder aan Heleen van Royen, en hij vertelt dat hij na kantooruren regelmatig langs prostitutiesite www.hookers.nl surft, waarop je kunt kijken hoe **neukable** (*Trouw*, 21-2-2004) een prostituee is. Die **sekssurferij** (*NRC*, 6-2-2004) wordt hem ten gemeentehuize niet in dank afgenomen, weet hij. Maar, bekent hij Van Royen verder, hij doet zelfs ook weleens een beroep op de diensten van zo'n prosti, zoals een prostituee soms wel affectief wordt genoemd. Van Royen noteert en publiceert het allemaal braaf. Uiteindelijk is het vooral Oudkerks hoerenloperij op de politiek omstreden Theemsweg, die de wethouder zijn baan kost.

In 2002 raakte Oudkerk ook al eens in opspraak toen hij zich in de buurt van een camera over criminele en halfcriminele allochtonen liet ontvallen dat het Amsterdams eigen 'kut-Marokkanen' waren. De ironie wil dat hij in 2004 wordt opgevolgd door Ahmed Aboutaleb, een rasechte **polder-Ma-rokkaan** (*NRC*, 8-2-2004), volgens PvdA-coryfee Rottenberg zelfs een 'vleesgeworden' **polderallochtoon** (*VK*, 4-2-2004).

Oudkerk heeft zijn politieke ondergang te wijten aan zijn grote passie: de lichamelijke liefde. Althans, voor het oog van de wereld is zijn prostitueebezoek de oorzaak van zijn vertrek als wethouder. Hij zou hierdoor chantabel zijn geworden, al lijkt juist de eerlijkheid waarmee hij de columniste over dit onderwerp vertelde, de kans op chantage klein te maken. En bovendien, op de vleeschelijke liefde zelf rust vandaag de dag toch geen enkel taboe meer? Er wordt over geschreven en ge-

praat alsof het onze lust en ons leven is. Je verbaast je er steeds weer over hoeveel samenstellingen met seks er elk jaar weer verschijnen. Van *seksangst* tot *seksburn-out* en van *getrouwdenseks* tot *ruilseks* – het bestaat natuurlijk allemaal al sinds de mens op aarde rondloopt, maar pas als het een naam krijgt, is het ook wat. Zo is **ruilseks** (*AD*, 14-2-2004) misschien wel zo oud als het oudste beroep, maar het woord wordt pas in 2004 voor het eerst in de krant aangetroffen in de betekenis ‘seks in ruil voor de verstrekking van geld of goederen’.

Wel nieuw, althans een trend in het land der lusten, is de **retroseksueel** (*NRC*, 10-1-2004). Brak in 2003 de metroseksueel (beschaafde grootstedelijke hetero die veel aan lichaamsverzorging doet) door in Nederland, in 2004 heeft de metroman plaatsgemaakt voor de retroseksueel. Wat dat is? Dat is iemand die pertinent weigert datgene te doen waar de metroman zijn reputatie aan te danken heeft. Je zult de retroseksueel dan ook niet bij de visagiste, de schoonheidsspecialiste en de manicure aantreffen en al helemaal niet gezellig met zijn gelijkwaardige partner op de beautyfarm. Het is dus een man zoals mannen – behalve tijdens het metroseksuele interval – altijd zijn geweest.

Eerwraak- en andere moorden

Op 13 januari 2004 schiet een zekere Murat D. in de aula van het Haagse Terra College zijn conrector Hans van Wieren dood. De volgende dag zou Van Wieren een gesprek met de moeder van de dader hebben wegens Murats aanhoudende wangedrag, waarna deze van school gestuurd zou worden. De jongeman voelt zich hierdoor in zijn eer aangetast en jaagt zijn conrector twee kogels door het hoofd. Simpel als wat.

De moord op Van Wieren veroorzaakt een schokgolf in de Nederlandse samenleving, vooral als een dag na de moord Murats vriendjes banieren met de tekst ‘Murat we love you’ op auto’s staan te plakken. Duidelijk geen gevoel voor verhoudingen, die kinders. En als ze het nou om te beginnen eens in fatsoenlijk Nederlands hadden opgeschreven ...

Evenzogoed, het zal je pa maar wezen die door zo’n kans-armiër wordt omgelegd! Uit eerwraak nota bene, want dat wordt als het motief gepresenteerd, waarmee de moord op Van Wieren valt onder de categorie **eerwraakmoorden** (*NRC*, 3-10-2004), die Nederland sinds een paar jaar teisteren. Moorden gepleegd door mensen, vaak jonge jongens, die zich gedist voelen, in hun eer aangetast dus.

Behalve de eerwraakmoord op Van Wieren zijn er in 2004 – zoals elk jaar – ook andere opzienbarende moorden. Die zijn niet allemaal gepleegd in 2004, maar worden in dat jaar wel een zaak en krijgen zo hun naam. De top-drie van spraakmakende moorden in 2004 luidt:

- 1 pindakaasmoord
- 2 kuilmoord
- 3 metselmoord

De **pindakaasmoord** (*NRC*, 12-2-2004) is een gifmoord. De pin-

dakaasmoordenaar maakte namelijk ergens in 2003 voor zijn vriendin een boterham met pindakaas en – brr – hagelslag. Op of onder de pindakaas smeerde hij gif. Toen de vriendin deze boterham opat, werd ze onwel. Ze stierf in het ziekenhuis onder de ogen van haar moordenaar, die naar verluidt haar dood op dat moment nog had kunnen voorkomen.

De Puttense **kuilmoord** (Trouw, 28-2-2004), eveneens daterend uit 2003, is net als de pindakaasmoord een moord in de relationele sfeer: man vermoordt vrouw, omdat zijn vrouw van hem wil scheiden. De moord ontleent zijn naam aan het feit dat de moordenaar zijn slachtoffer begraaft in een van tevoren gegraven kuil in het bos. Boswachters hadden die al ontdekt lang en breed voordat de moord gepleegd werd.

De **metsemoord** (AD, 27-9-2004) dateert uit de tweede helft van 2004. Deze dubbele moord op twee mannen is vooral opzienbarend door de maffiose manier waarop de lijken zijn weggewerkt. Die blijken na de moord namelijk in een muur van een onbewoonde woning gemetseld te zijn.

De meest spraakmakende moord in 2004 is echter die op cineast en columnist Theo van Gogh. Dat is dan ook zo ongeveer de eerste **godsdienstmoord** (radio-uitzending, 3-11-2004) in Nederland sinds de Tachtigjarige Oorlog. Van Gogh heeft zich eerder bij veel moslims gehaat gemaakt door zijn ongezouten kritiek op de islam, onder meer door zijn film *Submission* (2004) over de onderdrukking van de vrouw in de moslimwereld. Het gevolg? Een 26-jarige Marokkaan met een Nederlands paspoort schiet Van Gogh op klaarlichte dag helemaal lek om hem vervolgens – ongetwijfeld geïnspireerd door de barbaarse onthoofdingscultuur van moslimfundamentalisten in het Midden-Oosten – met een mes af te slachten. Misschien wel uit godvergeten eerwraak, omdat Van Gogh zijn godsdienst zou hebben beledigd. Tja, als die godsdienst zelfs niet tegen een beetje kritiek kan ... Hoe dan ook, de *verdediger van het vrije woord*, zoals Van Gogh onmiddellijk na zijn dood door jan en alleman wordt aangeduid, verstomt maar wordt juist door het zwijgen dat hem is opgelegd, op ultieme wijze spraakmakend.

Vaatvriendelijke vettaks

Eerst moest het Westen van de tabak af. Hoge accijnzen, een keiharde imagoreclame en regelrechte rookverboden hielpen heel wat westerlingen van hun rokertje af. Een deel van die gestopte westerlingen heeft sindsdien echter een latente vetzucht zien omslaan in een schijnbaar onomkeerbare uitdijning van de tempel van hun ziel. Het sapdieet, het grapefruitdieet, zelfs het mayonaisedieet helpt niet om het veertigersvet te elimineren. Nooit meer zal de dikkerd ribmager zijn, zelfs een verjongingsdieet zal hem niet meer kunnen transformeren tot de jonge god die hij misschien ooit was.

Maar anno 2004 nemen hogere instanties hun verantwoordelijkheid. Of beter gezegd: de Wereldgezondheidsorganisatie slaat alarm over de vervetting van de homo occidentalis. Niet alleen in de Verenigde Staten, want ook bij ons eten te veel mensen te veel vetmakertjes en worden ze te dik. Daardoor is de kans groot dat bijvoorbeeld gewrichtsslijtage en de aandoeningen tengevolge daarvan, alsmede diverse andere overgewichtsziekten de gemeenschap op termijn veel geld gaan kosten. Het zijn dan ook geen medici, maar economen van de Wereldgezondheidsorganisatie die aandringen op de invoering van een **vettaks** (*NRC*, 31-1-2004). Zo'n **vetbelasting** (*Het Parool*, 26-1-2004) snijdt namelijk aan twee kanten. Enerzijds genereert zo'n heffing extra inkomsten voor de staatskas waaruit straks de medische kosten van de vervetting collectief kunnen worden bestreden, anderzijds stimuleert zo'n heffing de dikke medemens ook om eens wat minder vet te gaan eten. Geen cheeseburgers meer, de big macs moeten in de ban en ook ander junkfood wordt taboe, althans als de overheid inderdaad een **snacktaks** (*NRC*, 26-1-2004) zal gaan invoeren.

De maatregel lijkt niet onverstandig, maar tegenstanders wijzen erop dat zo'n extra heffing waarschijnlijk niet veel in-

vloed zal hebben op onze vetconsumptie. In dat geval wordt een vettaks alleen maar een middel om 's rijks schatkist te spekken, terwijl de burger er niet gezonder door wordt.

Vetzuchtigen aller landen zouden natuurlijk minder en vooral minder vet moeten gaan eten, maar veel dikkerds verzuchten dat hun corpulentie eigenlijk de verantwoordelijkheid van de industrie is. Die stopt te veel smakelijk vet in haar producten en zorgt er zo voor dat smulpapen en gourmets verslaafd raken aan hun ongezonde eten. Als er nu maar eens voldoende **vaatvriendelijke** (AD, 4-3-2004) snacks gemaakt zouden worden, dan vlogen de pondjes er niet alleen af, maar zouden ook hart en bloedvaten snel weer aan de beterende hand zijn.

Niet elke gezondheidsgoeroe denkt trouwens zo negatief over vet. Dokter Atkins – de bedenker van het naar hem genoemde dieet – zag jarenlang in de consumptie van vetten in plaats van koolhydraten een prima manier om overtollig vet te verbranden. Maar net voor zijn dood in 2003 laat hij een **vetwaarschuwing** (Trouw, 31-1-2004) uitgaan: voortaan mogen ook mensen die het Atkinsdieet volgen, niet meer onbeperkt boter, kaas en eieren eten.

Of de door de WHO ingezette vermageringskruistocht uiteindelijk effectief zal zijn, moet nog blijken, want vooralsnog verzet de industrie zich met hand en tand tegen een vettoeslag op Magnums, volvette Maaslander en voorgebakken Vlaamse frieten. Het zal daarom vast nog wel even duren voordat de westerse bevolking weer **rietmager** (NRC, 16-1-2004), maar gezond is.

Hamsterfondsen voor pensioen-analfabeten

Vergrijzing en ontgroening zijn allang niet meer het vreeswekkend perspectief van een verre toekomst, maar een concrete realiteit aan het worden. Kijk maar om je heen en je ziet ze overal rondscharrelen: vitale vijftigers en vroege zestigers die een paar jaar geleden nog in de kracht van hun leven of in elk geval van middelbare leeftijd heetten te zijn. Inmiddels worden ze senioren of vijftigplussers genoemd. Ze staan weliswaar nog niet, zoals de bejaarden van vroeger, met één been in het graf, maar hun oude dag is al wel ingetreden in de vorm van prepensioen of vut-regeling. Krap zestig zijn ze vaak nog maar als ze toetreden tot het leger der grijze genietters. Lekker golfen, de hele zomerdag vitaal tuinieren, saampjes naar de Albert Heijn, een puzzel maken met de kleinkids – het lijkt hier verdorie wel het oudedagsparadijs.

Maar nog eventjes en het is *paradise lost*. Niet voor de grijsjes van vandaag, maar voor de dertigers en veertigers van nu, de werkeuzels van de westerse economie die, als het aan onze overheid ligt, nooit onbezorgd van hun oude dag zullen mogen genieten. Het kabinet is namelijk druk bezig het prepensioen, dat de oudjes nu soms al op zevenenvijftigjarige leeftijd ontslaat van hun arbeidsplichten, af te schaffen. De dertigers en veertigers zullen waarschijnlijk nooit rustig kunnen gaan golfen, tuinieren, saampjes naar de Albert Heijn, ocharme.

Maar dat gaat zomaar niet! Opeens lijken ook de vakbonden wakker te schieten uit hun welvaartsdoezel. Toegegeven, vorig jaar hadden ze ook al een hete herfst aangekondigd, maar toen hield deze sociale partner het nog rustig. In 2004 lijkt het er toch werkelijk van te komen. Zo krijgen de bonden op 27 september ouderwets 10.000 stakers op de Dam bijeen en op 2 oktober maar liefst zo'n 200.000 actievoerders op het Muse-

umplein. Of die allemaal precies weten waar ze voor of tegen demonstreren, is twijfelachtig, **pensioenanalfabeten** (*Trouw*, 17-2-2004) als de meesten onder hen zullen zijn. Er zijn geruchten en geruchten van geruchten dat we straks niet meer met z'n allen al op 65-jarige leeftijd kunnen gaan trekken van Drees, maar de woede richt zich voorsnog vooral tegen de afschaffing van het verplichte prepensioen.

Voor dat prepensioen zijn er overigens prima alternatieven, al draagt de overheid daar niet meer fiscaal aan bij. In plaats van een star collectief prepensioen wordt namelijk geopperd dat de sociale partners voortaan zelf het prepensioen gaan regelen. Werkgevers maar ook werknemers kunnen in beginsel zelf **levensloophonds** (*NRC*, 24-2-2004) oprichten. Die zijn nog een stuk flexibeler ook, want wie niet met prepensioen wil, hoeft niet en draagt dan ook geen premie af voor wie dat wel wil. En wie wel met prepensioen wil, kan individueel in het levensloophonds een spaarpotje opbouwen. In België speelt een vergelijkbare problematiek, en daar hebben ze er een mooi woord voor bedacht, voor zo'n individueel spaarpotje, zo'n appeltje voor de dorst. Het flexibel pensioen heet daar een **hamsterpensioen** (*DS*, 31-1-2004), en dat klinkt een stuk minder clean en dus veel sympathieker dan het bureaucratische woord *levensloophonds*.

Zorgbelasting voor zelfzorgers

Het zijn bange tijden voor wie ziek, zwak of misselijk is. De kosten van de zorg zijn te hoog en daarom worden allerhande pogingen gedaan om deze naar beneden te brengen. Bijvoorbeeld door de invoering van een **zorgbelasting** (NRC, 7-2-2004). Fiscalisering van de zorg zou namelijk best weleens een acceptabel alternatief voor het huidige premiestelsel kunnen zijn. Een elementaire ziektekostenverzekering voor iedereen, gefinancierd via de heffing van de zorgbelasting, zou de zorg goedkoper en de bekostiging ervan door de diverse inkomensgroepen rechtvaardiger kunnen maken. Of niet? Na februari 2004 wordt niet veel meer van het plan vernomen. Het idee zal wel een beleidsballonnetje zijn geweest, dat inmiddels alweer is afgedreven.

Het kabinet ziet zich wel blijvend voor de taak gesteld om de zorg goedkoper te maken. Mensen doen nu eenmaal een enorm beroep op bijvoorbeeld de eerstelijnszorg. Vooral als ze niet met een hoog eigen risico particulier verzekerd zijn, strompelen ze bij elke loopneus en bij elk pijntje in de kleine teen al naar de huisarts, zo denkt het kabinet. Om die onnodige zorgvraag te ontmoedigen, bedenkt de regering een vrij eenvoudige **zorgno-claim** (VK, 22-9-2004): fondsverzekerden die gedurende een jaar een gering beroep doen op de zorg, krijgen 250 euro premie (of een deel daarvan) terug, terwijl mensen die een intensief beroep doen op de zorg, het volle pond aan premie betalen. Dat klinkt nu eens niet onzinnig en zelfs vrij redelijk, want 250 euro zal iedereen toch wel over hebben voor goede medische zorg. Bovendien schijnt het in de uitvoering een simpele regeling te zijn die mede daardoor naar schatting jaarlijks ruim anderhalf miljard euro aan besparingen oplevert. Ideaal dus, zou je denken, maar tijdens het Tweede-Kamerdebat over de regeling blijken politici toch al-

tijd weer voor de bühne te debatteren: ze zijn bang dat gebrek aan maatschappelijk draagvlak voor de medische no-claimregeling hun partij stemmen gaat kosten. De regeling wordt daarom aangepast met de bepaling dat bij de no-claimberekening de zorgvraag aan de huisarts niet zal meetellen. Waarmee de uitvoering van de regeling administratief ingewikkeld en dus duur wordt, terwijl een belangrijke kostenpost – het overbodig beroep op de huisarts door verplicht verzekerden – in stand wordt gehouden. Van de ingeboekte bezuiniging zal dan ook maar een fractie overblijven.

Voor fondsverzekerden betekent de afzwakking van de eigen **zorgbijdrage** (*AD*, 13-8-2004) dat ze waarschijnlijk meer geld overhouden om een beroep te doen op alternatieve hulpverleners – kwakzalvers heetten die vroeger – want die zijn ondanks de voortschrijdende medische kennis nog steeds mateloos populair. Zo zijn er lieden die zweren bij **bloemtherapie** (*NRC*, 30-4-2004), een aromatherapie op basis van bloesems die ook bekendstaat als *bloesemtherapie*, of bij **crenotherapie** (*AD*, 15-5-2004), een behandeling van ziekte met water. Ook zijn er mensen die op de rand van het graf hun heil zoeken bij **frequentitherapie** (*NRC*, 20-3-2004), een alternatieve behandeling waarbij hoge en lage magnetische frequenties op kankercellen worden gericht, om de kanker hieruit weg te jagen. Zeker met het licht op de eeuwigheid helpt een kaarsje branden voor de heilige Cornelis waarschijnlijk beter.

Toch is er nog hoop voor de gezondheidszorg. Alleen al de publieke discussie over het ontmoedigen van de zorgvraag kan mogelijk een mentaliteitsverandering teweegbrengen, waardoor mensen zich op den duur wat minder snel laten meeslepen door hun **therapiedrift** (*VK*, 6-5-2004).

Van de schandkooi in de duocel

Wie niet deugen wil, moet brommen. Vroeger kon je dan rustig in je eentje in het gevang over je zonden gaan zitten nadenken, maar vanaf 2004 is dat er niet meer bij. Met een beetje pech moet je je vierkante meters in de bajes voortaan delen met een echte boef, iemand met een kort lontje of een psychische stoornis die je terroriseert of iemand met lange vingers die, als je even niet oplet, in je spullen zit te graaien. Van nadenken komt zo natuurlijk niet veel, in zo'n **duocel** (*AD*, 15-4-2004). “L'enfer, c'est les autres”, heeft Sartre gezegd en onze ongetwijfeld van hemel en hel bewuste justitieminister lijkt die uitspraak zeer ter harte te hebben genomen. Hoe kun je anders op het idee komen om iemand die weliswaar een misdrijf heeft gepleegd, al in de bak door een hel te laten gaan? Donner schijnt zijn ideeën voor **meermansdetentie** (*Trouw*, 17-1-2004) trouwens nog te willen uitbreiden van tweepersoons naar **triocellen** (*LN*, 7-2-2004). Nee, dan kun je maar beter je straf uitzitten in zo'n oude vertrouwde eenmanscel op een **detentieboot** (*NRC*, 4-5-2004).

Maar dan moet je eerst wel voor de rechter worden gebracht. Bij een economisch delict wordt de kans daarop steeds kleiner nu bijvoorbeeld middenstanders steeds vaker het recht in eigen hand (mogen) nemen. Veelplegers, die justitieel nauwelijks aan te pakken zijn, dreigen niet langer aan de politie te worden overgedragen, nu middenstanders een alternatief bedacht hebben om ze eigenhandig publiekelijk te schandte te maken door ze na een heterdaadje in een **schandkooi** (*BVL*, 8-1-2004) te zetten, de moderne versie van de schandpaal. Er worden ook andere privacybeperkende maatregelen getroffen tegen notoire winkeldieven en dergelijk gespuis. Zo willen middenstanders winkeldieven fotograferen om de foto's op hun ramen aan te plakken.

De politietop lijkt aan deze vorm van eigenrichting niet zo zwaar te tillen. Begin 2004 hintten verscheidene commissarissen tijdens hun nieuwjaarspraatje op de afschaffing van de privacybescherming voor criminelen. De Amsterdamse commissaris pleit zelfs voor intrekking van de burgerrechten van criminelen. De politiek staat – bij monde van bijvoorbeeld PvdA-kamerlid Aleid Wolfsen – gelukkig nogal huiverig tegenover zulk **schandpaalbeleid** (NRC, 6-1-2004). Geen wonder, want in een land dat zijn mond vol heeft van normen en waarden, is beperking van de privacy van welke burger dan ook een flinke stap terug op de beschavingsladder.

Het kan echter allemaal nog erger. Stel, je hebt het uiterlijk van een terrorist en bent door de Amerikanen opgepakt. Dan ga je met een beetje pech in **krijgsdetentie** (VK, 12-5-2004) en word je zonder proces opgesloten in Guantánamo Bay – militaire codenaam: Gitmo. Daar willen ze weten of je echt een terrorist bent en wie dan wel je terroristische vriendjes zijn. Om daarachter te komen, wordt er – zoals dat zo fraai heet – geestelijke of lichamelijke dwang op je uitgeoefend. **Gitmoteren** (NRC, 10-5-2004) oftewel **gitmotiseren** (VK, 16-6-2004) wordt dat inmiddels ook wel genoemd. Volgens de Geneefse Conventie mag het weliswaar niet, maar daar heeft Amerika een oplossing voor gevonden. Verdachten worden niet vastgezet als krijgsgevangene, op wie de Geneefse Conventie van toepassing is, maar als *unlawful combatant*, op wie de Conventie niet van toepassing is.

Amerika heeft de smaak van het gitmoteren inmiddels echt te pakken, want het uitoefenen van geestelijke en lichamelijke dwang blijkt ook in Irak te worden toegepast. Begin mei komen er foto's in de openbaarheid waaruit blijkt dat gevangenebewaarders in de Abu Ghraib-gevangenis op grote schaal psychische en lichamelijke druk hebben uitgeoefend op Iraakse verdachten. Die folter- en vernederingsfoto's voeden het anti-amerikanisme, maar bewijzen vooral dat Amerika een natie in groot moreel verval is waar heel wat beschavingswerk te verrichten zou zijn.

Kruisporno met condoomplicht

Het Vaticaan zal er wel niet blij mee zijn, maar ook de porno-industrie zelf staat bepaald niet te juichen bij de **condoomplicht** (*AD*, 18-9-2004) die de Californische pendant van onze arbowetgever in april 2004 aan pornoacteurs oplegt. De directe aanleiding voor dit gebod is dat begin 2004 duidelijk is geworden dat pornoacteurs die onbeschermd van bil gaan, werkende weg hiv-positief kunnen worden. Voor de porno-industrie betekent de maatregel een behoorlijke klap. Condoomgebruik is namelijk schadelijk voor de handel: de pornoconsument belijft de **pornopoezen** (*NRC*, 7-2-2004; het woord is buiten de krant al ouder) liever onbeschermd genomen te zien worden. Dat het de wetgever menens is, blijkt echter in september 2004 als justitie in Californië de eerste **condoomboetes** (*De Telegraaf*, 18-9-2004) oplegt aan producenten die de acteurs hun trucje nog wel onbeschermd voor de camera laten vertonen.

Veiliger dan dit soort seks is nog steeds on-lineseks. Als je daar al iets aan overhoudt, dan is het hooguit een computer-virus. Volgens de krant is **webromantiek** (*AD*, 11-2-2004) zelfs goed voor de moderne relatie. Niet als alternatief, maar gewoon, ernaast. Want als uw relatie sleets begint te raken, 'zou een portie webromantiek – halverwege fantasie en werkelijkheid – een goed alternatief kunnen zijn voor (...) overspel' (*AD*, 11-2-2004). Soms hoeft je daar tijdens het surfen niet eens bewust naar op zoek, want als je tegenwoordig een webadres verkeerd intikt, loop je dankzij **typosquatters** (*DS*, 12-2-2004) – mensen die misleidende domeinnamen registreren die sterk lijken op veelgebruikte internetadressen – het risico dat je op een dating- of pornosite terecht komt.

Seks houdt de mensheid in stand en de economie draaiende.

Niet alleen op het internet, maar ook op de televisie. Bij MTV lijkt het inmiddels soms meer om seks dan om muziek te draaien. Geen wonder, want heel wat rappers maken tegenwoordig regelrechte pornoclips: 'Een gebruikelijk scenario is de rapper die als pooier de leiding heeft over een troep mooie vrouwen' (*DM*, 9-3-2004).

Deze **hiphoppornografie** (*DM*, 9-3-2004) wordt in september 2004 aangevoerd als inspiratiebron in een geruchtmakende zedenzaak, waarbij de nog jeugdige mannelijke daders 'seks à la MTV' (*VK*, 14-9-2004) hebben gehad met al even jeugdige vrouwelijke slachtoffers. Bij een afspraakje met een paar meiden willen een paar jongens per se **ipsen** (*VK*, 15-9-2004), blijkbaar een jeugdterm voor 'pijpen': 'Toen een van de meisjes uit Rotterdam voor het eerst een jongen "geïpst" had, vond ze het wel lekker. (...) Een ander meisje pijpte twee jongens terwijl ze verliefd was op een andere.' Volgens de rechtbank doet een meisje dat niet uit vrije wil en op grond daarvan worden de mannelijke daders veroordeeld. De advocaat van een van de verdachten bestrijdt echter dat er sprake is van verkrachting. Hij suggereert dat **ipsen** heel normaal is onder jongeren, ook als je niet verliefd bent. Daarbij beroept hij zich op de MTV-cultuur onder jongeren: 'Die kinderen ontlenen hun ideeën over wat normaal is, aan de rapclips op MTV' (*VK*, 14-9-2004). Dat verklaart alles.

Omdat porno de laatste jaren een acceptabel onderdeel van de maatschappij is geworden, is het niet verwonderlijk dat het woord **porno** inmiddels algemener gangbaar is en bovendien een figuurlijke betekenis heeft ontwikkeld: 'iets wat louter bedoeld is om de toeschouwer te prikkelen'. In die betekenis maakt de commerciële zender SBS **emotieporno** (*NRC*, 8-3-2004), lees je in de krant *reisporno* en maakt acteur, regisseur en bovenal orthodox christen Mel Gibson met zijn geruchtmakende film 'The passion of the Christ', waarin de lijdensgeschiedenis van Christus verheerlijkt wordt, pure **kruisporno** (*De Tijd*, 26-2-2004). En van dat soort porno, daar lust – als we Katholiek Nederland van 9 april 2004 mogen geloven – zelfs het Vaticaan wel pap van.

Van burgercrisis naar ellebogen- samenleving

De agrarische samenleving, de industriële samenleving, de post-industriële dienstenmaatschappij, de nachtwakerstaat, de welvaartsmaatschappij, de verzorgingsstaat – je kunt het zo gek niet bedenken of ze zijn ooit ten onzent realiteit geweest. Kenmerk van al die maatschappelijke constellaties is dat het *vertrouwenssamenlevingen* zijn. Volgens Francis Fukuyama, die het begrip *high-trust society* alweer jaren geleden in zijn boek *Trust* introduceerde, is zo'n samenleving gebaseerd op persoonlijke, zakelijke en maatschappelijke relaties tussen burgers die een fundamenteel vertrouwen hebben in elkaar en in de staat. Fukuyama gaat ervan uit dat collectieve welvaart en individueel welzijn van de burgers – en de balans daartussen – gebaseerd zijn op een duurzame cultuur van vertrouwen. Tegenover de *high-trust society* staat een *low-trust society*, die juist gekenmerkt wordt door familisme oftewel sterke familiebanden, wantrouwen tussen burgers onderling en wantrouwen tussen de burgers en de staat.

Begin maart 2004 houdt Geert Mak de Raiffeisenlezing. Daarin past hij Fukuyama's begrippen toe op de Nederlanden. Mak betoogt dat de Noord- en Zuid-Nederlandse handelssteden vanaf de Gouden Eeuw een *vertrouwenssamenleving* bij uitstek vormden. Zonder vertrouwen zou hier te lande nooit een financieel systeem zijn opgezet dat de handel stimuleerde en er zou geen beurshandel zijn uitgevonden waarmee effectief risicospreiding kon plaatsvinden. Als de Nederlanden geen *vertrouwenssamenleving* waren geweest, zo betoogt Mak, zou de Gouden Eeuw in feite nooit hebben kunnen ontstaan. In het huidige tijdsgewricht ziet Mak een **burgercrisis** (*FD*, 3-4-2004, maar eerder al – ook uit de mond van Geert Mak – in *Het Parool*, 23-10-2003). Dat komt doordat de *vertrouwenssamenleving* die hier tot in de jaren vijftig was, heeft

plaatsgemaakt voor een **wantrouwensamenleving** (FD, 2-4-2004): ‘We zien, voor onze ogen, zich een historische cultuurbreuk voltrekken, van samenlevingen met een hoog vertrouwen die in snel tempo bezig zijn te veranderen in wantrouwensamenlevingen’ (Trouw, 22-9-2004).

De woorden *vertrouwens-* en *wantrouwensamenleving* kwamen incidenteel reeds voor in het al langer gevoerde debat over de *civil society*, maar dankzij Maks lezing en de kranteninterviews met hem worden deze woorden bij een groter publiek gemeengoed. En terecht, want als zich hier een omslag van een *vertrouwens-* naar een *wantrouwensamenleving* aan het voltrekken is, staan wij op het breukvlak van twee culturen. Het is altijd handig om daarvan op de hoogte te zijn.

Volgens Mak vindt de transformatie van een *vertrouwens-* naar een *wantrouwensamenleving* in Nederland plaats door de culturele instabiliteit die het gevolg is van een sterke migratie. Mak meent dat een *vertrouwensamenleving* ‘alleen [kan] functioneren als een land stabiel is. Maar een land dat open is, waar veel nieuwkomers zijn, en dat onder invloed van de mondialisering almaar internationaler wordt, dat is niet zo’n stabiel land.’ (Trouw, 22-9-2004).

Hoe ziet de toekomstige samenleving er dan uit? Afgaande op de samenstellingen met *maatschappij*, *samenleving*, *cultuur* e.d. belooft de toekomst van de **multicultisamenleving** (VK, 20-9-2004) niet veel goeds. Zo leiden veranderingen in het sociale systeem volgens doemdenkers tot een darwinistische maatschappij, waarin de burger meer en meer verantwoordelijkheid draagt voor zijn eigen lot. Dat is niet helemaal hetzelfde als wat huidige politici de ‘verantwoordelijke samenleving’ noemen, al die zou hier wel in kunnen ontaarden. En wat dan resteert, is een **ellebogensamenleving** (NRC, 7-8-2004) in optima forma.

Gedoogetreur van de terrorismepaus

Afgaande op het aantal namen dat de vaderlandse pers in korte tijd voor hem bedenkt, moet Nederland wel bijzonder trots op hem zijn. Op Gijs de Vries, die tijdens de Europese veiligheidstop, eind maart 2004, vlak na de bloedige aanslag van Al-Qa'ida in Madrid, uitverkoren blijkt te zijn om de internationale gemeenschap in ons deel van de wereld te gaan beschermen tegen terreur. Hij gaat dat doen in de functie van Europees veiligheidscoördinator, ook wel **antiterreurcoördinator** (VK, 25-03-2004) en **terreurcoördinator** (Trouw, 19-03-2004) genoemd.

Godfried van Bouillon en Richard Leeuwenhart verschrompelen haast tot figuranten uit de geschiedenis in vergelijking met onze Gijs als de media de veiligheidscoördinator tooien met heroïsche namen als **antiterreurpaus** (Het Parool, 26-3-2004), **terreurpaus** (Het Parool, 25-3-2004) en **terrorismepaus** (Het Parool, 20-4-2004). In navolging van de Britse pers tooit de journalistiek Gijs de Vries ook met de fraai allittererende samenstellingen **terrorismetsaar** (DM, 25-03-2004) en **terreurtsaar** (NRC, 19-3-2004). Gijs de Vries wordt zo al snel de verpersoonlijking van de terrorismebestrijding, **mister terrorism** (De Telegraaf, 26-3-2004) zelve als het ware. Overigens is de metafoor terreurtsaar niet helemaal nieuw. Net na de WTC-aanslagen op 11 september 2001 repte de krant al eens over de benoeming van een **antiterreurtsaar** (Trouw, 22-9-2001), maar toen in de Verenigde Staten.

Na zijn roeping tot het internationale ambt gaat onze Gijs meteen aan de slag. **Mr. Terror** (NRC, 3-7-2004) gaat, jawel, een rapport schrijven. Al in juni begint er het een en ander los te komen als De Vries signaleert dat er in Europa nog heel wat zwakke plekken zijn die terroristen de kans bieden om hun vernietigende werk te verrichten. Vooral Spanje en Italië zou-

den nog steeds de deuren wijd open hebben staan voor internationale terroristen. Maar ook elders in de EU faalt de terreurbestrijding. In reactie daarop gaat ambtelijk Nederland in elk geval tot actie over en roept een nieuwe bureaufunctie in het leven: de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb), onze eigenste terreurvechter. In tijden van oplopende werkloosheid houdt dat in elk geval weer iemand van de straat.

Terreur en antiterreur, maar vooral terreurvrees houden mensen in 2004 echt bezig – vooral als in de zomer en herfst met veel tamtam mogelijke terroristen in ons land worden opgepakt – en doordat het onderwerp in ieders gedachten is, raakt de bijbehorende terminologie al snel akelig vertrouwd. Onze taal wordt dan ook haast dagelijks uitgebreid met nieuwe woorden die verband houden met terreur en terrorisme. Het worden begrippen die men ook zelf steeds gemakkelijker in de mond neemt, met als gevolg dat ze erg aan inflatie onderhevig zijn. Want als tweede deel van samenstellingen komt vooral *terreur* vaak voor in een verzwakte betekenis die kan variëren van ‘hinder’ tot ‘systematische overlast’. Zo heet wildplassen inmiddels **plasterreur** (*AD*, 10-4-2004), en als je huwelijk ondermijnd wordt door sleur, heet het vandaag de dag dat je echtverbintenis te lijden heeft onder de **vervelingsterreur** (*VK*, 8-4-2004). Zelfs zaken die in beginsel positief zijn, kunnen blijkbaar omslaan in terreur. Zo ziet de krant in Nederland **eerlijkheidsterreur** (*Trouw*, 17-3-2004) oftewel de gewoonte om altijd goudeerlijk te zijn, waardoor men echter anderen kwetst of gezichtsverlies bezorgt. Iets vergelijkbaars waartoe het **terreurdanken** (*NRC*, 17-4-2004) heeft geleid, is de **gedoogterreur** (*VK*, 7-5-2004), ‘waardoor de dingen niet bij hun naam mochten worden genoemd’. Als zelfs gedogen terreur kan zijn, nou, berg je dan maar. Dan moet terreur wel een onverbreekelijk onderdeel van onze cultuur zijn geworden.

Wegblijfboetes voor een zorgpiraat

Elk jaar wordt de gezondheidszorg duurder. De steevast genoemde oorzaken zijn de vergrijzing en de almaar voortschrijdende kwaliteit van de zorg: artsen beschikken over steeds meer kennis en hulpmiddelen om patiënten langer en prettiger in leven te houden. Allemaal mooi en aardig natuurlijk, maar daar hangt wel een prijskaartje aan.

Merkwaardig genoeg wordt het duurder worden van de zorg in 2004 niet zozeer aan innovaties en vergrijzing geweten, als wel aan de invoering van marktwerking in ziekenhuizen. Bij marktwerking ben je al snel geneigd te denken aan concurrentie, aan het opvoeren van de efficiency en uiteindelijk aan prijsdaling, maar in de zorg leidt marktwerking juist tot prijsstijging.

Voor een buitenstaander lijkt het toch niet zo heel moeilijk om forse efficiencyverbeteringen in de zorg te realiseren. Zo blijkt uit onderzoek dat bij sommige specialisten zo'n 15 procent van de patiënten zonder bericht wegblijft op een afspraak. Niet alleen bij gewone consulten komen patiënten vaak niet opdagen, ook operatieafspraken worden regelmatig niet nagekomen. Vooral in de zomermaanden doet dit verschijnsel zich voor. Men ging toch maar liever op vakantie dan onder het mes. Het wegblijven van patiënten leidt tot noodgedwongen inactiviteit van specialisten en hun assistenten en is daarom kostenverhogend. Alleen al om die economische reden zijn zulke **no-showers** (bron: site van het Jeroen Bosch-ziekenhuis) een doorn in het oog van de minister van Volksgezondheid. Die heeft daarom in 2003 bepaald dat het ziekenhuis mensen die niet komen opdagen voor hun afspraak of behandeling, vanaf 1 mei 2004 een **no-show-boete** (Trouw, 12-8-2004) van 20 euro mag opleggen. Sommige ziekenhuizen hanteren vanaf midden 2004 inderdaad **wegblijfboetes** (NRC, 11-8-

2004), andere ziekenhuizen doen dat juist niet omdat de baten niet opwegen tegen de kosten.

Behalve no-showers blijken er ook mensen te zijn die juist dolgraag het ziekenhuis of een andere zorginstelling in willen, ook al mankeren ze niets. Daar ben je immers verzorgd en krijg je je natje en je droogje. Om die reden en dus zonder enige indicatie laat een 54-jarige **zorgpiraat** (*AD*, 3-9-2004) zich in 2004 ettelijke malen in een verzorgingsinstelling opnemen, zonder dat de zorginstelling er geld voor ontvangt. Samen met de zich in 2004 ook voor het eerst manifesterende **slaap-** (*Trouw*, 11-9-2004) of **hotelpiraat** (*Dagblad van het Noorden*, 26-3-2004) – iemand die zonder te betalen in pensions e.d. overnacht – mag hij zich voegen bij de al eerder waargenomen **eetpiraat** – iemand die zonder te betalen in restaurants uit eten gaat. Blijkbaar is piraat druk bezig een nieuwe betekenis te ontwikkelen, een betekenis die dichterbij onze hedendaagse werkelijkheid staat dan de aloude betekenis van zeerover en de wat nieuwere betekenis van etherpiraat.

De visie op zorg als een economisch goed leidt eerst tot woorden, daarna misschien tot daden. Ging je vroeger als patiënt naar de dokter, de fysiotherapeut of de maatschappelijk werkster, tegenwoordig begeef je je als **zorgklant** (*Trouw*, 22-4-2004) op de **zorginkoopmarkt** (*NRC*, 30-6-2004). Die terminologische wijziging verandert de zorg natuurlijk niet, maar wekt wel de indruk dat er economisch wordt gehandeld. *Management by speech*, zou je het kunnen noemen. Er zijn recentelijk meer voorbeelden van. Werd nog niet zo lang geleden zorg verleend, tegenwoordig wordt er zorg geleverd. En wie op grond van leeftijd of een lichamelijke beperking als habituele zorgcliënt te boek staat, kreeg vroeger gewoon de zorg die hij of zij nodig had, terwijl de economisering van de medische en paramedische wereld nu heeft geleid tot de introductie van **zorgvouchers** of **woon-zorgvouchers** (woorden uit een Verkenning van het overheidsbeleid uit 2002, die pas in 2004 in de algemene media opduiken), waarmee men een bepaalde hoeveelheid zorg zelf afrekent. Hoe economisch dat ook lijkt, goedkoper wordt de zorg zelf er bepaald niet van.

Op de integratieladder

Begin 2004 presenteert integratieminister Rita Verdonk haar plan om te gaan meten in welke mate allochtonen in Nederland geïntegreerd zijn. Geïnspireerd door het in het sociaal-wetenschappelijk onderzoek gebruikelijke vignettenonderzoek, geeft ze de Stichting Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam opdracht om indicatoren voor de bepaling van de mate van integratie te ontwikkelen. Daartoe zal een groep Nederlanders **integratievignetten** (*VK*, 4-3-2004) gaan opstellen 'met daarop een aantal kenmerken op verschillende terreinen. Voldoe je aan alle kenmerken, dan ben je helemaal geïntegreerd. Mis je er een paar, dan ben je een twijfelgeval.' (*VPRO De ochtend*, 2-3-2004). Verdonk heeft behoefte aan zo'n meetinstrument om de effectiviteit van haar integratiebeleid te kunnen meten en dat zo nodig te kunnen bijsturen.

Velen vinden het nergens voor nodig om de mate van integratie te gaan meten, maar de betrokkenen zijn ook absoluut niet gecharmeerd van de methode die hierbij gehanteerd dreigt te gaan worden. Een nadeel van de vignettenmethode zou bijvoorbeeld zijn dat de opstelling van de **inburgeringsvignetten** (*NRC*, 10-6-2004) hoogst subjectief is. Ze worden namelijk door proefpersonen opgesteld aan de hand van beschrijvingen van fictieve gevallen. Er worden ook andere bezwaren geuit. Wat daarbij vooral opvalt, is dat de werking van de inburgeringsvignetten in de media telkens onvolledig wordt weergegeven. In de krant wordt de methode namelijk al snel gepopulariseerd tot: als je als allochtoon bepaalde inburgeringsvignetten hebt gehaald, dan ben je niet langer zomaar een allochtoon, maar een **vignetallochtoon** (*NRC*, 6-3-2004). En heb je alle **allochtonenvignetten** (*VK*, 12-6-2004) bijeengespaard die je in theorie zou kunnen halen, dan krijg je feestelijk door de burgemeester je integratiediploma uitge-

reikt. Zo, als toetssteen voor individuen, werkt het echter niet.

De vignettenmethode komt begin juni opnieuw in het nieuws, maar staat nu in een onverdeeld ongunstig daglicht. Dat komt doordat voormalig vvd-leider Hans Dijkstal het integratievignet in het AD van 7 juni 2004 vergelijkt met een jodenster. Niet bepaald fijnzinnig, maar wel illustratief voor het onjuiste beeld van het integratievignet. Ze moeten Verdonk trouwens wel hebben, de oud-politici, want niet veel eerder had Jan Pronk ook al zo'n beladen woord gebruikt toen hij over de uitzetting van uitgeprocedeerden oordeelde dat Verdonk onschuldige mensen 'deporteert'.

Het kan haast niet uitblijven: in reactie op de negatieve stemming ten aanzien van minister Verdonk wordt de bewindsvrouw in juni niet alleen verbaal maar ook fysiek beïnvloed. Een paar actievoerders gooien bij wat later een **ketchup-incident** (NRC, 23-6-2004) zal heten, namelijk ketchup over haar heen om te protesteren tegen haar beleid.

Hans Dijkstal valt de furie van de hele bliksemse vvd-top ten deel. En wat het integratievignet betreft: tijdens het integratiedebat dat een paar weken later gehouden wordt, stapt Verdonk toch af van de omstreden vignettenmethode en gaat ze verder met de **integratieladder** (NRC, 13-3-2004), een set min of meer objectieve indicatoren. Volgens de regeringsite is dat een goed instrument op basis waarvan de mate van integratie kan worden bepaald: 'Positieve indicaties zijn bijvoorbeeld het spreken van de Nederlandse taal of het hebben van een baan. Werkloosheid, spijbelen of crimineel gedrag vormen negatieve indicaties.' Zo geformuleerd lijkt het wel alsof de integratieladder – of zoals Verdonk hetzelfde verschijnsel later noemt: de **integratiekaart** (NRC, 16-10-2004) – de braafheid van allochtonen moet gaan meten.

De versierde mens

In het begin van hun evolutie waren mensen mooi genoeg van zichzelf. Zonder enige opsmuk zwierven onze verre, verre voorvaderen rond op aarde. Zodra er echter enig zelfbesef daagde, begon men zich te versieren. Een verfje hier, een ringetje daar, een neusbotje ginds. Sindsdien is de mens in een eeuwenlang proces van polijsting en beschaving geëvolueerd tot de versierde mens die je vandaag de dag soms op je werk, in het café of bij de Albert Heijn kan aantreffen: iemand met een keur aan uiterlijke versierselen, waaronder naast ringen, bellen en banden ook piercings en tatoeages. *Tattoos* heten die laatste steeds vaker, en het zijn allang niet meer alleen zeelieden, sjouwers, kraanmachinisten en andere ruwe bolsters die met een anker op hun arm rondlopen. Er is blijkbaar altijd wel een aanleiding om een tattoo te laten zetten. Zoals een nieuwe liefde. Zo zou Britney Spears haar liefde voor Kevin Federline gecelebreerd hebben door een roze dobbelsteen op haar linkerpols te laten tatoeëren. Haar Kevin zou trouwens een **liefdestatoeage** (*AD*, 18-03-2004) in de vorm van een blauwe dobbelsteen op zijn rechterpols dragen. En dan maar hopen dat de liefde eeuwig duurt, want wat is een roze dobbelsteen nu zonder een blauwe?

Niet alleen volwassenen lopen met tatoeages rond, ook kinderen willen op steeds jongere leeftijd het eigen velletje van een onnatuurlijk groen, blauw of rood motiefje voorzien. En dat kan, want je hoeft voor zo'n tatoeage niet meer naar een of andere tatoekoning (*Trouw*, 9-2-2004) – pardon: tattooconing – in zijn tatoeshop (*AD*, 18-3-2004) – herstel: tattooshop – in een buurt waar je vroeger onder de achttien niet mocht komen. Nee, Tattoo-Bob huist tegenwoordig heel burgerlijk in een zakje chips. Want bij de chips worden in 2004 *kleef-tattoos* oftewel *plaktatoeages* meegeleverd. Je brengt zo'n plaatje aan op

je vel door het te bevochtigen. Zo'n hennatatoeage – abusievelijk worden ze ook wel **hennepatoeage** (VK, 27-2-2004) genoemd – blijft gewoonlijk een week of twee op je huid zitten, tenzij je goed kunt schrobben. Vooral bij kinderen zijn ze populair. Wie nog kroost van engelachtige leeftijd heeft, is zich in 2004 dan ook ongetwijfeld meer dan eens de pleuris geschrokken als zoon- of dochterlief na een kinderfeestje thuisgebracht werd voorzien van een duiveltje op de onderarm of een draakje op de enkel.

Ook strand- en vreemdgangers moeten tegenwoordig een sterk hart hebben, want dankzij hun tijdelijke aard treft men hennatatoeages op de meest onverwachte plekken van het (bijna) ontblote lichaam aan. Beter is het misschien te spreken van *hennatattoos*, want soms lijkt het wel alsof er een betekenisverschil tussen *tatoeage* en *tattoo* is, waarbij het eerste woord voor de permanente en het tweede woord voor de tijdelijke velversiering wordt gebruikt.

Behalve tatoeages lijken ook piercings steeds populairder geworden, maar deze invasieve sieraden krijgen concurrentie van een nieuwe lichaamsversiering, die zelfs chirurgisch moet worden aangebracht: het **oogjuweel** (AD, 6-4-2004). Dit minime implantaat, bijvoorbeeld in de vorm van een hartje, wordt als versiering ingebracht in de conjunctiva, het buitenste slijmvlies van het oog. En waarom zou je eigenlijk je oogfunctie niet in gevaar brengen? Wie weet wordt het oogjuweel na het neusbotje, de oorbel en de tongpiercing wel een nieuw stapje in de evolutie van de versierde mens.

Geen pretprofessor met zijn laatstewilpil

In april 2004 overlijdt de Leidse jurist Huib Drion. In 1991 publiceerde deze oud-vice-voorzitter van de Hoge Raad in NRC Handelsblad een artikel getiteld ‘Het zelfgewilde einde van oude mensen’. Daarin schreef hij: ‘Mijn ideaal is dat oude mensen die op zichzelf zijn aangewezen, naar een arts kunnen lopen (...) om de middelen te verkrijgen waarmee zij op het moment dat hun dat zelf aangewezen voorkomt, een eind aan hun leven kunnen maken op een manier die voor hen zelf en voor hun omgeving aanvaardbaar is.’ Hoewel in het hele artikel het woord *pil* niet voorkomt, concludeerden de media al snel dat Drion pleitte voor een euthanasiepil. Die kwam vervolgens onder de noemer *pil van Drion* of *Drionpil* in het publieke debat terecht. Drion, een voorstander van humane zelfdoding, stond juist een vorm van zelfdoding in twee stappen voor ogen: ‘Je neemt eerst een drankje en een week later een pil of andersom. In elk geval moet het in twee etappes gebeuren. Mocht je halverwege bedenkingen krijgen, dan hou je er gewoon mee op’, zo verklaarde hij negen jaar later (*De Groene Amsterdammer*, 16-12-2000).

Ofschoon Drion een invloedrijk rechtsgeleerde en auteur van een ooit vaak herdrukt juridisch compendium was en als ‘denker zonder diploma’ schreef over Franse literatuur, maatschappelijke kwesties en filosofie, zal hij wel de geschiedenis ingaan als geestelijk vader van wat inmiddels ook wel de **laatstewilpil** (*Knack*, 18-8-2004) of simpelweg de **wilpil** (*Trouw*, 22-4-2004) heet, maar wat in Nederland meestal als *Drionpil* wordt aangeduid. Dat was hem trouwens al eens voorspeld door zijn vriend, de schrijver Adriaan Morriën: ‘Huib, jij haalt nog de Van Dale. Drion, zie “pil van”.’ Zelf zei Drion daarover: ‘Ach, het stoort me niet dat dat het enige is wat mensen van me zullen onthouden’ (*Mare*, 8-5-2003).

Drion was bepaald niet wat je noemt een **pretprofessor** (VK, 5-5-2004, Knack, 29-9-2004). Dat woord, dat in de krant voor het eerst opduikt in een column van Jan Blokker, verwijst niet naar een nieuw academisch beroep, maar naar een bepaald type hoogleraar. Iemand die weliswaar hooggeleerd is, maar zijn kennis ook regelmatig in dienst stelt van de amusementsmedia door luchtigjes verslag van zijn onderzoek te doen in bijvoorbeeld een spelletjesprogramma. Niets mis mee, zou je denken, want zulk optreden kan de kloof tussen wetenschap en maatschappij alleen maar overbruggen, maar voor wie hooggeleerden nog steeds als professors Zonnebloem – het type verstrooide vorser – wensen te zien, is het wel even wennen: hoogleraren in hun nieuwe rol van kennispopularisator. Het woord *pretprofessor* blijkt in elk geval weerklank te vinden, want na de introductie in de krant wordt het nogmaals in stukken van diverse auteurs aangetroffen. Het is dan ook een prettig allitererend woord, beter dan bijvoorbeeld *fun professor* zou zijn, een begrip dat in het Engels trouwens al wat langer in omloop is.

Pret komt al geruime tijd voor in samenstellingen ter aanduiding van een amusementsfunctie, zoals *pretfabriek* (studio waar amusementsprogramma's worden gemaakt), *pretwinkelen* (winkelen voor de fun) en bijvoorbeeld het brandnieuwe woord **pretouder** (Trouw, 6-8-2004): de ouder die niet zozeer opvoedt als wel de leuke dingen met zijn kinderen doet.

Nog maar een paar jaar geleden had *pret* geduchte concurrentie van het Engelse equivalent *fun*. En nog steeds is de *funfactor* van veel dingen belangrijk, maar het lijkt erop dat *fun* terrein aan het verliezen is. Niet alleen aan het Nederlandse equivalent *pret*, want ook in absolute zin komt het woord *fun* de laatste twee, drie jaar minder vaak voor dan bijvoorbeeld zes, zeven jaar geleden. Zou het leven soms niet meer zo funny zijn?

Mensvriendelijke synergiebonus

Eind maart 2004 verliest Nederland zijn zoveelste nationale trots. KLM en Air France gaan een alliantie aan onder de naam Air France. Het voelt voor veel Nederlanders alsof onze nationale zwaan door Air France is overgenomen. Toegegeven, KLM blijft gewoon in de lucht, want met de merknaam KLM is niks mis. Maar als je als belegger voortaan een KLM-stukje wilt hebben, moet je een aandeel Air France kopen. Dat steekt, vooral voor de aandeelhouder die eerst bij het inleveren van zijn stukken KLM in ruil voor Air France, maar de helft van de intrinsieke waarde van zijn KLM-aandelen betaald heeft gekregen.

De KLM-leiding vaart wel bij de fusie. Het lijkt er zelfs even op dat ze allerlei bonussen zal krijgen waar zelfs nog geen naam voor was. Zoals een **synergiebonus** (NRC, 7-4-2004) voor de (te verwachten) synergievoordelen van de fusie. Die bonus is bepaald niet mis, want als de KLM-toplieden de gestelde doelen halen, dan verdienen de heren en dames er in de vorm van synergiebonussen een extra jaarsalaris bij. Dat grote graaien is zelfs de rechtse geldminister Zalm te gortig, maar voor de vliegers en het voetvolk is het ronduit onacceptabel. Want het is meteen al duidelijk: die extra beloning voor de topbestuurders wordt in feite betaald uit de besparingen die gehaald worden uit reorganisaties die veel piloten werkloos zullen maken. De synergiebonus blijkt trouwens niet het enige extraatje voor de KLM-top te zijn. Bij de fusie is namelijk tevens afgesproken dat de allerhoogste bovenbaas van de KLM in 2007 ook nog eens een **loyaliteitsbonus** (NRC, 7-4-2004) zal krijgen. Voorwaarde is dat hij dan pas (of dan al?) vertrekt.

Het draagvlak voor deze exuberante zelfverrijking van de top is flinterdun en de bonden dreigen dan ook de zwaan vleugellam te maken door te gaan staken. Onder druk van de

vakbonden, de overheid en de commissarissen ziet de KLM-leiding half april mokkend af van haar douceurtje. En zo blijft de KLM uiteindelijk in de lucht.

Om ook in een ander opzicht in de lucht te blijven, neemt de luchtvaartmaatschappij bij de uitoefening van haar taken bepaalde maatregelen. Vanaf juli 2004 zullen er bij wijze van proef op risicovluchten van KLM zogeheten **luchtagenten** (Trouw, 24-1-2004) gaan meevliegen, gewapende marechaussees in burgerkledij. Deze vluchtbewakers worden geacht in te grijpen als een vliegtuig gekaapt dreigt te worden. Het is de bedoeling dat ze daartoe worden uitgerust met een speciaal wapen waarmee kogels afgevuurd worden die na het uitschakelen van de potentiële kaper diens lichaam niet verlaten. Op die manier blijft het risico voor de passagiers namelijk beperkt.

Hoe zo'n wapen heet of wat voor kogels je ermee afschiet, is nog onduidelijk. In elk geval zal het niet de **klapkogel** (NRC, 23-8-2004) zijn. Deze **bean bags** (NRC, 23-8-2004), zakjes gevuld met stenen of metalen korreltjes, dringen bij aanraking van het lichaam daar niet binnen, maar delen een klap uit die vergelijkbaar is met een vuistslag. Het nadeel van de klapkogel is wel dat je er geen kapers mee kunt omleggen. Daarvoor is de klapkogel namelijk te mensvriendelijk. En mensvriendelijke kogels, daar heb je natuurlijk niets aan als je terroristen moet bestrijden.

Boerengolf

Nog maar een jaar of tien geleden was golf in Nederland een sport voor fijne luiden in ruitjesbroek. Inmiddels heeft de democratisering ook op de links genadeloos toegeslagen en tegenwoordig tref je bij de golfbaan vooral snelle BMW's, Audi's en andere middenklassers van sociale stijgers aan. Vroeger werd dat commuine volk nog denigrerend 'nouveaux riches' genoemd, maar dat mag niet meer. Nouveau riche is in de laatste decennia namelijk de norm geworden in de sociale werkelijkheid.

Hoewel golf een volkssport is geworden, mag nog steeds niet iedereen lid van de club worden. Zo konden een paar boeren uit het Achterhoekse Lielvelde enkele jaren geleden niet terecht op de lokale golfcourse. Maar waar heb je nu helemaal een golfbaan voor nodig als je zelf hectaren land achter de boerderij hebt liggen? De boeren bedachten daarom zelf een variant op golf, het **boerengolf** (Trouw, 3-4-2004). Het eerste spelletje werd met provisorische middelen gespeeld op het land van kaasboerderij Weenink in Lielvelde. Inmiddels zijn die provisorische middelen gepromoveerd tot gereglementeerde hulpstukken bij het **boerengolfen** (GVA, 5-10-2004) en anno 2004 kan het spel in Nederland op meer dan twintig boerengolfbanen worden gespeeld. Volgens de organisatoren is boerengolf weliswaar uit nood geboren, maar is het nu de snelst groeiende buitensport van Nederland en op het platteland is het inmiddels een geduchte concurrent van het oude golf.

Boerengolf wordt gespeeld in de wei, tussen de koeien en de koeienvlaaien, waar een baan van zo'n acht à tien holes wordt uitgezet. De 'boeren' spelen met een houten stok van ongeveer een meter lengte met aan het uiteinde haaks daarop een klomp van twintig centimeter. Als golfbal wordt een klei-

ne voetbal gebruikt, die in een ingegraven melkemmer (de hole) moet worden geslagen. Een van de meer sympathieke spelregels van het **klompengolf** (*NRC*, 25-9-2004) – zoals het ook wel wordt genoemd – is dat de spelers het vee niet mogen hinderen bij het grazen en herkauwen. Of het spel volgens de regels verloopt, wordt beoordeeld door een **klompkijker** (*NRC*, 12-7-2004), een ervaren boerengolfer die niet alleen als scheidsrechter optreedt maar de spelers ook tips geeft en handige trucs bijbrengt.

Het heeft even geduurd voordat de sport ook buiten het boerencircuit bekend raakte. Weliswaar schreef de Gelderlander enige jaren geleden al een stuk over het boerengolf, maar pas in 2004 stond het woord voor het eerst in een landelijke krant. Die vermelding hield verband met de open kampioenschappen die, gesponsord door de boerenbank, voor het eerst werden gehouden in oktober 2004. Daaraan deden overigens niet alleen Nederlandse boerengolfers mee. Boerengolf wordt namelijk ook al elders in Europa gespeeld. De open kampioenschappen boerengolf werden dan ook niet gewonnen door een Nederlands team, maar door de Belgen. Als die internationale populariteit van het boerengolf nu nog even wil doorzetten, kun je binnenkort als **golfnomade** (*NRC*, 19-7-2004) wereldwijd boerengolfbanen bezoeken. Zie je als boer ook nog eens wat meer van de wereld dan je eigen weiland.

Sms-seks met het wipmobieltje

Eind september worden de resultaten gepubliceerd van een onderzoek naar het gebruik van mobiele telefoons door tien- tot veertienjarigen. Uit dit **tweeniesonderzoek** (McNews, 22-09-2004) – een *tweenie* is een door de poppenserie *Tweenies* populair geworden aanduiding voor een tiener – blijkt dat vrijwel alle kinderen uit deze jeugdige leeftijdscategorie een mobieltje hebben en er naar eigen zeggen absoluut niet meer buiten kunnen. Dat mobieltje wordt overigens in hoofdzaak gebruikt om te sms'en, niet om te bellen. Ook spelletjes spelen is een belangrijke functie van de kinder-gsm.

Het zijn niet alleen kinderen die de mobiele telefoon gebruiken voor andere activiteiten dan bellen. Begin 2004 duikt bijvoorbeeld een **schietmobieltje** (VK, 28-2-2004) op bij een *hell's angel*. Zo'n **schiet-gsm** (*idem*) schijnt zich trouwens niet goed te lenen voor liquidaties, al dan niet door *hell's angels*, waar vooral de hoofdstad steeds meer in grossiert. Daarvoor heeft men zwaarder geschut nodig dan zo'n schiettelefoontje.

Wereldwijd worden er naar schatting ongeveer één miljard sms'jes per dag via de gsm verzonden. Het is dan ook geen wonder dat in onze taal getracht wordt al die sms'jes te categoriseren. Zo zijn er nood-sms'jes, felicitatie-sms'jes, ontslag-sms'jes en natuurlijk de onvermijdelijke seks-sms'jes. De beroemdste seks-sms'jes van 2004 zijn die van David Beckham en zijn Nederlandse maîtresse Rebecca Loos. Na het beëindigen van hun relatie klapt deze jongejuffrouw uit de school en vertelt en passant dat 'Becks' en zij het niet alleen regelmatig echt deden, maar dat ze ook minstens twee keer per week **sms-seks** (NRC, 17-4-2004) hadden. Zo kan het blijkbaar ook. Het volk smult er in elk geval van, vooral als kort na de biecht van Rebecca ook een andere dame bekend zich met Beckham te

vleze te hebben begeven. De wettige echtgenote, ex-Spicegirl Victoria Beckham, is naar men zich denken kan, allerminst *amused* door **Rebeckhamgate** (VK, 9-4-2004) oftewel **Becks Sex Scandal** (VK, 16-4-2004).

Om even op dit *spicy* onderwerp door te gaan: de Standaard had even voordat de berichtgeving over de seks-sms op gang kwam, al de komst van het **wipmobieltje** (DS, 20-3-2004) voorspeld: een tweede mobiel die men alleen gebruikt voor het onderhouden van (virtuele) liefdesrelaties. Het gewone mobieltje geeft zijn geheimen namelijk wat al te gemakkelijk prijs aan onbevoegden. Bovendien zullen mobieltjes binnenkort worden uitgerust met GPS, waardoor je in feite nooit meer ergens kunt zijn zonder dat je wettige partner je gangen zou kunnen natrekken. En dat is niet handig tijdens een amoureuze rendez-vous.

Behalve voor de nieuwsgierige blikken van partner of familielid is de mobiele telefoon in 2004 ook onveilig geworden voor virussen. Tot voor kort bleef mobieltjes dat virusleed bespaard, maar in juni werd het eerste **mobieltjesvirus** (Trouw, 17-6-2004) ontdekt. Gsm'etjes zijn inmiddels ook kwetsbaar voor **gsm-spam** (ANP, 24-2-2004), hetzij in de vorm van ongewenste telefoontjes of in de vorm van **sms-spam** (VK, 3-6-2004). In 2004 wordt zulke **telefoonspam** (AD, 26-2-2004) op Europees niveau verboden, maar of het helpt?

Ook een vorm van ongewenste telecommunicatie zijn **voicebommen** (NRC, 18-3-2004), regelmatig herhaalde automatische telefoontjes van de politie aan bepaalde telefoonabonnees. Maar die hebben het er wel zelf naar gemaakt, want de politie stuurt alleen voicebommen als iemand regelmatig misbruik maakt van het alarmnummer 112.

Gloeivisjes en het vrouwvast ongedierte

Er bestaat een correlatie tussen het belang van een uitvinding of ontdekking, en de kwaliteiten van de naam ervan. Hoe belangrijker de vinding, hoe duurzamer en vaak onopvallender de naam is die de geschiedenis er in haar loop aan geeft.

Wie zich niet het geduld kan permitteren om de geschiedenis een naam voor een vinding te laten genereren, moet zelf een naam bedenken. Op korte termijn leidt een *catchy* naam eerder tot bekendheid dan een doodgewone, misschien zelfs een beetje saaie naam. Dat is meteen ook de reden waarom er jaarlijks zoveel aansprekende, zo niet schreeuwerige namen in onze taal ten tonele verschijnen.

De omgekeerde strategie blijkt niettemin ook goed te kunnen werken. Die strategie houdt in dat een onopvallende, natuurlijke naam wordt verzonnen voor iets nieuws, iets wat net ontdekt of uitgevonden is, een naam dus die de geschiedenis zelve had kunnen genereren. Neem **gloeivisje** (VK, 4-12-2003), op het eerste gezicht een verschijnsel dat niet uitgevonden maar hooguit ontdekt kan zijn. Immers, het auteursrecht van wat in onze taal *vis* wordt genoemd, berust gewoonlijk bij moeder Natuur en bij het woord *gloeivisje* denkt de argeloze taalgebruiker waarschijnlijk aan een mogelijk wel miljoenen jaren oud en nu pas ontdekt visje in de donkere diepzee, dat fel oplicht als het door een natuurlijke vijand wordt belaagd. In werkelijkheid is *gloeivisje* – de spontane maar niet geheel onverwachte vertaling van de Engelse merknaam *GloFish* – de naam van een zebravis die genetisch gemanipuleerd is en daardoor groenig oplicht. Dat oplichten komt doordat wetenschappers een gen van een of ander weekdier in het beestje hebben geïntroduceerd, aanvankelijk trouwens niet eens om het diertje als bizar huisdier aan de man te brengen, maar om het te gebruiken bij de detectie van watervervuiling.

Is het gloeivisje in onze contreien alleen nog maar in de taal gesignaleerd, er zijn andere dieren en on dieren die hier in 2004 ook in de werkelijkheid hun opwachting hebben gemaakt. Zoals de **gartnerslang** (*AD*, 18-5-2004), naar verluidt een zeer giftige slang. Half mei maakt hij Katendrecht onveilig – huizen worden ontruimd, hun bewoners geëvacueerd – om vervolgens weer als in het niets te verdwijnen. Dat leidt bij sommigen tot de prangende vraag: zou de gartnerslang misschien net zo'n spookslang zijn als de lanspuntslang die enige jaren geleden Enkhuizen onveilig heette te maken?

Het zijn niet alleen exoten die in 2004 voor het eerst met naam en toenaam in de krant komen. Andere dieren zijn soms al decennia- of eeuwenlang inheems, maar hadden bij het grote publiek nog geen naam. Een voorbeeld daarvan is de **grasspringspin** (*DS*, 29-4-2004), om precies te zijn de bonte grasspringspin (*Evarcha arcuata*). Nederig kroop het diertje misschien al sinds de prehistorie over grassen en rieten tot het in 2004 opeens aan de anonimiteit werd ontrukkt. Het spinnetje werd in 2004 namelijk bekend door een onderzoek naar de kleefkracht van spinnenpoten. Uit het onderzoek naar de pootjes van de grasspringspin bleek dat spinnen dankzij tienduizenden minuscule haartjes in staat zijn om op hun kop over het gladste oppervlak te wandelen. En dan zouden ze zelfs 170 keer hun eigen gewicht aan die pootjes kunnen dragen.

Een andere grabbewoner die in 2004 de krant haalt, is de **graslandwoelmuis** (*Trouw*, 17-6-2004), van nature een onverbetterlijke vreemdganger. Wetenschappelijk onderzoek aan deze woelmuis heeft aan het licht gebracht dat zijn promiscue gedrag in één keer verleden tijd is als hij genetisch gemanipuleerd wordt. Door een gen in te brengen dat codeert voor het aanmaken van het hormoon vasopressine, wordt de promiscue mannelijke muis namelijk voortaan **vrouwvast** (*Trouw*, 19-6-2004).

Het zou vast heel wat moorden in de relationele sfeer schelen, als er ook eens zo'n gen voor mensen zou komen.

Het borstmoment

Rare jongens, die Amerikanen! De doodstraf? Vinden ze doodnormaal. Mensen zonder proces jarenlang vasthouden op een militaire basis op Cuba? Ze hebben er geen enkel probleem mee. Irakezen martelen in de Abu Ghraib-gevangenis? Geen yank die er een traan om laat. Maar als er in de pauze van de Superbowl een seconde lang een ontblote borst op tv te zien is, dan is de wereld te klein.

Begin februari staat Amerika op z'n kop als een optreden van Janet Jackson en Justin Timberlake tijdens de Superbowl ermee eindigt dat Justin het bovenstukje van Janets pakje losrukt en zo haar borst ontbloot. Voor de goede verstaander hoefde dat eigenlijk niet eens een verrassing te zijn, want Timberlake kweelde net voordat de borst bloot kwam 'Gonna get you naked at the end of this song'. Viel het eigenlijk nog mee dat er alleen maar een borst werd blootgelegd.

Wat zich aan het einde van het liedje voor een miljoenenpubliek manifesteert, is echter niet zomaar een borst, maar een borst waarvan de tepel gehuld is in een zonvormig **tepel-schildje** (*NRC*, 4-2-2004). In de context van het liedje is het een functioneel tepelsieraad, want Janet beeldt een Romeinse gladiator uit. En iedereen kan weten dat bij de oude Romeinen gladiatoren en soldaten nu eenmaal tepelpiercings droegen om hun moed te illustreren.

De regie verandert meteen de camera-instelling, maar het kwaad is reeds geschied. Miljoenen mensen mogen tijdens de **borstenact** (*VK*, 6-2-2004) in een flits Janets borst aanschouwen. Amerika spreekt collectief schande van het **borstmoment** (*VK*, 6-2-2004) en de volgende dagen koppen de kranten over **Nipplegate** (*BVL*, 4-2-2004). **Tepelgate** (*VK*, 6-2-2004) zal al spoedig allerlei mediarecords breken. Zo genereert het borstincident meer e-mailverkeer dan enig andere historische gebeurtenis,

zelfs meer dan 11 september. En geen videofragment zal zo vaak vertoond worden als dat van 'de borst'.

De betrokkenen vallen over elkaar heen om het kwaad te keren. Timberlake gaat diep door het stof en biedt tot vervelens toe zijn verontschuldiging aan – hij is per slot van rekening jong en wil nog carrière maken. Het incident lijkt hem vergeven te worden. Ook Jackson biedt haar excuses aan, maar mag als gevolg van het tepelincident nooit meer live op tv. Maar ach, wat deert het, zij heeft nu ongetwijfeld de beroemdste tepel of in elk geval de meest bekeken tepel uit de geschiedenis van de mensheid. CBS, dat de beelden uitzond, moet overigens ruim vier ton boete betalen naar aanleiding van het tepelschandaal.

Het kan ook niet uitblijven of Amerikanen dreigen te gaan *sueën* – het kosmopolitische synoniem van ons woord *procederen*. Wie of wat er aangeklaagd wordt, het maakt in feite niets uit. Een vrouw uit Tennessee zegt bijvoorbeeld zo door Janets borst geschokt te zijn, dat ze een schadeclaim van miljarden dollars wil indienen. Maar Janet heeft geluk: die **tepelclaim** (*NRC, 12-2-2004*) wordt al snel weer om onduidelijke redenen gecancelled.

In de loop van 2004 ziet bijna een miljard mensen over de hele wereld het beruchte fragment. Je kunt verwachten dat het tepelschildje – een sieraad dat over de tepel wordt geschoven en vervolgens wordt vastgezet met een pinnetje door de gepiercete tepel – hierdoor erg in de mode zal raken. Begin februari is er inderdaad even een hype aan **tepeljuwelen** (*DS, 9-2-2004*), maar die ebt weer snel weg. Dankzij de berichtgeving raakt het woord *tepelschildje* in het Nederlands dan ook wijder verbreid dan het ding zelf.

Breekteams bij belastingzonden

Begin 2004 wordt bekend dat bewoners van bepaalde Nederlandse woonwagenvakantiekampen, 'kampers' geheten, in het verleden afspraken met de fiscus hebben gemaakt. Als gevolg daarvan zijn sommige kampen ware belastingvrijstaatjes geworden, **woonwagenvakantiekampparadijzen** (Trouw, 13-4-2004) noemt de krant ze nogal ingewikkeld. De Vinkenslag in Maastricht, het grootste woonwagenvakantiekamp van Nederland, is er een goed voorbeeld van. Met de bewoners daarvan heeft de fiscus afgesproken dat ze maar 3% belasting over hun inkomsten hoeven te betalen. Gezien de blijkbaar nogal matige belastingmoraal van sommige kampers is het niet meer dan opportuun dat de Belastingdienst zo'n afspraak met deze belastingplichtigen heeft gemaakt. Zo kan de fiscus in elk geval iets incasseren van wat haar toekomt. De publiciteit rond deze afspraken leidt echter meteen tot flinke maatschappelijke verontwaardiging onder brave belastingbetalers, die het zelf eigenlijk ook wel op een akkoordje met de fiscus zouden willen gooien. De Belastingdienst krijgt dan ook honderden verzoeken om een **kamperbonus** (AD, 9-3-2004) te verwerken.

In reactie op het oproer rond De Vinkenslag zegt de verantwoordelijke staatssecretaris, Joop Wijn, dat het een uitzondering betreft, maar al snel komt er een klokkenluider voor de dag die de krant vertelt dat het helemaal niet om een incident gaat: ook elders in Nederland blijken **woonwagenvakantiekampers** (website ministerie van Financiën, 3-6-2004) vaak niet of nauwelijks belasting te betalen. Evenmin trouwens als hell's angels, criminele Joegoslaven en asocialen. Ook windhappers – mensen die naar eigen zeggen van de wind leven omdat zij geen inkomstenbron hebben –, belwinkels en moskeeën zouden fiscaal worden ontzien. Windhapper is overigens geen nieuw woord, maar de betekenis waarin het wordt gebruikt

in brief DGB2004-3005 van staatssecretaris Wijn aan de Tweede Kamer, is dat wel.

Om het probleem aan te pakken, introduceert het ministerie van Financiën nieuwe maatregelen. Een daarvan is de formering van een **breekteam** (NRC, 3-6-2004). Na de vertrouwde fraudeteams en kaalplukteams heeft de Nederlandse Belastingdienst er daarmee een nieuw samenwerkingsverband bij.

Breekteams bestaan uit invorderaars die belast zijn met het innen van belastingen op plaatsen waar dat moeilijk of gevaarlijk is. Behalve ambtenaren (politieagenten en hulpofficieren van justitie) worden er in zulke teams ook zakelijk dienstverleners opgenomen, zoals sleutelsmeden. Dat gaat natuurlijk een lieve duit kosten (de Belastingdienst maakt er zo'n tien miljoen euro voor vrij), maar zelfs al wegen de geïnde belastingen daar niet tegenop, dan nog zijn de maatregelen belangrijk voor de belastingmoraal van de burgerman. Want het percentage mensen dat **belastingzonden** (De Tijd, 9-2-2004; het woord is al ouder) afkeurt, is de afgelopen decennia enorm gestegen, van nog geen 50 tot meer dan 60%. En wanneer het gedogen van belastingvrijplaatsen zou leiden tot meer belastingfraude, zou dat de staatskas vele miljoenen meer gaan kosten.

Een snoeibrief in het werklozenparadijs

Na het beroerde jaar 2003 klimt de economie in 2004 weer uit het dal. Niet dat het nu opeens goed gaat in Nederland. Nee, het gaat economisch nog steeds slecht, maar het gaat in elk geval niet langer slechter. Het land is gered door de opleving van de wereldeconomie.

Intussen zit in het tot **werklozenparadijs** (*AD*, 10-8-2004) getransformeerde vaderland wel bijna een half miljoen mensen werkloos te wezen. Dat werklozenleger zal volgens het kabinet alleen maar groter worden. Want economisch wordt het voorlopig niet beter, zo weten ze in Den Haag. Zelfs al trekt de wereldeconomie verder aan, Nederland zal daar nauwelijks van profiteren. In economisch opzicht is Europa namelijk de zieke man van de wereld geworden, terwijl Nederland op zijn beurt de zieke man van Europa is, zo benadrukken dignitarissen in hun alom verspreide **regeringsonheil** (*NRC*, 2-4-2004). Nederland heeft zich uit de markt geprijsd door hoge loonkosten, die het gevolg zijn van de onbetaalbaar geworden verzorgingsstaat – hét vieze woord van de jaren nul.

Die verzorgingsstaat mag meteen naar de sloop, zo vindt de regeringsklik. Wat daarvoor in de plaats moet komen, is een **red-je-zelf-samenleving** (*VK*, 26-6-2004), een maatschappij bestaande uit mensen die in staat zijn helemaal zelf hun eigen boontjes te doppen. Mensen die van aanpakken weten, die niet bij elk pijntje op kosten van de baas op de bank neerploffen, die bereid zijn te ondernemen en te investeren. En die niet bij de eerste grijze haren hun werk aan de wilgen willen hangen. Kortom, mensen die hun eigen verantwoordelijkheid nemen.

Niets mis mee, met die boodschap, zou je denken. Vooral niet omdat het kabinet Nederland **vergrijzingsbestendig** (*NRC*, 21-9-2004) wil maken. De grijze golf, die doemt namelijk

als een tsunami op. Het probleem is alleen dat niet alle feiten waarop het kabinet zich baseert, lijken te kloppen. Zo laten CBS-cijfers zien dat het er met de werkloosheid wel slecht voorstaat, maar ook weer niet zo slecht als het kabinet ons wil doen geloven. Sterker nog, de cijfers tonen aan dat de werkloosheid in 2004 weer is gaan dalen.

Waarom peperen 's lands bestuurderen het volk dan toch hun naargeestige boodschap voortdurend in? Want die droeve mare is bepaald niet stimulerend voor de economie. Integendeel, door de voortdurende nadruk op bezuinigingen blijven ook ondernemers voorzichtig en houden consumenten hun hand op de knip. Het lijkt wel alsof het kabinet zelf het land in een **bezuinigingscrisis** (VK, 9-7-2004) duwt.

In 2004 begint echter ook bij sommige kabinetsleden het inzicht te dagen dat negatieve boodschappen niet bevorderlijk zijn voor de economische groei. In de zomer verschijnt er zelfs een **groebrief** (FD, 17-6-2004) ter kabinetstafel: een notitie van de minister van Economische Zaken met stimulerende maatregelen voor het bedrijfsleven. Dat bedrijfsleven kan volgens hem weer gaan floreren als werknemers langer en harder gaan werken, als ze na gedane arbeid soepeler kunnen worden ontslagen en als hun ontslagvergoedingen ernstig versoberd worden. De worst die de minister de werkgevers voorhoudt, mag voor hen misschien lekker ruiken, voor werknemers stinkt hij. De bonden spreken daarom al snel van een **snoebrief** (NRC, 24-6-2004).

De groebrief wordt een paar maanden later gevolgd door een **industriebrief** (FD, 17-9-2004; het woord is al ouder) met voorstellen om het industriële klimaat van Nederland te verbeteren. Industrie moet weer sexy worden, aldus staatssecretaris Van Gennip, want door de **maakeconomie** (Trouw, 27-5-2004) te stimuleren, zou de alom verafgode maar in Nederland glansarm geworden kenniseconomie weer opgepoetst kunnen worden. Of dat realistisch gedacht is, moeten we afwachten. In elk geval komt er dankzij het recente, al dan niet effectieve stimuleringsbeleid een einde aan de zo verlamme **bezuinigingsterreur** (AD, 20-9-2004) van de overheid.

Technotuig

Zijn is waargenomen worden. Het is dan ook geen wonder dat er mensen zijn die pas echt bestaan als ze minimaal eenmaal per jaar ieders aandacht op zich gevestigd weten. De zulken spelen zich bij leven en welzijn jaarlijks in the picture met een ontdekking of uitvinding. Lukt dat niet, dan kalft het ego af en kukelen ze al snel in het ravijn van de frustratie. Voor de evolutie van onze kennis zijn ze onontbeerlijk, zulke types. De behoefte aan persoonlijke aandacht is immers een van de drijvende krachten achter de dynamiek in de wereld. En daarmee ook achter de dynamiek van onze taal, want veranderingen en vernieuwingen vereisen nieuwe woorden, waarmee onze woordenschat tijdelijk of permanent wordt verrijkt.

Iemand die de afgelopen jaren voor veel taalvernieuwing heeft gezorgd, is marathonschaatser Jan Maarten Heideman. Vrijwel elk jaar heeft hij een innovatie in de schaatswereld geïntroduceerd – was het niet omdat hij zelf iets nieuws had bedacht, dan was het wel omdat hij met de vinding van een ander op het ijs experimenteerde. Zo zou schaatsminnend Nederland zonder Heideman waarschijnlijk nooit hebben gehoord van de klapschaats, de klapskeeler, de carveschaats, de olieschaats, de 3D-schaats en de wisselschaats.

Ook in 2004 brengt Heideman iets nieuws onder ieders aandacht: een **vogelpak** (*AD*, 26-10-2004). Dat is een al langer bestaand woord, dat dankzij Heideman in 2004 de betekenis ‘schaatspak met een lage luchtweerstand dankzij een structuur die vergelijkbaar is met een verentooi’ krijgt. Een ander novum van Heideman is de **warmteschaats** (*NRC*, 7-6-2004). Dat is een schaats waarbij de temperatuur van de glij-ijzers wordt beïnvloed om zo snel mogelijk vooruit te kunnen komen op het ijs. Heideman test de warmteschaats in de zomer van 2004. Op zomerijs natuurlijk, nog zo’n intrigerend woord, dat overigens al wat langer in omloop is.

Is de zomer voor schaatsers de tijd om zich op zomerijs te be-
geven, voor jonge ouders is dit jaargetij bij uitstek het **pret-
parkenseizoen** (*NRC*, 16-4-2004). Van die pretparken komen er
jaarlijks nieuwe, onvermoede varianten bij. In 2004 bijvoor-
beeld het in goed Hollands als **treasurepark** (*Trouw*, 1-5-2004)
getypeerde nautische themapark Cape Holland. Het park, ge-
vestigd op de oude marinescheepswerf in Den Helder, is ge-
wijdd aan de Verenigde Oost-Indische Compagnie, een stukje
onvervalst Nederlandse geschiedenis. De kids kunnen er op
een ‘adventure galley’ spelen in ‘Pirate Village’. Op een avon-
turengalei dus, in een soort piratennest.

Och, meneer Balkenende, zou u in uw fatsoenswoede niet
één keertje een stimuleringsmaatregel willen nemen voor het
gebruik van fatsoenlijk Nederlands? Bijvoorbeeld een verla-
ging van de vennootschapsbelasting met een paar procent
voor bedrijven die Nederlandse namen en slogans voor hun
producten gebruiken? Zo’n maatregel kan heus helemaal
budgetneutraal worden ingevoerd. Hij kan namelijk best ge-
financierd worden uit een verhoging van de vennootschaps-
belasting voor bedrijven die al te veel Engelse namen en slo-
gans gebruiken.

Maar ook goed Nederlands helpt niet overal tegen, want in el-
ke taal zijn pretparken een bezoeking. Vooral voor ouders die
tussen alle attracties hun kroost bij elkaar willen houden. Het
megapretpark Legoland heeft daar in 2004 echter een oplos-
sing voor bedacht. Bezoekertjes krijgen daar een armbandje
met een chip erin, die de ouders in staat stelt hun kinderen
voortdurend via hun mobiele telefoon te lokaliseren. In de
Nederlandse media is dit elektronische ‘kindertuigje’ mooi
allitererend **technotuigje** (*AD*, 26-4-2004) gedoopt. Voor ouders
is het ongetwijfeld een uitkomst, maar voor een kind bete-
kent dit stukje elektronica misschien wel de eerste kennisma-
king met big brother. En dan wordt al snel duidelijk: altijd
waargenomen worden, is eigenlijk helemaal geen fijne ma-
nier van zijn.

Verbale steniging

Onder leiding van bondscoach Dick Advocaat doet het Nederlands voetbalelftal in juni 2004 een gooi naar het Europees kampioenschap. Tegen Tsjechië staat Nederland met 2-1 voor als de Kleine Generaal de succesvolle aanvaller Arjen Robben wisselt voor middenvelder Paul Bosvelt. Volgens kenners is zo'n wissel voetbaltechnisch helemaal niet gek als men voorstaat en defensief moet gaan spelen omdat de tegenstander de druk opvoert. In dit geval pakt de wissel echter verkeerd uit en Tsjechië verslaat Nederland door tweemaal op rij te scoren. Commentatoren, journalisten, columnisten, het voetbalvulgus – iedereen wijt het verlies aan Dé Wissel, en zelfs Advocaat geeft toe dat dit niet de allergelukkigste beslissing uit zijn leven is. 'Foutje, bedankt!' zou je denken, maar stemmingmakers vinden dat 'we' Advocaat maar het best aan Bin Laden zouden kunnen uitleveren. Met diens gruwelijke onthoofdingscultuur wens je dat je ergste vijand nog niet toe.

Eerder is er ook al forse kritiek op Advocaat en op het elftal zelf. Een dag of tien voor het EK krijgen de spelers na een verloren oefenwedstrijd in de Arena bijvoorbeeld nog een **verbale steniging** (VK, 7-6-2004) te verduren van het 'meestal zo carnavaleske' (*idem*) voetbalvolk. Johan Cruijff en Jan Mulder, de laatste in zijn hoedanigheid van nar en voetbalcriticaster bij Villa BvD, leveren eveneens zware kritiek op de voetbalsystemen van Advocaat. Net voor de ongelukkige wedstrijd tegen Tsjechië valt daarbij het woord *stenigen* opnieuw. Hans Kraaij jr. geeft in Villa BvD kritiek op Mulders aanhoudende commentaar op Advocaat, waarop Mulder ironisch reageert dat Advocaat inderdaad opgehangen, zo niet gestenigd zou moeten worden (*idem*).

De ironie van Mulders uitspraak schijnt niet te werken, mogelijk door Mulders verkeerde woordkeuze. *Ophangen*, *ste-*

nigen en onthoofden – het zijn anno 2004 weer realistische executiemethoden waar blijkbaar niet mee gespot kan worden; vooral *stenigen* is beladen geraakt door de berichtgeving over moslims die dat wel een passende executiemethode voor homo's vinden. Had Mulder het conventioneel ironische *kielhalen* in plaats van *stenigen* gebruikt, dan zou er waarschijnlijk niets aan de hand zijn geweest. Nu wordt Mulders uitspraak getypeerd als een vorm van demoniseren of, zoals de Telegraaf het noemt, **diaboliseren** (*De Telegraaf*, 3-7-2004) van Advocaat.

De verkettering van Advocaat neemt zulke vormen aan, dat normen-en-waardenpremier Balkenende zich er ten slotte als een soort **middernachtszending** (*De Telegraaf*, 3-7-2004) mee gaat bemoeien. Nederland zou wat hem betreft wel wat respectvoller met de bondscoach mogen omgaan en hij roept de Oranjeklanten dan ook op 'een beetje normaal' te doen. Mulder voelt zich aangesproken en eist in zijn Volkskrant-column openbare excuses van de mp. Die schrijft op zijn beurt echter een open brief aan Mulder waarin hij hem die excuses weigert. Balkenende vindt dat Mulder niet goed gecommuniceerd heeft en dat hij daardoor – ongetwijfeld onbedoeld – de verbale agressie jegens Advocaat bepaald geen halt toegeroepen heeft.

Waar ging het ook alweer om?

Om voetbal. Uiteindelijk sneuvelt Oranje in de halve finale tegen Portugal. Niet veel later geeft Advocaat er de brui aan. Over zijn opvolger beslist de KNVB, maar volgens de kijkers van Villa BvD zou het Co Adriaanse moeten zijn. De KNVB verkiest echter Marco van Basten als bondscoach en niet de erkende taalverrijker Adriaanse en dat betekent dat we de selectie in de nabije toekomst **woonerfvoetbal** (*AD*, 1-3-2004) noch **snelwegvoetbal** (*idem*) zullen zien spelen.

Verdonkhuwelijken

Echte liefde kent geen grenzen, maar wie verliefd is en wil trouwen, krijgt het in Nederland steeds moeilijker om een bruid of bruidegom in te voeren. De regering wil ons land namelijk op slot doen voor wat het kabinet nogal pleonastisch **huwelijksbruiden** (*NRC*, 3-4-2004) noemt: exotische jongedames die als huwelijkspartner door allochtone Nederlanders vers uit hun land van herkomst worden geïmporteerd. Het probleem met die **importbruiden** (*NRC*, 6-1-2004) is dat zij vaak ongeschoold of laag opgeleid zijn, geen Nederlands spreken en niet op de hoogte zijn van de westerse mores.

Door de grens voor deze bruiden te sluiten, hoopt het kabinet een eind te kunnen maken aan het zo verfoeide **immigratiehuwelijk** (*NRC*, 26-04-2004). Volgens het CBS is deze vorm van gezinsvorming namelijk verantwoordelijk voor een kwart van de instroom van allochtonen. Dat is vooral een doorn in het oog van integratieminister Rita Verdonk, die dan ook zo snel mogelijk een einde wil maken aan de komst van **probleembruiden** (*Trouw*, 5-3-2004) die zonder kennis van het Nederlands en dus zonder kansen op de arbeidsmarkt, vanuit de barre binnenlanden van Allochtonië naar hier komen. Wat haar betreft, moeten hier te lande woonachtige Turken en Marokkanen binnenkort geen enkele kansarme bruid meer uit hun land van herkomst kunnen halen. Daartoe wil ze niet alleen de minimumleeftijd voor importhuwelijken verhogen van 18 naar 21 jaar, maar stelt ze tevens de eis dat de aanstaande bruid of bruidegom op eigen kosten in het land van herkomst een inburgeringscursus volgt en er met goed gevolg examen voor doet. Als de aspirant-immigrant(e) vervolgens stukken kan overleggen waaruit dat blijkt, krijgt zij of hij een mvv'tje (Machtiging tot Voorlopig Verblijf).

Hoewel de voorwaarden voor het grensoverschrijdende huwelijk pas in 2005 of 2006 zullen ingaan, is het gevolg van Verdonks maatregelen al in 2004 merkbaar. Lokale overheden signaleren een piek in het aantal importhuwelijken. Door de aangekondigde maatregelen heeft menige calculerende medelander blijkbaar haastig besloten het huwelijk met zijn of haar vlam uit het land van herkomst te vervroegen. PvdA-kamerlid Jeroen Dijsselbloem rekent op basis van statistische gegevens over het aantal huwelijkssluitingen in Den Haag uit dat er in 2004 zelfs ongeveer een verdubbeling van het aantal huwelijken met een partner uit het land van herkomst zal optreden. Omdat Dijsselbloem van mening is dat deze **spoedhuwelijken** (*Het Parool*, 22-6-2004) het gevolg zijn van het beleid van minister Verdonk, doopt hij dit type echtverbintenis pestig om tot **verdonkhuwelijk** (*idem*).

In de discussie rond de verdonkhuwelijken is in elk geval de taalcreativiteit van de betrokken politici groot. Het woord maakt in de tweede helft van 2004 zelfs even furore, vooral als het door de VVD als geuzennaam wordt omarmd. In het integratiedebat dat eind augustus in de Kamer wordt gehouden, feliciteert Van Aartsen de minister namelijk met ‘het neologisme “Verdonkhuwelijken”, dat het toekomstige succes van de maatregel schijnt te bewijzen’ (*VVD-website*, 31-8-2004).

Vooralsnog zit er demografisch gezien ook een positief randje aan de verdonkhuwelijken. Ze gaan namelijk tijdelijk de voortdurende **onthuwelijking** (*Het Parool*, 21-1-2001) tegen.

Fietsen als een dood vogeltje

Mensen doen de vreemdste dingen. Zo stappen op 14 juni te Apeldoorn een paar dozijn fietsers in hun blootje op de fiets. Niet spontaan en voor de lol, nee, de **blootfietsers** (VK, 28-4-2004) peddelen in hun reeds lang van tevoren aangekondigde fietstocht met een ernstig doel langs berm en beemd. Ze willen met hun **naaktfietstocht** (Trouw, 14-6-2004) de vrijheid op-eisen om naakt in de openbaarheid te vertoeven.

Zo'n serieus doel maakt een oegenschijnlijk ludieke actie meteen al een stuk minder leuk. Het **naaktfietsen** (AD, 28-4-2004) geschiedt als onderdeel van een internationale beweging: in het kader van de World Naked Bike Ride worden met name in Amerika, Canada, Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk regelmatig naaktfietstochten gehouden, meestal om actie voor of tegen iets te voeren.

Niets is meer wat het is, want 'naakt' bij naaktfietsen is een betrekkelijk begrip. Onder de naaktfietsers zijn namelijk heel wat geklede cyclisten te vinden. Het motto van de World Naked Bike Ride is dan ook 'go as bare as you dare'. In 2005 schijnt België aan de beurt te zijn voor een blote fietstocht. Eens kijken hoe bloot 'naakt' daar is.

Voor fietsen voor de lol moet je ook niet bij **ultracyclisten** (BVL, 14-9-2004) zijn, mensen die zich onledig houden met duurfiet-sen oftewel ultracycling. Zoals Guus Moonen, die in zijn een-tje in een dag of tien de hele Tour de France, zo'n 4000 km, na-fietst. Daartoe zit hij ongeveer 22 uur per dag op zijn fiets. Hij rust slechts 2 uur per dag. Of dit gezond is, vermeldt de krant er niet bij.

Ultracycling is bepaald iets anders dan *fietsen als een dood vogeltje* – een van de uitdrukkingen die wielrenner Gerrie Knetemmann aan onze taal heeft nagelaten. Letterlijk nagelaten, want

in november 2004 sterft 'De Kneet' aan een hartstilstand. Hij zal dus nooit meer hoeven harken – lelijk wielrennen, maar intussen wel erg je best doen om te winnen of de koers uit te rijden – eveneens een wielersport dat aan Knetemann wordt toegeschreven.

Onvergelijkbaar met harken is het **handfietsen** (*AD*, 17-9-2004), een van de moderne paralympische sporten. Bij deze sport worden de pedalen niet met beenkracht maar met armkracht voortbewogen, waardoor de sport zeer geschikt is voor rolstoelers. Handfietsen wordt trouwens vaker aangeduid als **handbiken** (*AD*, 29-9-2004) of **handcycling** (*AD*, 16-9-2004). Opvallend is eigenlijk dat alle officiële namen van moderne varianten van de fietssport de laatste tijd in het Engels zijn, terwijl de bakermat van de wielersport toch op het continent, met name in Frankrijk, ligt. Zelfs biken wordt steeds vaker gebruikt, en dan niet alleen als verkorting van *mountainbiken* maar ook als synoniem van gewoon fietsen.

Niet paralympisch, laat staan olympisch en eigenlijk ook niet fietsen maar steppen, is het **kickbiken** (*VK*, 3-4-2004). Wie dat doet, probeert zoveel mogelijk vaart te maken op een grote step voor volwassenen, de **kickbike** (*NRC*, 14-4-2004, maar het woord is al ouder). Kickbiken doe je niet alleen om jezelf tot stervens toe af te matten. Toeren op zo'n step kan namelijk ook. Zo zie je nog eens wat van de omgeving.

Iets van de omgeving zien, lukt ook wel als je relaxed gaat joggen. Daarvoor verschijnt in 2004 een nieuw hulpmiddel op de markt, de **kangoojumper** (*NRC*, 15-5-2004), een soort ski-schoen met onder de zool twee tegen elkaar gemonteerde springveren van kunststof. Die veren vangen de aan het joggen inherente klap bij de landing op en geven de jogger meteen een zetje voor zijn volgende stap. Je blijft dus lopen, op zulke kangoojumpers, die in de krant gelukkig ook eens een keertje in autochtoon Nederlands als **veerschoenen** (*NRC*, 15-5-2004) worden gepresenteerd.

Nederland fraudeland

De afgelopen jaren leek het wel alsof elke multinational zich getransformeerd had tot een **fraudeconcern** (*AD*, 10-5-2004). Tal van bedrijven kwamen namelijk in het nieuws vanwege sjoemelen met de boekhouding. Daarnaast kwamen ook elders in de maatschappij fraudevormen aan het licht. Zoals de hbo-fraude en de bouwfraude, waarbij zo niet miljarden dan toch vele miljoenen aan publieke middelen waren weggevoerd, hetzij naar instellingen, hetzij naar personen. Ook elders zijn prijsafspraken gemaakt en hebben functionarissen, van hoog tot laag, zichzelf bevoordeeld.

SP-voorman Jan Marijnissen is het spuugzat, dat gebrek aan moraal in de economie. Uit de diverse affaires concludeert hij dat er een ernstige ‘erosie van de publieke moraal’ gaande is. ‘Nederland fraudeland’ (*Het Parool*, 21-02-2004), vat hij zijn visie kernachtig samen en hij denkt bovendien te weten hoe de maatschappij zo heeft kunnen verworden. Het zou niet – marxistisch geredeneerd – botweg de schuld zijn van de heersende **uitzuigersmoraal** (*Trouw*, 24-1-2004) van de bezittende klasse. Nee, de SP’er redeneert heel salonfähig dat het het gevolg is van bijna twee decennia lang neoliberal beleid.

Ook elders in de maatschappij rukken de **fatsoenstroepen** (*NRC*, 21-2-2004) op. Zo wil de minister-president van Nederland koste wat kost een herstel van normen en waarden of, zoals hij steevast zegt: waarden en normen. En net als Marijnissen wil ook hij het legertje fraudeplegers en **corrupto’s** (*VK*, 17-1-2004) te vuur en te zwaard bestrijden. Maar behalve in de economie ziet hij ook elders op zijn normen-en-waardenkruistocht een schrijnend gebrek aan normen en waarden. Asociaal gedrag op school, gebrek aan respect tegenover autoriteiten en eigenwettig optreden door randfiguren zijn de premier en vele anderen een doorn in het oog en moeten

daarom aangepakt worden. Denken Balkenende en de zijnen dan dat normen en waarden voor iedereen hetzelfde moeten zijn? Blijkbaar wel, want ze streven een maatschappelijk gedragen normenstelsel na dat – met bepaalde marges – voor iedereen zou moeten gelden. Niks geen **normenpluriformiteit** (VK, 10-1-2004) dus in de toekomst.

Hoewel Marijnissen en Balkenende allebei oproepen tot een herijking van onze waarden en normen, willen ze niet precies dezelfde normen en waarden herstellen. Dat kan dus nog lastig worden, dat herstel van normen en waarden en het creëren van de blijkbaar zo verlangde normenuniformiteit.

De manier waarop ze hun doel willen bereiken, verschilt ook hemelsbreed. Roept Marijnissen op tot een heus n-debat, een institutioneel debat over normen en waarden in de Tweede Kamer, in zijn **moraalridderei** (Trouw, 24-1-2004, overigens een nogal wrakke samenvoeging van *moraalridder* en de Duitse uitgang van woorden als *Prinzipienrittere*) lijkt JP de premier de publieke moraal vooral te willen vertrossen, want hij pleit voor een nationale **normen-en-waardenshow** (Trouw, 11-4-2004) op televisie. Op die manier zouden we de verloederde samenleving weer helemaal op het spoor krijgen.

Maar op welk spoor?

En krijgen we de samenleving niet meer op het spoor, dan leren we onze kinderen toch gewoon weer ‘u’ te zeggen tegen hun leraren, want als niets meer helpt, schijnt dat volgens Balkenende een probaat middel te zijn tegen de verslonzing van de samenleving.

Een bio-ID voor een irisreiziger

‘Een eerlijk man heeft niets dan zijn gelaat’, schreef de dichter Jan Greshoff. En hij had gelijk. Het menselijk gelaat wordt steeds belangrijker als identificatiemiddel, en gezichtsverlies als gevolg van een vergrijp of misdrijf zal binnenkort, voor wie de juiste apparatuur heeft, meteen aan iemands aangezicht zijn af te lezen.

Tot voor kort stond je nog vrij anoniem met een vage, soms wel vijf jaar oude foto in je paspoort. Tussen het tijdstip waarop de pasfoto was genomen en het moment dat je je paspoort aan de grens liet zien, kon je twintig kilo gegroeid of afgevallen zijn, grijs zijn geworden, een snor dan wel baard hebben gekweekt, je gezicht hebben laten liften, je flaporen tegen je schedel hebben laten plakken of een ingrijpende neuscorrectie hebben laten uitvoeren. En je kon in die vijf jaar ook gewoon vijf jaar ouder zijn geworden en door de tijd getekend zijn geraakt. Zo zat er soms een wereld van verschil tussen een paspoortfoto en het origineel zoals het zich met dat paspoort bij de douane meldde.

De douane van de Verenigde Staten neemt in terroristische tijden geen genoegen met de mogelijke onzekerheden over iemands identiteit en eist dat binnenkomende reizigers vanaf oktober 2004 beschikken over een machineleesbaar identiteitsdocument waarop biologische kenmerken van de houder te vinden zijn. Bij voorkeur een gelaatsscan, maar voorlopig neemt de douane ook genoegen met een elektronische vingerafdruk. In Amerika wordt dan ook al druk geëxperimenteerd met **bio-ID's** (VK, 10-7-2004) – identiteitsdocumenten met biometrische gegevens. Ook al zijn er momenteel nog niet veel **irisreizigers** (VK, 10-7-2004), toch kun je je in Nederland op Schiphol al identificeren met een **irispaspoort** (*idem*). In Europa wil men namelijk eveneens snel een paspoort met

biometrische gegevens invoeren. Zolang Nederlanders en Vlamingen echter nog niet over zo'n biometrisch paspoort beschikken, moeten ze, als ze na 1 oktober 2004 naar de Verenigde Staten willen reizen, eerst een biometrisch visum aanvragen, waarop hun vingerafdrukken zijn vastgelegd.

Een biometrisch paspoort schijnt niet te vervalsen te zijn, maar de ultieme vorm van biometrische identificatie gebeurt natuurlijk via een ingebrachte chip. Zoals huisdieren wel gechipt worden, zo zouden ook baby's bij het aanschouwen van het levenslicht meteen door een bevoegde ambtenaar gechipt kunnen worden, zodat identiteitsverwisseling voortaan uitgesloten is. Daar is echter nog geen maatschappelijk draagvlak voor. Al zullen er ongetwijfeld al mensen zijn die het in feite niet interesseert of ze met behulp van een chip geïdentificeerd kunnen worden. Zoals de *very important persons* die regelmatig de Rotterdamse Bajaclub bezoeken. Die club heeft vanaf de herfst van 2004 namelijk een nieuwe attractie. Je kunt daar – tegen betaling van een flinke som gelds – een **vipchip** (De Limburger, 22-5-2004) laten implanteren, waarmee niet alleen deuren geopend worden die voor anderen gesloten blijven, maar waarmee je bijvoorbeeld ook je drankjes kunt betalen. Je laat je bij de bar gewoon even scannen en voilà, daar ga je met je cocktails.

Op relireis

Volgens de krant gaan mensen tegenwoordig niet meer voor hun lol op vakantie. Nee, reislustigen gaan tegenwoordig vaak op **relireis** (Trouw, 10-7-2004). Lekker bidden in den vreemde. Of met de *have-nots* mediteren in een exotisch oord aan gene zijde van de wereld. Wie met christelijke intenties binnen de christelijke wereld op een religieuze zoektocht gaat, bezoekt meestal een stad en begeeft zich derhalve op een **stads-pelgrimage** (Trouw, 25-6-2004). Wie jaren na dato opnieuw gegrepen wordt door de oosterse renaissance en daarom zijn heil zoekt in het morgenland, kan ook op **tempelreis** (NRC, 3-7-2004) naar de binnenlanden van Thailand om daar verlichting te vinden. Multicultireisjes zijn ook helemaal van deze tijd. Wie onder de gelovigen wil verkeren, kan bijvoorbeeld een **jihadtrip** (NRC, 23-7-2004) maken. Hoeft men vaak slechts een enkele reis te boeken.

Aardsere types die zich niet aan het **bulktoerisme** (AD, 20-9-2004) willen overgeven, kunnen hun vakantie ook een bijzondere, zij het minder spirituele bestemming geven door er een bepaalde activiteit aan te koppelen. Dat resulteert in vormen van toerisme die variëren van kunsttoerisme tot **eettoerisme** (AD, 19-8-2004). Voor dat laatste hoeft men zelfs niet eens naar een ver en vreemd land, want eettoerisme is overal mogelijk waar men buitenshuis kan eten. Bij voorkeur wel lekker natuurlijk.

Net als met *toerisme* het geval is, is ook de betekenis van *vakantie* aan het vervagen. Niet alleen mensen kunnen tegenwoordig vakantie vieren, *vakantie* kan ook – vooral in samenstellingen – gebruikt worden ter aanduiding van inactiviteit of een activiteit die op een laag pitje staat. Zo is *belastingvakantie* (al zo'n tien jaar geleden voor het eerst aangetroffen als vertaling van *tax holiday*) een periode dat er weinig belasting

betaald hoeft te worden. Met een zelfde type betekenis wordt sindsdien ook *premievakantie* gebruikt voor een periode dat ergens weinig premie voor verschuldigd is. Recentelijk werden echter ook woorden als *bestedingsvakantie* en *investeringsvakantie* op het world wide web aangetroffen. Geen enkele consument besteedt zijn spaarcentjes meer en geen bedrijf durft meer te investeren – op die matte mentaliteit duiden deze woorden.

Wie in zijn vrije tijd toch ouderwets op vakantie wil in de zin van ergens neerstrijken om daar op zijn luie kont te gaan zitten niksdoen, hoeft daar tegenwoordig ook de deur niet meer voor uit. Gewoon de televisie aan en een **emotrip** (via Google) op. Lekker kijken naar de emoties van anderen in real-lifeprogramma's. Niet te lang natuurlijk, want anders moet je misschien in **emotherapie** (VK, 18-8-2004). Voor wie voor zijn emoties wel de deur uit wil, zijn er ook diverse mogelijkheden. Zo kan men naar een *emoweekend*, niet bekend uit de krant, maar wel van het internet. Lekker werken aan jezelf en je eigen emootsies leren kennen. Maar relireis of emotrip, elk uitstapje kan eindigen met een onbestemd gevoel van 'voorbij, voorbij'. Hoe ver men ook gaat, aan die vermaledijde **vakantieblues** (NRC, 3-7-2004) valt helaas niet te ontsnappen.

Het zaterdagavondgevoel van gezelligheidstelevsie

Alsof je ‘in een warm bad’ glijdt, zo typeert Trouw de serie *TV-toppers* die Jos Brink in 2004 op de buis brengt. Samen met een of meer prominente gasten kijkt Jos terug op veertig jaar Nederlandse televisie. Zo ziet de kijker samen met de broertjes Boszhard – bekend van radio en tv – weer eens een ranzig stukje *Bananasplit* aan zich voorbijtrekken, en met Anita Witzier – ooit een vers Veronica-miepje – mogen we meegapen naar een oudbakken fragment van Brinks eigen *Wedden dat*. *TV-toppers* wordt voorgesteld als nostalgische televisie, lekker ouderwets genieten, maar wie een beetje kritisch kijkt, ziet in feite fossiel kijkvermaak, gemaakt volgens de uitgemolken knip-, plak- en aaneenleuterformule waarmee zoveel televisieprogramma’s worden gemaakt, en eigenlijk alleen maar opgediend ter meerdere eer en glorie van de presentator en diens gasten. De omroepbazen presenteren *TV-toppers* echter als ouderwetse **gezelligheidstelevsie** (*NRC*, 3-7-2004). Zij willen koste wat kost het **zaterdagavondgevoel** (*Trouw*, 10-7-2004) – samen voor de buis – weer als vanouds creëren. Maar wie, Trouw indachtig, een warm bad had verwacht van een avondje tv-kijken, vindt zichzelf uiteindelijk onder een lauwe douche terug.

De serie van Jos Brink bevestigt de populariteit van een nieuwe trend in medialand. In Hilversum bloeit namelijk al enige tijd het **retrotainment** (*VK*, 7-8-2004), een vorm van entertainment die geïnspireerd is op een eerdere fase uit de televisiegeschiedenis. Niet alleen de shows die Jos Brink in 2004 maakt, grijpen terug op oude successen, in allerlei programma’s worden gouden oudjes van stal gehaald, hetzij in de vorm van oude tv-fragmenten, hetzij in de vorm van oude tv-personality’s. Willem Duys, Mies Bouwman en hun tv-succes- sen – ze worden allemaal weer uit de mottenballen gehaald

voor de **nostalgia-tv** (VK, 7-8-2004) die in het Hilversumse wordt gemaakt.

Tot ver in zijn nadagen maakte danser en acteur Donald Jones deel uit van die vaderlandse televisienostalgie. Jones beleefde zijn *finest hour* bij 'Pension Hommeles', geschreven door Annie M.G. Schmidt, waarin hij als Dinky een lief liedje zong waarmee hij zijn roem vestigde: 'Ik zou je het liefst in een doosje willen doen'. Maar begin november 2004 sloeg voor Jones het laatste uur en deed de Dood wat de Dood het liefste doet: je in een kistje doen.

Retronostalgie (DS, 17-1-2004) viert niet alleen hoogtij op de tv. Ook in het theater, in de architectuur, de mode, de beeldende kunst, de muziek, overal is het retro wat de klok slaat. Zo blijken popsterren die al in hun nadagen dachten te zijn aangeland, opeens **retro-hot** (Trouw, 5-8-2004) te zijn, net als prullaria die je tien jaar geleden nog gratis en voor niets bij het grofvuil vandaan kon meenemen. Retrokoelkasten, retromeubilair, spullen in *retrokleuren* (de woorden zijn allemaal op het world wide web te vinden) – ze zijn niet aan te slepen.

Waar komt die lust om het verleden te herkauwen toch vandaan? Is er dan niets nieuws meer te beleven, of verliezen we ons langzamerhand in **poldernostalgie** (Trouw, 6-8-2004) en slaan we op de vlucht vanuit het complexe hier en nu naar het overzichtelijke, vertrouwde verleden? In een wereld vol verandering en dreiging zou dat niet eens zo gek zijn, want het verleden biedt een anker voor ieders identiteit. Maar uit esthetisch oogpunt zou het langzamerhand toch wel prettig zijn als we met z'n allen eens vreselijk **retromoe** (Trouw, 9-7-2004) zouden worden.

Tenenlikkerij en de billenknijpaffaire

Denk je inmiddels zo ongeveer alle seksuele aberraties wel te kennen, blijkt er in 2004 ook nog zoiets als **tenenlikken** (*AD*, 7-8-2004) voor te komen. De krant maakt in de zomer namelijk melding van het feit dat er een **tenenlikker** (*De Telegraaf*, 5-8-2004) in Rotterdam actief is, een man die in het park vrouwen zoekt die argeloos liggen te zonnen in hun blote tenen. Wie zo ongelukkig is op deze wijze te worden aangetroffen, loopt vervolgens de kans met **tenenlikkerij** (*AD*, 12-8-2004) te worden lastig gevallen. Voor wie het overkomt, is het een ongewenste intimiteit, maar de politie laat de **tenenfetisjist** (*AD*, 11-8-2004) toch snel weer lopen, ‘omdat zijn gedrag wettelijk gezien niet strafbaar is’ (*De Telegraaf*, 6-8-2004). Dat laatste is vreemd, vindt een Rotterdamse jurist, want is tenenlikken niet gewoon schennis van de eerbaarheid en als zodanig strafbaar?

Het is komkommertijd en het incident dringt dan ook door tot in het huis van de democratie, de Tweede Kamer, alwaar twee PvdA-volksvertegenwoordigers de minister van Justitie schriftelijke vragen stellen over het tenenlikken. Zou de minister het tenenlikken niet expliciet als overtreding van het een of ander in het Wetboek van Strafrecht willen opnemen? Net als billenknijpen, zo vragen de beide afgevaardigden des volks, want ook dat schijnt in Nederland niet expliciet verboden te zijn.

Ook buiten Nederland zijn billen een gevoelig onderwerp in 2004, vooral voor Ruud Lubbers. Deze ex-premier en hoge commissaris voor de vluchtelingen komt begin 2004 onaangenaam in het nieuws als een medewerkster hem beschuldigt van ongewenste intimiteiten. De ‘Hengst van Kralingen’ (*NRC*, 22-5-2004), zoals Lubbers volgens Youp van ’t Hek in zijn Haagse periode bekendstond, heeft naar eigen zeggen na een vergadering hoffelijk ‘een vriendschappelijke hand op haar

rug' (*AD*, 7-9-2004) gelegd, maar de medewerkster vindt na afloop dat die hand wel erg laag op haar rug kwam te rusten. Ze dient daarom maanden na dato een klacht tegen Lubbers in. Het resultaat is een heuse **billenknijpaffaire** (*HP/De Tijd*, 23-6-2004), die echter met een sisser afloopt. De billenaffaire is in de Nederlandse kranten dan al breed uitgemeten. Ook Ria Lubbers wordt daarbij regelmatig geïnterviewd, maar zij blijft met een hoog 'stand-by-your-man'-gehalte pal achter haar 'lieve vrouwengek' staan: 'Ik ken Ruud. Die kan heel amicaal zijn, slaat spontaan een arm om iemand heen. Lieve vrouwen vinden dat heerlijk. Vrouwen die te nauw in hun velletje zitten en feministisch zijn, niet.' (*AD*, 19-5-2004). Je zult maar nauw in je velletje zitten. Of feministe zijn ...

Als de billenaffaire passé is, krijgt Lubbers een eredoctoraat aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Bij de speech die hij ter gelegenheid daarvan houdt, roept hij Nederland op jaarlijks 3200 vluchtelingen uit te nodigen. Op die manier zouden de vluchtelingenstromen zo gekanaliseerd kunnen worden dat mensensmokkelaars minder kansen krijgen. Lubbers vindt het huidige asielbeleid in Nederland dan ook niet goed. Dat zullen heel wat asielzoekers met hem eens zijn, vooral als ze, eenmaal in Nederland, in handen blijken te vallen van figuren die hen dwingen tot medewerking aan een pornofilm van bedenkelijk allooi. Zoals drie Afrikaanse asielzoeksters overkwam, die door **porno-ontvoerders** (*NRC*, 28-5-2004) tot seks werden gedwongen in een loods op het platteland die later bekend werd als **pornoloods** (*AD*, 28-9-2004) of **seksloods** (*NRC*, 21-7-2004).

Van de straatkerk

Vroeger werd in elk protestants dorp op zondag wel een kerkdienst gehouden. Of twee, of meer zelfs, als er althans meerdere geloven op het dorp woonden, en dat was maar al te vaak het geval: de hervormde kerk, de gereformeerde kerk – de gemeenten der gelovigen kwamen afzonderlijk bijeen en voerden devoot hun eigen eredienst uit. Zo zag je je geloofsgenoten nog eens en werd je er wekelijks aan herinnerd wie van je burens van het andere geloof waren.

Weliswaar staat in vrijwel elk gehucht nog steeds ten minste één oud kerkje, maar de meeste hebben nu vooral de functie van rijksmonument of beschermd dorpsgezicht. Want menig dorp is sinds het vertrek of het verscheiden van de laatste dominee afhankelijk van de welwillendheid van een ambulante prediker om een paar keer per jaar nog eens een dienst te komen leiden. Dat schiet natuurlijk niet op. Daarom geschiedde het in diezelfde dagen steeds vaker dat de hervormden bij de gereformeerden gingen kerken en omgekeerd. Het leek daarom al tijden praktisch dat deze kerken eens zouden samengaan.

Aldus gebeurde en inmiddels is het onderscheid tussen luthersen, hervormden en gereformeerden behoorlijk vervaagd. Sinds 1 mei 2004 heten ze zelfs allemaal officieel ‘protestants’. Althans, als de gelovigen die vroeger hervormd, gereformeerd of luthers waren met de PKN – de Protestantse kerk in Nederland – zijn meegegaan, want zoals dat bij een kerkfusie pleegt te gaan, trad er rond de datum van het formele samengaan ook een schisma op. Een deel van de hervormden, de zware bonders, wilden ‘om des gewetens wil’ niet met de PKN mee en richtten een **schaduwkerk** (*Trouw*, 13-2-2004) op. Op 1 mei komt er naast de PKN dan ook meteen een andere kerk bij: de **HNHK** (*Trouw*, 2-9-2004) oftewel de Hersteld Nederlands Hervormde Kerk.

Die hersteld hervormden komen er bij de kerkfusie behoorlijk bekaaid af. Ze mogen dan hun zelfstandigheid behouden hebben, ze zijn wel al hun spullen kwijt. In elk geval hun kerkgebouwen, want die zijn bij de kerkfusie aan de PKN toegewezen. Ze hoeven misschien nog net niet – zoals dakloze gelovigen – een **straatkerk** (Trouw, 2-1-2004) te organiseren, maar vroom knielen in je eigen kerkgebouw zit er even niet in.

De naam HNHK zit de PKN niet lekker en na enige maanden touwtrekken verandert de HNHK haar naam in **HHK** (Trouw, 2-9-2004): Hersteld Hervormde Kerk. Afgesproken wordt tevens dat de lidmaten van die laatste kerk voortaan ‘hersteld hervormden’ zullen gaan heten.

De kerkfusie en het daaropvolgende kerkschisma hebben niet alleen gevolgen voor de devotie der lidmaten, maar ook voor onze taal. In het woordenboek zijn bijvoorbeeld de woorden *protestant* en *hervormd* als gevolg van de gebeurtenissen aan een grondige herziening toe. Wie bij de HHK is aangesloten, heet bijvoorbeeld nog wel *protestant* in de oude betekenis van dat woord (‘van, behorend tot de christelijke kerkgenootschappen die tengevolge van de kerkhervorming der zestiende eeuw zijn ontstaan’), maar duidelijk niet in de splinternieuwe, pregnante betekenis ervan, namelijk ‘van, behorend tot de PKN’. En in het woordenboek moet bij *hervormd* ruimte gemaakt worden voor een nieuwe geloofsnaam: *hersteld hervormd*.

De kerkfusie met schisma na is in 2004 niet de enige geloofsgebeurtenis met gevolgen voor onze taal. Eind oktober verschijnt de langverwachte Nieuwe Bijbelvertaling, dit keer in ‘natuurlijk Nederlands’. Dat zal wel niet het Nederlands zijn dat de hersteld hervormden graag in hun kerkdiensten horen, maar de kwalificatie van het taalgebruik in die nieuwe vertaling zal ongetwijfeld toch velen uitnodigen tot het lezen of herlezen van Gods woord. Zo komen we er namelijk eindelijk achter wat volgens de dienaren des Heren natuurlijk Nederlands is.

Een goededoelenzegel voor de witvleugelspecht

Vroeger, toen de aarde nog plat was en door een hemelkoepel werd omgeven, werd ze niet alleen bevolkt door de schepselen Gods. Er waren destijds ook wezens die Onze-Lieve-Heer bij zijn schepping vergeten was, zoals basilissen, centauren, griffoenen en eenhoorns – voortbrengselen van de menselijke verbeelding die men, mits men het talent heeft om te zien, nog steeds op een onbewaakt moment vanuit een ooghoek kan waarnemen.

Met Gods schepping gaat het niet zo goed. Dagelijks verarmen flora en fauna en naar verwachting zullen ook de komende decennia door mensenhand aanzienlijke hoeveelheden planten- en diersoorten verdwijnen. Maar wat zou het? De heer der schepping heeft zich inmiddels de gave der creatie eigen gemaakt en kan de gaten die in de natuur vallen, zo weer opvullen met nieuwe wezens. Met de **marathonmuis** (NRC, 24-8-2004) bijvoorbeeld, een genetisch gemanipuleerde muis met een enorm uithoudingsvermogen. Die is niet door de natuur zelf voortgebracht, maar door Amerikaanse en Zuid-Koreaanse onderzoekers van een farmaceutisch bedrijf in elkaar gefabriceerd. Het muisje kan gemiddeld twee keer zo lang in een tredmolen lopen als een gewone muis. Dat vermogen maakt het diertje onder meer interessant voor sporters met belangstelling voor gendoping. Nog even en we kunnen door genetische modificatie in de reageerbuis vast ook een echte marathonman voortbrengen: een duursporter voor wie de afstand tussen Marathon en Athene in feite de helft te kort is.

De vervaardiging van nieuwe wezens levert nieuwe woorden op, want zoals de mens ooit in het paradijs de dieren van namen mocht voorzien, zo doet hij dat ook met voortbrengselen van het eigen vernuft. Maar dieren kunnen ook onder

andere, vaak verdrietige omstandigheden opeens in de algemene taal opduiken. Vooral het feit dat een diersoort met uitsterven bedreigd wordt, kan de laatste specimina veel bekendheid verlenen. Zo verschijnt in de zomer van 2004 de **fregatkever** (Trouw, 28-7-2004) ten tonele. Zijn naam is gezien en niet onopgemerkt gebleven, maar wat voor soort kever het is, hoe groot en met welke kleur, is niet bekend. Het dier figureert namelijk slechts in een krantenbericht over een wetenschappelijk project in Engeland waarbij DNA en weefsel van met uitsterven bedreigde dieren wordt opgeslagen. Die genetische informatie wordt bewaard in de **bevroren ark van Noach** (Trouw, 28-7-2004), zoals het DNA-project genoemd wordt. De activiteiten rond die ark zouden de komende tijd weleens vaker onbekende diernamen over het voetlicht kunnen brengen, want naar verwachting van de onderzoekers staan er ruim duizend zoogdieren en ook nog eens ruim duizend vogelsoorten op het punt van uitsterven.

Soms is er nog een andere oorzaak waardoor een dier opeens in de algemene taal verschijnt. Een vergissing bijvoorbeeld. Zo raakt de **witvleugelspecht** (Trouw, 4-7-2004) in 2004 bekend omdat TPG hem op een postzegel over de Veluwe afdrukt. Komt de witvleugelspecht dan op de Veluwe – of elders in Nederland – voor? Nee, dat niet. TPG – het bedrijf dat later in het jaar overigens **goede-doelenzegels** (Trouw, 18-9-2004) op de markt brengt waarmee het onder meer Natuurmonumenten steunt – bedoelde eigenlijk de bonte specht op de postzegel te portretteren, maar heeft ‘gekozen voor het mooie plaatje en niet zozeer voor de natuurgetrouwe weergave’. En zo treedt de witvleugelspecht op in de rol van bonte specht – waarmee dan wel geen nieuwe diersoort, maar tenminste toch een nieuw beeld van een oude diersoort wordt geschapen. En die verbeelding is natuurlijk ook een vorm van schepping.

De kluts kwijt?

Hoort Turkije bij Europa? Voor geografen is dat een uitgemakte zaak: afgezien van het uiterst westelijk gelegen stukje rond Istanbul ligt de ‘Poort naar het Oosten’ op het Aziatische continent. In 2004 houdt deze vraag de gemoederen echter bezig vanuit een ander perspectief. De vraag die de EU-landen zich moeten stellen, is namelijk: hoort Turkije economisch, cultureel en politiek bij Europa, dat wil zeggen bij de Europese Unie? Als dat het geval is, kan Turkije namelijk – mits het aan een paar politieke en maatschappelijke voorwaarden voldoet – op termijn toetreden tot de EU. Hetgeen zou betekenen dat ‘Europa’ niet langer ophoudt bij de Bosporus.

Of daarmee de geografische naam *Europa* nog wel houdbaar is, valt later te bezien, maar vooralsnog zijn de meningen over de Turkse toetreding verdeeld. In de discussie hierover spelen naast economische argumenten vooral ook culturele overwegingen een rol. Zo vinden met name rechtse politici het land dat Tsaar Nicolaas I ooit ‘de zieke man van Europa’ heeft genoemd, geen welkome partner, simpelweg omdat de cultuurverschillen een integratie in de Europese **normgemeenschap** (NRC, 3-1-2004) in de weg zouden staan.

Vooruitlopend op een Europabrede beslissing speelt de kwestie in Nederland al zo hoog op dat er onder de anders zo bezadigde conservatieven een politiek schisma optreedt. Begin september stapt VVD-parlementariër Geert Wilders uit de VVD-fractie, omdat hij – tegen het partijstandpunt in – tegen EU-toetreding van Turkije wil stemmen. Eenmaal uit de partij gestapt, levert Wilders zijn zetel niet in, maar gaat hij het ‘gat op rechts’ opvullen en blijft, bepaald niet chic, in zijn uppie als de Groep Wilders in de Tweede Kamer.

Wilders is een typische exponent van de afnemende gastvrijheid tegenover kansarme niet-Europeanen die zich ook

weerspiegelt in onze taal. Nog maar kort geleden zaten autochtonen en allochtonen nog knus samen in wat een Europese *meltingpot* zou moeten worden. Nieuwkomers heetten ze, de migranten, of heel gezellig *medelanders*. Maar sinds een paar jaar is Europa de ‘multiculturele kluts’ (NRC, 6-3-2004) kwijt en mengen auto’s en allo’s zich niet meer met elkaar, is er zelfs veeleer sprake van ontmenging. Migranten heten inmiddels ongestavrij *vreemdelingen*, en rabiaat rechtse politici kruipen als ratten uit hun riolen om klassieke multiculturele kwesties op de agenda te zetten. Zoals in Vlaanderen het geval is, waar vanaf begin 2004 het **allochtonenstemrecht** (Trouw, 7-2-2004), het **migrantenstemrecht** (VK, 26-5-2004) of in de tendentieuze woorden van Vlaams-Blokkers het **vreemdelingenstemrecht** (VK, 26-5-2004) weer boven aan de politieke agenda staat.

Het zijn echter niet alleen individuele politici, maar ook overheden die bepaald niet uitblinken in gastvrijheid. Zo kondigt integratieminister Verdonk begin 2004 weliswaar een **asielzoekerspardon** (VK, 12-3-2004) af, maar scheutig is ze niet met het uitdelen van het Nederlanderschap. Dat leidt in de loop van 2004 tot een nieuwe horde **Verdonk-illegalen** (Het Parool, 10-4-2004; al eerder gesignaleerd op 4-9-2003). Wie niet illegaal is, geen **kennisimmigrant** (Trouw, 4-2-2004) is en de Nederlandse nationaliteit wil, zal daar wel wat voor moeten doen: het paspoort van het land van herkomst inleveren. Verdonk denkt dat migranten die hier een bestaan als **polderallochtoon** (Trouw, 4-3-2004) willen opbouwen, daartoe wel bereid zullen zijn. Want wat haar betreft, is voor elke migrant het Nederlanderschap de hoofdprijs.

Zijn daden en zijn doen

Vroeger had je poëzie en proza, popmuziek en klassiek, opera en operette, kunst en kitsch. Tegenwoordig zijn er allerlei mengvormen tussen de diverse stijlen en stromingen. Zo komen muziek en poëzie samen in **punkpoëzie** (VK, 29-5-2004), terwijl literatuur en theater zich verenigen in performance-literatuur. Ook binnen sommige expressievormen, zoals de muziek, treden tal van fusies op. Het gevolg? Exotische muziekstijlen als **discopunk** (VK, 1-4-2004), **skapunk** (De Tijd, 17-6-2004; het woord is al ouder), **punktechno** (VK, 1-6-2004) en **punkskareggae** (via Google). Hoe origineel ze ook zijn, meestal is zulke stijlen slechts een kort leven beschoren. Vaak zelfs zo kort, dat de naam niet eens de gelegenheid krijgt met een duidelijk omlinjnde betekenis bij het grote publiek bekend te worden. Zo zal **punktechno** wel niet meer worden dan een gelegenhedaanduiding voor 'techno met punkinvloeden'. En het is zeer de vraag of **punkskareggae** zich ooit zal ontworstelen aan de status van gelegenhedaanduiding voor de kakofonie van drie afzonderlijke oude muziekstijlen.

Die muziekstijlen worden tegenwoordig tot vervelens toe herkauwd. Was er in de jaren zeventig en tachtig in de naamgeving van muziekstromingen nog weleens wat nieuws te beleven – denk aan *new wave* en *neue Welle* –, vandaag de dag is er haast geen muziekstijl meer die niet meteen bij de introductie van het voorvoegsel *retro* wordt voorzien. Daar hebben we *retropop*, *retrofunk*, *retrodisco* en *retrorock* aan te danken. Overigens, als *retro* voor de naam van een jonge of nog actuele stijl wordt gezet, heeft dat voorvoegsel meestal een andere betekenis. In *retrohouse* en *retrohiphop* verwijst *retro* namelijk naar het teruggrijpen op de roots van de desbetreffende stijl. Heel puur en heel postmodern, met een hoog gehalte aan 'Been there, done that, seen it all'.

De overvloed aan hippe stijlen wekt heimwee op naar de eerlijke **aanstekerdeiners** (*NRC*, 24-4-2004) van een Marco Borsato, naar de **zoutwaterpoëzie** (*NRC*, 12-1-2004) op rockmuziek van Bløf, maar bovenal naar de levenspop van de koning van het levenslied, André Hazes.

Ach ja, André. Op 23 september 2004 verwisselt hij het tijdelijke voor het eeuwige. Nooit zal de man die het volkse levenslied opwaardeerde tot Nederlandse blues, na een optreden nog een bvo'tje drinken, zijn eufemisme voor een 'biertje voor onderweg'. De dood van de zingende barkeeper betekent ook een gevoelig verlies voor onze taal. Zonder hem zouden zinnnetjes als 'een beetje verliefd', 'zeg maar niets meer' en 'het is koud zonder jouwouwouw' nooit tot het collectieve geheugen van onze taalgemeenschap zijn gaan behoren. En wie kan er nog ooit 'alleen kerstfeest zitten vieren' zonder aan Hazes' 'Eenzame kerst' te denken? Hazes zorgde er ook geheel op eigen kracht voor dat het kromme zinnnetje '(Wij houden van Oranje) om zijn daden en zijn doen' niet alleen salonfähig, maar ook gevleugeld werd. Bij het EK 2004 bijvoorbeeld werd er weer eens op gezinspeeld toen de krant het had over 'Dick Advocaat, zijn daden en zijn doen' (*NRC*, 24-6-2004). Het is niet anders, maar het blijft droevig: met de dood van de Dutch godfather of soul heeft onze volkstaal in 2004 een invloedrijk vertolker verloren.

Onder de gelovigen

Volgens premier Balkenende is Nederland nog steeds een christelijke natie: 'Zelfs als niemand meer naar de kerk gaat, betekent dat niet dat je zomaar christelijke wortels wegpoetst. We blijven in die zin een christelijk land.' (NRC, 11-9-2004). Een week later haalt het CBS Balkenendes visie onderuit: inmiddels is het grootste deel van de Nederlanders allang niet kerkelijk meer. Onder de gelovigen zijn de meesten katholiek, hervormd en gereformeerd, maar met stip op vier staan inmiddels de **moslimmedelanders** (Trouw, 27-9-2004) – met bijna een miljoen gelovigen staan ze nog maar net achter de gereformeerden. En aangezien de gemiddelde leeftijd van moslims lager ligt dan die van grefo's, zullen de moslims binnenkort ongetwijfeld in de top-drie komen.

Onder katholieken en protestanten zijn nogal wat **strovuurgelovigen** (NRC, 10-4-2004), gelegenheidsgelovers dus, mensen die niet erg consistent zijn in hun vroomheid. Bij moslims ligt dat anders. Onder hen schijnt de religiositeit dieper te gaan. Men heeft meer de neiging trouw de moskee te bezoeken en leeft vaak tamelijk stipt de rituelen na: de ramadan in acht nemen, geen alcohol, geen varkensvlees enzovoorts. Toch lijkt ook daar een kentering in te komen. **Islamokids** (De Tijd, 20-3-2004) in Nederland en België schijnen, losgeraakt van hun traditionele vaderlandse cultuur, hun geloof te herdefiniëren. Waar dat toe leidt? Misschien wel tot de Noordzeevariant van de **petroleumislam** (Trouw, 5-6-2004), de materialistische vorm van islam die voornamelijk voorkomt in oliestaten als Saoedi-Arabië. Of waarschijnlijker tot de wat goedmoedige **burgermansislam** (NRC, 24-6-2004) die bekend is uit Turkije. Als de bezinning op het eigen geloof echter resulteert in een zeker fanatisme, in pure islam of erger nog: in militant fundamentalisme, dan wordt het link.

Ook in Nederland blijkt dat inmiddels voor te komen. Half juli wordt het land opgeschrikt door de afkondiging van een terreuralarm. Wat later blijkt dit vooral het gevolg te zijn van wat vage activiteiten van een jongeman uit Rotterdam, Samir A., die enige jaren geleden het moslimfundamentalisme heeft omarmd. Een paar jaar geleden reisde deze stem in het koor der **Osama-achtigen** (Trouw, 27-3-2004) als 16-jarige al eens richting Tsjetsjenië om zijn moslimbroeders ter plekke de helpende hand toe te steken. Nu, twee jaar later, is hij getrouwd, heeft hij een kind van een paar maanden en blijkt hij bij huiszoeking in het bezit te zijn van plattegronden van Schiphol, het ministerie van Defensie en de kerncentrale in Borssele. Daarnaast zou hij de beschikking hebben over wat vage materialen die bij een aanslag van pas zouden kunnen komen. Bovendien, en dat is misschien wel het schokkendst, heeft hij een testament gemaakt waarin hij – net vader geworden – als zijn laatste wil uitspreekt dat zijn zoontje in de geest van de jihad wordt opgevoed. Als zeventien-, achttienjarige kun je rare romantische gedachten hebben, want zelf verlangt hij blijkens uitlatingen hartgrondig naar het verblijf in ‘de tuinen der oprechten’ waar je volgens de gelovigen terecht komt door dood en verderf onder de ‘ongelovigen’ te zaaien. Dat zou nog wel eens bitter kunnen tegenvallen, die tuin der oprechten, maar breng dat zo’n fundamentalist maar eens aan zijn verstand.

Weersoverlast

2004 wordt gekenmerkt door een onstuimige nazomer, althans aan gene zijde van de Atlantische Oceaan. Vrijwel dagelijks is er een met naam en toenaam bekende storm of orkaan actief in het Caraïbisch gebied. Frances, Ivan, Jeanne – ze zorgen allemaal voor veel onheil. Orkaan Frances, waarvoor miljoenen Amerikanen op de vlucht slaan, wordt zelfs uitgeroepen tot de ergste en langdurigste natuurramp in de geschiedenis van Florida. Orkaan Ivan staat eveneens sterk in de belangstelling, maar maakt in Amerika verhoudingsgewijs weinig slachtoffers en veroorzaakt minder schade dan gevreesd. Orkaan Jeanne maakt wel veel slachtoffers, enkele duizenden zelfs. Die slachtoffers vallen echter niet in het rijke Amerika, maar in het arme Haïti; daarom krijgt Jeanne maar weinig aandacht in de media.

Ook in Nederland is er veel **weersoverlast** (*AD*, 28-2-2004). Dat is er andere jaren vast ook wel, maar het valt in 2004 meer op, omdat het KNMI vaker een **weerswaarschuwing** (*Trouw*, 5-1-2004) afgeeft. Met zo'n *weeralarm* – dat woord dateert, mét het verschijnsel, uit 2000 – plaatst het KNMI zich in een inmiddels lange rij instanties die regelmatig publiekelijk de alarmbel doen rinkelen. Want weerklinkt hier niet een terrorismealarm, dan hoor je ginds wel een **griepalarm** (*DS*, 10-9-2004) of lees je elders over een **laagwaterwaarschuwing** (*Het Parool*, 21-1-2004) dan wel een **investeringswaarschuwing** (*NRC*, 4-5-2004). Publieke én particuliere instellingen hebben dus het waarschuwendende vingertje ontdekt als middel om de aandacht op zichzelf en hun taken te vestigen. Het probleem is natuurlijk wel dat naarmate het aantal alarmen en waarschuwingen toeneemt, het effect van de individuele waarschuwing afneemt. Zo lijkt haast niemand zich wat aan te trekken van het terreuralarm dat de overheid in juli 2004 doet uitgaan.

Het is overigens niet alleen de wind die hard waait. Ook andere zaken worden gepresenteerd als een storm of orkaan. Zo staat Amerika nog voor het orkanenseizoen begint al bloot aan een **insectenstorm** (*AD*, 12-5-2004): een massale verplaatsing (door de lucht) van insecten, in dit geval krekels.

Mogelijk wel geïnspireerd door het onstuimige weer zijn er in 2004 extra veel metaforen ontstaan waarin windkracht negen of meer terug te vinden is. Zoals **orkaanvoetbal** (*AD*, 25-3-2004), een type voetbal van Britse clubs dat blijkbaar inhoudt dat de voetballers stormenderhand hun tegenstanders van het veld spelen. En niet te vergeten de **generatiestorm** (*VK*, 1-5-2004): een massaal generatieconflict, dat economen voorspellen als binnenkort talloze babyboomers met pensioen of prepensioen gaan om op hun oude dag van alle goeds voorzien te gaan pierewaaien, terwijl hun kinderen voor de kosten van de vergrijzing moeten opdraaien. Die kinderen, de twintigers en dertigers van nu, hebben het sowieso zwaar, want behalve de kosten van hun ouders moeten ze straks ook nog eens die van hun kinderen dragen. Of de sandwichgeneratie dat zal bolwerken is twijfelachtig. Want doordat Nederland nog steeds in economisch zwaar weer verkeert, kan deze generatie eigenlijk allang geen veer meer van zijn lippen blazen!

Faillissementenrecords in de leisure-economie

Half september vraagt Real Time Company surseance van betaling aan. RTC is bepaald geen multinational, wereldschokkend zijn de betalingsproblemen van het bedrijf dan ook niet. De dreigende ondergang van Real Time Company is echter wel symbolisch voor het einde van een tijdperk dat ooit glorieus leek te beginnen: de tijd van de Nieuwe Economie. Real Time Company is namelijk de onfortuinlijke voortzetting van het al even onfortuinlijke Newconomy, het Nederlandse dotcombedrijf dat internetondernemer Maurice de Hond in 1999 met veel tamtam naar de beurs bracht.

Dat de nieuwe economie morsdood is, blijkt vooral uit onze taal. Had iedereen rond 1999, 2000 de mond vol van dit economisch evangelie, inmiddels is er niemand meer die erin gelooft. Er wordt zelfs niet of nauwelijks meer over geschreven in de krant, ook niet in negatieve zin maar hooguit nog eens als bizar historisch feit, als economische misvatting die eigenlijk vooral een talige existentie heeft gehad. En wat meer is: wat een paar jaar geleden door de nieuwe economen nog smalend 'oude economie' werd genoemd, heet inmiddels gewoon weer 'dé economie'.

Die economie kun je vanuit allerlei perspectieven karakteriseren. Dat gebeurde vroeger en dat gebeurt nog steeds. De nieuwe samenstellingen met *economie* in de krant zou je zelfs als een barometer van de stand ervan kunnen beschouwen. Doe je dat, dan blijkt op basis van onze taal dat het er maar be-roerd mee gesteld is. Dankzij de oplopende werkloosheid krijgen steeds meer mensen een werkloosheidsuitkering, waardoor onze economie inmiddels wel als een **uitkeringseconomie** (*DM*, 4-2-2004; het woord is al ouder) kan worden getypeerd. Een ander kenmerk van de westerse economie is dat veel mensen vrijwillig of noodgedwongen weinig werken.

Werkweken van maximaal 36 uur en prepensioenen die ingaan op zevenenvijftigjarige leeftijd maken dat sommige burgers extreem veel vrije tijd hebben. Op grond daarvan wordt wel gesproken van een **leisure-economie** (*Het Parool*, 19-3-2004), en omdat men voldoende welgesteld is om tijdens die vrije tijd niet achter de geraniums te hoeven blijven zitten, heet onze staatshuishouding ook wel een **ontspanningseconomie** (*Het Parool*, 20-3-2004; het woord is in Vlaanderen al ouder). Musea en pretparken varen wel bij al die vrije tijd. Wie zich in zijn vrije tijd trouwens toch maatschappelijk nuttig wil maken, gaat onbetaald aan de slag in het verenigingsleven en heeft zo een plaatsje in de **vrijwilligerseconomie** (*Trouw*, 10-1-2004).

Samenstellingen met *economie* zijn niet de enige talige indicatoren van de stand van de nationale huishouding. Wie daar een beeld van probeert te krijgen en let op een cocktail van taalvormen, vindt allerlei termen die indiceren dat het in het bedrijfsleven eigenlijk nog steeds niet goed gaat. Regelmatig aangetroffen woorden als *kortingenoorlog* en *hypotheekoorlog* geven aan dat de marges in de detailhandel en de financiële dienstverlening aan consumenten nog steeds onder druk staan. Ook het relatief hoge aantal samenstellingen met *besparing* en *bezuiniging* en natuurlijk het voor de dag komen van op zichzelf banale woorden als *bankroetrecord* en *faillissementenrecord* zijn prima economische indicatoren.

Wat die bankroeten betreft: ook in onze taal kunnen beleggers en investeerders misschien wel aardige indicatoren vinden om op basis daarvan investeringsbeslissingen te nemen: moet je nog in een dotcombedrijf investeren als zo ongeveer de enige recente samenstelling met *dotcom* in de krant het woord *dotcomkater* is? Want zo'n woord maakt in elk geval één ding duidelijk: de tijd van de grote verwachtingen voor een dotcombedrijf als RTC behoort definitief tot het verleden.

Bij de Tokkies

Jarenlang hadden ze het rijk alleen, de familie Flodder. Deze filmfamilie, bedoeld als karikatuur van een **asofamilie** (Trouw, 4-5-2004), werd zelfs zo bekend dat ‘familie Flodder’ als uitdrukking voor ‘asociale familie’ in onze taal ingeburgerd raakte.

Maar voor hoelang nog? Want in 2004 krijgen ma Flodder en haar gezin concurrentie. Geduchte concurrentie zelfs, want niet alleen in de filmfictie maar ook in de harde werkelijkheid blijken er asociale families rond te lopen. Mensen die hun huis én hun buurt onveilig maken. **Woonasociale** (Trouw, 4-5-2004) worden ze genoemd, al worden ze soms ook wel gecriminaliseerd tot **woondelinquenten** (VK, 4-5-2004). Veel gemeentes weten eigenlijk geen raad met ze. Zoals Kampen, waar asociale families dan maar naar wooncontainers aan de rafelranden van de stad worden verbannen. Met veel gevoel voor dramatiek worden die woningen **laatstekanswoningen** (Trouw, 4-5-2004) genoemd. In de praktijk schijnt deze vorm van **containerhuisvesting** (AD, 4-5-2004) de gemeente zeer goed te bevallen.

Een gezin dat het niet alleen heel bont heeft gemaakt, maar daarmee ook landelijk bekend is geworden, is de familie Ruijmgart-Tokkie. Halverwege 2003 waren ze al eens in het nieuws omdat ze bij een uit de hand gelopen burenruzie met molotovcocktails en honkbalknuppels de buurt onveilig maakten. Daarbij brandde een bovenwoning uit en moesten vijf mensen naar het ziekenhuis. De woningcorporatie wilde daarom dat de familie en ook het gezin van broer Tokkie zou verhuizen. In november 2003 bepaalde de rechter dat dat ook inderdaad moest gebeuren.

Blijkbaar zijn asociale hip, want de media springen bo-

venop de 'Tokkies' en creëren een ware hype rond deze knuffelasocialen. Zowel de IKON als SBS volgen de Tokkies op de voet met hun camera's en zenden de lotgevallen van de inmiddels dakloze Tokkies uit. Ook anderen vreten mee uit de aldus gecreëerde publiciteitsruif. Zoals Emile Ratelband, die in zijn grootmoedigheid een huis voor de Tokkies wil kopen. Dat lukt overigens niet zo heel goed, want waar Ratelband ook opduikt, steeds loopt de buurt te hoop tegen zijn plannen precies daar woonruimte voor het achterstandsgezin te kopen.

Dankzij alle publiciteit mogen de Tokkies halverwege 2004 dan nog geen woning hebben, bekend zijn ze wel. Zo is er op internet al sprake van buurten met een hoog tokkie-gehalte, terwijl echte tokkies heel erge asocialen zijn. De bekendheid van de Tokkies is inmiddels zelfs zo groot, dat ze een serieuze bedreiging gaan vormen voor de familie Flodder. Nu worden de Tokkies weliswaar nog als de 'real life familie Flodder' aangeduid, maar het kan zomaar omslaan en dan gaan we het nog meemaken dat de familie Flodder gepresenteerd wordt als de filmvariant van de Tokkies.

Het infrastructurale drama

Als de wegen het verkeer niet meer aankunnen, dan moet je kiezen: ofwel meer wegen aanleggen en bestaande wegen verbreden ofwel ervoor zorgen dat er minder verkeer komt. Naar nu blijkt, heeft Den Haag de afgelopen jaren voor dat laatste gekozen, voor **mobilitateitspreventie** (Trouw, 22-6-2004) zoals het inmiddels wordt genoemd. Niets van gemerkt natuurlijk, want de wegen blijven vol en de files lang. Volgens het CDA werkt mobiliteitspreventie dan ook niet: 'De mensen blijven toch rijden.' De partij concludeert dat het streven naar verkeersbeperking is mislukt en pleit nu voor extra investeringen in 's lands infrastructuur, vooral in 's heren wegen. Dat is weliswaar niet goed voor het milieu, maar, zo redeneert het CDA bij monde van Maxime Verhagen, dat zijn de files evenmin: 'Wil je Nederland schoner krijgen, dan moeten de wegen niet dichtslibben' (Trouw, 22-6-2004), aldus de Grote Fractieleider, die hiermee een staaltje van ijzersterke argumentatie ten beste geeft.

Nu is dat alternatief – meer investeren in infrastructuur dan voorheen – eigenlijk helemaal niet zo nieuw. Kijk maar om je heen: de Betuwelijn, de hsl, de verbreding van de A16 en van de A2. Het lijkt wel alsof heel Nederland op de schop is gegaan. En of dat nu allemaal zo goed is uitpakkt? Uit de verhalen van de tijdelijke commissie Infrastructuur, die in de nazomer van 2003 het wel en wee rond grote infrastructuurprojecten onderzoekt, wordt de politiek duidelijk dat deze projecten zowel organisatorisch als financieel zijn uitgemond in één groot **infrastructuurdrama** (NRC, 14-2-2004). De gewone burger vermoedde zoiets al.

Maar daar los je de files niet mee op. En die nemen in duur en zwaarte alleen maar toe, blijkt uit de **filemonitor** (VK, 13-2-2004), die inzicht geeft in de ontwikkeling van de files in het

jaar 2003. Naarmate er meer van zijn, bestaat ook de neiging ze naar vorm en type in te delen. Daaraan hebben we bijvoorbeeld de **accordeonfile** (*Belga*, 20-5-2004) te danken, althans het woord: een veelal lange file waarin auto's nu eens dicht op elkaar stilstaan en dan weer een stukje kunnen rijden.

Niet alleen op de snelwegen is er een ernstige verkeersinstabiliteit. Ook lokaal zijn er problemen, vooral in de binnensteden. Zo staat iemand die na gedane arbeid de Utrechtse binnenstad wil verlaten, sinds kort soms wel een halfuur in de file op de Catharijnesingel. Niet als gevolg van wegwerkzaamheden of toegenomen drukte, maar als gevolg van **verkeersdosering** (*VK*, 4-2-2004), waardoor steeds slechts een paar auto's over de singel mogen rijden. De luchtkwaliteit ter plekke schijnt er drastisch door te verbeteren, maar elders in de stad pakken dieselwolken en benzinedampen zich boven het stilstaande verkeer samen. Zulke maatregelen zijn trouwens voer voor **verkeersvandalen** (*Het Parool*, 26-2-2004). Notoire verkeersovertreders zien namelijk rijstroken op plaatsen waar gewone weggebruikers slechts trottoirs, fietspaden en bermes zien. Het goede nieuws is dat voor zulke onverlaten inmiddels wel **verkeerstherapie** (*DS*, 10-1-2004, maar het woord is al ouder) bestaat. Althans in België, maar het komt vast ook wel naar Nederland.

Het zou misschien beter zijn ervoor te zorgen dat er zoveel mogelijk auto's uit het straatbeeld verdwijnen. Bijvoorbeeld door autokrakers meer kansen te geven om wagens te stelen om die naar een of ander vaag Oostblokland te laten verdwijnen. Maar blijkbaar is dat niet de gewenste oplossing in normen-en-waardenland: de politie wil deze vorm van voertuigbeperking nu juist voorkomen door op grotere schaal **vangauto's** (*AD*, 22-1-2004) en **lokmotoren** (*Het Parool*, 17-3-2004) in te zetten.

Terreurvrees

In de jaren zeventig en tachtig hingen Ivan, de Bom en voor wie veel fantasie had, het Gele Gevaar als een zwaard van Damocles boven het Westen. Het waren bedreigingen van buitenaf, waarover de samenleving zich en masse zorgen maakte, maar waartegen men zich ook collectief verzette. De sovjetdreiging werd afgewend door een degelijk conventioneel leger van beroepsmilitairen en dienstplichtigen, de kernwapendreiging werd effectief bestreden via deelname aan de ban-de-bombeweging en het Gele Gevaar – ach, bij nader inzien was wat er gebeurde in communistisch China een vervan-mijn-bedshow. Zo ongeveer ten tijde van de sloop van de Berlijnse muur verdwenen deze dreigingen en trad er ruim een decennium van collectieve rust in. Die rust werd pas in 2001 ruw verstoord door 9/11. Sindsdien waart er een **terreurspook** (*DvHN*, 4-4-2004) door het Westen en wordt de **terreurvrees** (*NRC*, 15-7-2004) aangewakkerd als de martelaren van Allah weer eens hun vernietigende werken verrichten.

Ook Nederland blijft niet gespaard voor de terreurdreiging, maar de terreur zelf lijkt hier vooralsnog kinderspel te zijn van **tienerterroristen** (*Het Parool*, 24-3-2004). Half juli 2004 bijvoorbeeld geeft de overheid een terreuralarm naar aanleiding van de arrestatie van een 17-jarige moslim uit Rotterdam die plattegronden van Schiphol, de Tweede Kamer en de kerncentrale in Borssele in zijn bezit zou hebben en op die doelen aanslagen zou voorbereiden. In september blijkt ook de Efteling een mogelijk doelwit van moslimterreur te zijn geweest als Justitie een aantal **terreurverkenners** (*De Telegraaf*, 13-9-2004) aanhoudt die foto's in het pretpark schijnen te hebben gemaakt. Wie daar deze zomer met zijn kroost geweest is, schrikt toch wel even van zo'n bericht. Zouden godsdienstwaaninnigen werkelijk zo laag zijn om een kinderparadijs

uit te kiezen om zichzelf middels een zelfmoordaanslag naar de **terroristenhemel** (Trouw, 17-3-2004) te schieten?

In reactie op de terreur en geruchten van terreur in Nederland slaan de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken de handen ineen en geven de AIVD vergaande bevoegdheden om mogelijke terroristen op te sporen. Opsporingsinstanties – hiermee wordt ook de politie bedoeld – krijgen bovendien de mogelijkheid om potentiële terroristen het leven zo zuur te maken door middel van **verstoringsacties** (NRC, 11-9-2004), dat **opblaasmoslims** (Trouw, 27-4-2004) niet eens meer aan het plegen van hun wandaden toekomen. En als dat niet werkt, mogen terreurverdachten onder de noemer **terreurrecht** (NRC, 11-9-2004) preventief worden opgepakt. Daarbij hoeft het OM niet eens binnen de gestelde termijn de stukken aan de advocaat van de verdachte te overhandigen. Dat klinkt allemaal behoorlijk eng, maar de samenleving accepteert zulke maatregelen blijkbaar omdat ze bedoeld zijn ter bestrijding van iets dat nog veel enger is: terreur.

Een speciaal recht voor terroristen oogt nogal totalitair, maar protest ertegen vanuit de politiek of de maatschappij is er niet of nauwelijks. Zelfs weldenkende mensen maken er geen bezwaar tegen, terwijl het gevaar van rechtsongelijkheid levensgroot op de loer ligt. Dat niemand bezwaar maakt, komt misschien omdat moslimterroristen ook in 2004 bepaald niet aan positieve beeldvorming doen. De bloedige aanslag in Madrid verdient op geen enkele manier begrip. Maar vooral de gruwelijke, uit een cultuur van wreedheid voortkomende ‘executies’ waarbij gijzelaars in het Midden-Oosten onthoofd worden, zullen een mildere beoordeling van moslimterroristen nog lang in de weg staan.

Serieslachtoffers van een maagdenjager

Wel of geen gevaar voor de samenleving, de psychiaters die een oordeel over Michel Fourniret moeten vellen, kunnen het er maar niet over eens worden. Volgens een Belgische gerechtspychiater is hij niet gestoord, was hij wel toerekeningsvatbaar toen hij zijn misdrijven pleegde, maar vormt hij overigens ‘geen gevaar voor de maatschappij’ (*LN*, 11-9-2004). Intussen heeft Fourniret dan al wel bijna tien moorden op meisjes en jonge vrouwen bekend. Waarschijnlijk heeft hij bovendien in Frankrijk een man vermoord en beroofd.

De ‘Franse Dutroux’ wordt Fourniret al snel genoemd, al woont hij al jaren in België als hij in juni 2003 wordt opgepakt wegens ontvoering. In 1989 is de Franse boswachter namelijk naar Wallonië verhuisd. Voor die tijd heeft hij, naar nu blijkt, een aantal meisjes en jonge vrouwen in Noord-Frankrijk verkracht en vermoord. Als hij in België komt wonen, weet niemand in zijn omgeving dat hij in Frankrijk al een tijdje heeft gezeten wegens seksuele delicten met minderjarigen. De Franse en de Belgische justitie wisselen geen informatie over zedendelinquenten uit, vandaar.

De bekentenis van de moorden komt pas op gang in 2004. Op de dag dat Fournirets echtgenote hoort van de straf die Michelle Martin heeft gekregen, de ex van die andere zedemoordenaar, Marc Dutroux, begint ze mee te werken met de politie. Als Fourniret hiermee geconfronteerd wordt, begint hij met het bekennen van een hele serie moorden. Hij praat veel, volgens het gerecht, en hij weet zich blijkbaar nog goed te herinneren waar hij de slachtoffers heeft begraven, want in de zomer van 2004 wordt er behoorlijk gericht gegraven in de buurt van de huizen waar Fourniret en zijn vrouw hebben gewoond. **Necrosearchers** (*DS*, 5-7-2004) vinden lijk na lijk.

Voor zover bekend heeft Fourniret in elk geval één Bel-

gisch meisje vermoord. Op 20 december 1989, drie dagen na zijn vrijlating uit gevangenschap in Frankrijk, gaat **maagdenjager** (*LN*, 16-10-2004) Fourniret samen met zijn vrouw Monique Olivier op pad en ontvoert hij in Saint-Servais nabij Namen de twaalfjarige Elisabeth Brichet. Ze zal het niet overleven. Haar ouders leefden sindsdien in onzekerheid over het lot van hun dochter. Daar komt in 2004 een einde aan als haar stoffelijke resten worden gevonden. De advocaat van de moeder van Elisabeth Brichet richt intussen een Europese vereniging op voor ouders van **serieslachtoffers** (*DS*, 6-9-2004), slachtoffers van serieverkrachters en -moordenaars.

Hoewel Fourniret in 2004 al veel moorden bekend, gaat het onderzoek naar andere feiten door. Vooral uit de periode 1990-2000 is nog weinig bekend over Fourniret en de vrees bestaat dat hij in die periode ook slachtoffers heeft gemaakt, mogelijk buiten België en Noord-Frankrijk. Aan het verdriet van België komt met de veroordeling van Marc Dutroux, medio 2004, dan ook geen einde.

Internethengelen naar een stevige kindervis

Schindleria brevispinguis – al zo'n 25 jaar wacht dit bijzondere visje op een aansprekende naam. Tot 2004 kon deze in 1979 ontdekte minivis in feite alleen maar met zijn Latijnse naam worden aangeduid. En daarmee word je natuurlijk nooit bekend, ook niet als vis. In 2004 stellen Amerikaanse wetenschappers voor om 't stomme dier voortaan in de omgangstaal *stout infantfish* te noemen. In het Nederlands wordt dat vertaald als **stevige kindervis** (*NRC, 10-7-2004*). Die naam heeft hij te danken aan zijn **pedomorfie** (*idem*). In volwassen toestand wordt de vis namelijk niet langer dan 8,4 millimeter, en dat is ongeveer net zo groot als hij in larvetoestand is. Daarmee is de stevige kindervis een van de kleinste gewervelde dieren ter wereld. Een populaire aquariumvis zal hij wel niet worden, want sinds de ontdekking van het eerste exemplaar in 1979 zijn er nog maar vijf andere van dezelfde soort gevangen.

Een visje dat in 2004 niet alleen een naam, maar ook faam verwierf, is *Garra rufa*. Tot voor kort had ook dit visje in het Nederlands hooguit een Latijnse naam. Geen wonder, want voor westerlingen leidde het een betrekkelijk verborgen leven in de warmwaterbronnen van het Turkse kuuroord Kangal. Dat kuuroord was al langer populair bij mensen uit de regio die last hebben van een huidziekte, zoals psoriasis. Na een uurtje badderen in de bronnen komen die er namelijk weer als herboren en strak in het vel uit. Dat hebben ze te danken aan *Garra rufa*. Die leeft namelijk in een bijzondere symbiose met de psoriasispatiënten. De vis eet de aangetaste huid van de patiënten schoon en leeft dus van hun huidschilfers. Bovendien zou de vis al knabbelend een enzym op de huid achterlaten, waardoor de patiënt niet meteen opnieuw onder de huidschilfers zit. Een Nederlandse psoriasispatiënt die dit in een Duits tijdschrift las, ging in 2004 eens poolshoogte ne-

men en kwam genezen én met een schooltje visjes terug. Dankzij de media-aandacht die hij op zich wist te vestigen, werd de Nederlandse naam die daarbij voor *Garra rufa* was bedacht, ook meteen algemeen bekend: **knabbelvisje** (*Het Parool*, 28-9-2004), zo zou hij voortaan heten.

Om te vissen hoef je tegenwoordig niet meer de waterkant op te zoeken, je kunt het ook op internet doen. **Internethengelen** (*Trouw*, 23-9-2004) heet dat, en het wordt niet gedaan om vissen te vangen, maar om mensen te verleiden tot het doen van domme dingen. Investeren in een Nigeriaans bedrijf bijvoorbeeld, dat je torenhoge winsten belooft maar in werkelijkheid natuurlijk niet bestaat. Internethengelen gebeurt door willekeurig e-mailtjes te sturen naar talloze mensen. Naar het schijnt kijkt 1 op de 20 mensen serieus naar zo'n mailtje, en als internetcrimineel heb je dan altijd wel een keertje beet.

De hengelsport levert nog meer populaire metaforiek op in de cyberwereld, want behalve met internethengelen kun je je als crimineel ook met **phishing** (*NRC*, 3-7-2004) bezighouden. Met vissen dus. Daarbij worden argeloze internetgebruikers creditcardgegevens ontfutseld, die vervolgens voor eigen aankopen worden gebruikt.

En dan denkt u misschien dat *phishing* hooguit een grijpstuiver oplevert, maar het gaat hierbij om big business ter waarde van wel een half miljard dollar per jaar. Oppassen dus, met die vissers.

Racereizen voor flitspaalvandalen

Tijd wordt steeds vluchtiger en de ideale remedie daartegen is het opvoeren van ons levenstempo. Dat gebeurt met snelle hulpmiddelen. Steeds snellere hulpmiddelen zelfs. Vanuit het perspectief van de voortspeedende tijd degradeert zelfs een hogesnelheidslijn geleidelijk aan tot langzaam verkeer. Elders heeft men in de nabije toekomst dan ook geen behoefte aan zo'n slakkenspoor en wil men een nog snellere treinverbinding, een **superhogesnelheidslijn** (NRC, 30-8-2004). Zo'n lijn is voor ons trouwens nog even een ver-van-m'n-bedshow, want de superhogesnelheidstrein zal gaan rijden tussen Sjanghai en Peking. Hoe hard deze trein echter ook kan rijden, als de trend tot versnelling doorgaat, zal men ook de snelheid van de superhogesnelheidstrein over enige tijd niet meer dan een slakkengangetje vinden.

Dat de superhogesnelheidslijn in China wordt aangelegd, is overigens geen wonder. Chinezen zijn dol op snelheid. Zo dol, dat ze bereid zijn de halve wereld over te reizen voor de kick van het hardrijden. Een Duitse zakenman speelt in 2004 handig in op de snelheidsmanie van Chinezen en organiseert speciaal voor rijke Chinezen **racereizen** (AD, 13-8-2004) naar Duitsland. In Duitsland mag je immers onbeperkt hard fahr'n, fahr'n, fahr'n auf der Autobahn.

In Nederland mag dat duidelijk niet, zelfs niet op een middernachtelijk uur als men zich eenzaam en geheel alleen over de A6, A27 of A10 her- of derwaarts spoedt. De tijd mag dan vluchtiger worden, in Nederland voert men het levenstempo en dus ook het verkeerstempo maar liever niet op. Wie dat bij gelegenheid toch eens doet en de **snelwegcrimineel** (NRC, 12-7-2004) wil uithangen, loopt een fors risico daarvoor te worden beboet. Hetzij persoonlijk, door een diender, hetzij na een week of drie, via een acceptgiro van Justitie. Dat

laatste doet zich voor als men ergens op een onbewaakt ogenblik een **flitsbeurt** (via Google; in Vlaanderen is het woord al ouder) heeft gehad. Een enkeling die dit niet kan verkroppen, ontwikkelt zich uiteindelijk tot een echte crimineel en heet in de politiestatistieken voortaan een **flitspaalvandaal** (AD, 8-9-2004).

Dan maar de lucht in. Dat kan in 2004 immers ook met de auto, want na jaren van noeste arbeid wordt in 2004 in Amerika het eerste werkende prototype van de vliegende auto gepresenteerd. De **vliegauto** (Trouw, 10-9-2004) stijgt verticaal op, heeft op 8000 meter hoogte een kruissnelheid van zo'n 500 kilometer per uur en haalt zo'n 1500 kilometer op een volle tank. Aan het einde van de reis landt het ding weer verticaal. Men mag er ook in vliegen als men door te veel snelheids-overtredingen zijn rijbewijs is kwijtgeraakt. Als men tenminste een vliegbrevet heeft, want in tegenstelling tot een rijbewijs is zo'n brevet voor deze snelle 'auto' wel verplicht. De kans dat de vliegauto tot het Nederlandse luchtruim wordt toegelaten, is overigens gering. Het ding maakt zo'n pestherrie dat het ongeveer alle geluidsnormen overschrijdt.

Snel is niet alleen op de weg en in de lucht populair, maar ook in onze taal. Zelfs de natuur valt in 2004 ten prooi aan de snelheidsmetaforiek. Zo stelt een hooggeleerde ecooloog voor om in Europa een **natuursnelweg** (Trouw, 9-7-2004) aan te leggen tussen Marseille en Oslo – de Europese variant van wat in Nederland de ecologische hoofdstructuur heet. Dat is natuurlijk geen *Autoroute du soleil* met mooie natuurplaatjes als je naar buiten kijkt, maar een geheel van onderling verbonden stukken beschermde natuur tussen Zuid-Frankrijk en Oslo, zodat de dieren min of meer ongestoord tussen Zuid- en Noord-Europa kunnen pendelen.

...log

Wat deden mensen vijf, zes jaar geleden met hun vrije tijd? In elk geval hielden ze nog niet een weblog of blog – een regelmatig ververst dagboek op het internet – bij. Dat is anno 2004 wel anders, want op het internet struikel je werkelijk over de logs. Hoe vers het verschijnsel is, blijkt alleen al uit het feit dat de woorden *log* en *weblog* nog niet eens in de Grote Van Dale van 1999 staan. Dat is geen wonder, want pas rond 2000 begonnen de kranten over het bijbehorende verschijnsel te schrijven. Tegenwoordig zijn ze er in soorten en maten en is log een populair onderdeel van samenstellingen: je hebt **boeklogs**, **citatenlogs**, **filmlogs**, **kunstlogs**, **muzieklogs**, **nieuwslogs** en natuurlijk de onvermijdelijke **sekslogs** (alle woorden zijn te vinden via Google). Een weblog waar de bezoekers naartoe surfen om gechoqueerd te worden, heet een **shocklog** (VK, 13-5-2004) en een log waar je gezellig kunt chatten, heet een **kletslog** (via Google). Van de ene log naar de andere gaan, heet **webloghoppen**, **loghoppen** of **bloghoppen**. Die werkwoorden worden door loggers op internet inmiddels al keurig volgens de regels van het kofschip vervoegd: ik loghop, loghopte, heb geloghopt. Een man die een log bijhoudt, heet vanzelfsprekend een **logger**. Zijn vrouwelijke pendant wordt een **logster** genoemd, maar heet – wat charmanter – ook wel een **logette**. Deze woorden zijn trouwens wel veelvuldig via Google te vinden, maar nog niet doorgedrongen in de krant.

Of je er nu webwijs van wordt of niet, loggen is volgens sommigen een wezenlijk aspect van de moderne kennis-economie geworden. Die wordt in de zomer van 2004 rücksichtslos om zeep geholpen door de Nederlandse regering. Zij die boven ons gesteld zijn, schaffen namelijk van de ene op de andere dag de pc-privéregeling af. De branche klaagt om begrijpelijke redenen steen en been, maar presenteert zich tevens

als waakhond van de kenniseconomie. Die gaat, zo denken de dozenschuivers, namelijk absoluut naar de knoppen als de mensen thuis niet meer kunnen surfen, loggen, chatten en daten. Maar of al dat chatten en daten nu zo'n grote bijdrage levert aan onze kennis ...

Digitaal kennis aan iemand krijgen, neemt wel een steeds hogere vlucht. En het heeft ook een zeker nut, want je oefent er in elk geval je schrijfvaardigheid mee. Computerdating is bovendien goed voor je sociale contacten terwijl je er toch niet de deur voor uit hoeft. Je tikt in wie je bent (of wie je zou willen zijn) en je krijgt zo een lijstje kandidaten voorgeschoteld waarmee je kunt gaan cyberdaten of e-daten. Volgens een kenner is dat **cyberflirten** (Trouw, 14-2-2004) niet alleen verleidelijk en spannend, een on-linerelatie is ook 'eenvoudig te bereiken, de kosten zijn laag, de risico's zijn laag, en je kan je fantasie de vrije loop laten' (*idem*). Het bestaan van cyberaffaires en on-linerelaties heeft ook gevolgen voor de gewone relatie. Doorgewinterde cyberdaters noemen dat inmiddels een **off-linerelatie** (Trouw, 14-2-2004), gebaseerd op off-lineliefde. On-lineliefde is wel minder romantisch, want in beginsel is het verstandelijke liefde, een kwestie van brains, no muscles. Het is geen liefde op basis van fysieke aantrekkingskracht, maar op basis van verbale aantrekkingskracht, op basis van communicatie dus. En zo is het verhaal weer rond, want cyberdating = communicatie = een kwestie van kennis, en dat is het centrale onderdeel van de kenniseconomie.

Hubbert's peak

In de loop van oktober 2004 gaat de olieprijs stijgen, en niet zo'n beetje ook! Kostte de olie rond 1 januari 2004 nog rond de dertig dollar per vat, in oktober moeten er op de termijnmarkt ruim vijftig petrodollars voor een vat **light sweet crude** (*NRC*, 5-6-2004) worden neergeteld. Die **oliebubbel** (*NRC*, 12-11-2003) is niet goed voor wie er warm bij wil zitten of regelmatig benzine moet tanken. Want ook aan de pomp laat zich het stijgen der benzineprijzen haast dagelijks gevoelen. Niet dat mensen door die duurdere benzine nu veel minder gaan rijden. De files zijn in elk geval nog even lang als een jaar eerder.

De hoge olieprijs hangt samen met Irak, waar de Amerikanen zich danig op de situatie hebben verkeken, met de te loorgang van Joekos, de grootste oliemaatschappij in Rusland, met een aanslag in Saoedi-Arabië, met politieke problemen in Venezuela, met de economische groei in China, met orkanen in de Golf van Mexico, met spanningen in Nigeria, met ... Zo ongeveer elke gebeurtenis of omstandigheid lijkt in 2004 de olieprijs te kunnen laten stijgen. In werkelijkheid is er misschien wel een andere oorzaak voor de olieprijsstijging. Energiepessimisten en alternativo's wisten het al langer, maar geleidelijk begint ook bij een breder publiek het besef door te dringen dat onze natuurlijke hulpbronnen eindig zijn en dat de olie uiteindelijk toch opraakt.

In de jaren vijftig werd dat al voorspeld door Shell-geofysicus Marion King Hubbert (1903-1989). Die verwachtte een piek in de olieproductie van de vs rond 1970. Zijn theorie bleek te kloppen: vanaf begin jaren zeventig werd er in de vs inderdaad steeds minder olie geproduceerd. Later werd **Hubbert's peak** (*NRC*, 30-9-2004) ook toegepast op de wereldolieproductie. Volgens sommigen ligt de **oliepiek** (*DS*, 2-10-2004) rond 2008, volgens anderen rond 2020, maar echte doemden-

kers zijn van mening dat de piek in de wereldwijde olieproductie medio 2004 plaatsvond en dat de olieproductie vanaf nu alleen nog maar kan dalen. Feit is wel dat er per geproduceerd vat olie tegenwoordig nog maar een kwart nieuw vat aan de bestaande reserve wordt toegevoegd, en opvallend is eveneens dat Shell eerder in 2004 zijn bewezen oliereserves fors moest afwaarderen. Pessimisten vrezen bovendien dat nog heel wat maatschappijen, maar bijvoorbeeld ook landen het voorbeeld van Shell zullen gaan volgen. Hoe dat ook zij, tekenend voor de stemming ten aanzien van de olievoorraden is dat Hubbert's peak, die decennia een verborgen leven leidde onder oliepessimisten, in 2004 via diverse media bij een breder publiek bekend raakt.

De consequenties van Hubbert's peak zijn bepaald niet om vrolijk van te worden. Hubbertianen gaan er namelijk van uit dat de grootschalige beschikbaarheid van fossiele brandstoffen – kolen, olie en gas – aan de basis heeft gelegen van de industriële revolutie en de daaraan gerelateerde algemene welvaarts-groei. Mocht de olie nu opraken, dan ziet het er voor de welvaart niet best uit. Immers, als de aanvoer van fossiele brandstoffen stopt, stopt de productie, valt het transport stil en gaat de kachel uit. Wie er na de ondergang van de **petroleumeconomie** (*NRC*, 10-9-2004)'s winters nog warmpjes bij wil zitten, doet er dan ook goed aan nu al een stukje grond te kopen en er een paar flinke bomen op te kweken.

Zijn er dan geen alternatieven voor fossiele brandstoffen? Jazeker, zo wordt er in 2004 geëxperimenteerd met **biobrandstofcellen** (*VK*, 18-9-2004) terwijl in Zuid-Amerika in 2004 een brandstofcombinatie van benzine en alcohol op de markt verschijnt onder de naam **flexbrandstof** (*AD*, 26-8-2004) oftewel **flexbenzine** (*idem*), maar of dat nu het duurzame alternatief voor olie is waarop de wereld zit te wachten? Het zouden wel eens bange tijden kunnen worden voor de wereldenergiehuishouding, waarbij Hubbert's peak nog regelmatig in de krant besproken gaat worden.

De taal van bloed en bommen

Elke vier jaar zorgen ze weer voor veel spanning en sensatie, en in elk geval voor dagelijks nieuws in de krant: de verkiezingen voor de nieuwe machtigste man van de wereld. Wordt het 'nieuwe ronde, nieuwe kansen' voor George W. Bush of mag John F. Kerry het stokje van de zittende president overnemen? Als dat laatste gebeurt, kan Kerry het zich niet langer permitteren telkens van gedachten te veranderen over de oorlog in Irak, een van de grootste bezwaren die zijn tegenstanders tegen hem aanvoeren. Of Kerry nu een notoire twijfelaar is of juist iemand die de nuances zoekt, de voortdurende koerswijzigingen leveren hem al vroeg in de verkiezingscampagne de bijnaam **flipfopper** (*DS*, 1-10-2004) op. Naarmate de campagne vordert, worden de verkiezingen spannender, niet alleen omdat Kerry en Bush een nek-aan-nekrace lopen, maar ook omdat het onzeker is of de campagne wel **aanslagvrij** (*VK*, 1-5-2004) zal verlopen. De verkiezingsaanslagen in Madrid, die eerder in 2004 de verkiezingsuitslag in Spanje bepaalden, liggen immers nog vers in het geheugen.

Maakt het feitelijk wat uit of Kerry of Bush president wordt? Nee, Amerika blijft *God's own country* en de Amerikanen zijn ieder voor zich de trotse bezitter van een stukje van dat goddelijke land. Bush speelt daar in de verkiezingsstrijd handig op in door te beloven dat Amerika een **eigenaarsmaatschappij** (*DS*, 28-8-2004) zal worden: een samenleving waarin elke Amerikaan de eigenaar is van een stukje van de vs. Dat Bush zijn kiezers daarmee feitelijk een sigaar uit eigen doos geeft, zorgt er niet voor dat deze **reliconservatief** (*Trouw*, 13-8-2004) als een politiek oplichter wordt ontmaskerd. Integendeel, het grootste deel van het Amerikaanse volk zal zich uiteindelijk weer achter Bush scharen.

In de strijd tussen de beide presidentskandidaten draait

het om de economie en om de buitenlandse politiek in relatie tot de binnenlandse veiligheid. Vooral op het punt van de Irak-oorlog blijken Bush en Kerry in feite niet zo heel ver van elkaar af te staan. Ook al belijdt Kerry met de mond dat Bush de verkeerde oorlog op de verkeerde plaats op het verkeerde moment is begonnen, hij presenteert zich bepaald niet als de ideale anti-oorlogskandidaat. Uiteindelijk is de taal van bloed en bommen niet alleen republikeinse, maar ook democratische taal.

Er komen in de aanloop tot de verkiezingen wat barstjes in de agressieve buitenlandpolitiek van Bush, en die barstjes worden merkwaardigerwijs veroorzaakt door mensen uit het eigen kamp. Zo lijkt de oorlog in Irak eventjes een geval van zinloos geweld te worden als defensie-minister Donald Rumsfeld nog geen maand voor de verkiezingen voeding geeft aan het Kerry-adagium 'wrong war, wrong place, wrong time' door ijskoud te zeggen dat er eigenlijk geen verband bestaat tussen Al-Qa'ida en het Irak van Saddam Hoessein. Ook niet bevorderlijk voor het angstvallig gekoesterde imago van doortastendheid van de Bush-politiek is de opmerking van de voormalige bestuurder van Irak, Paul Bremer, dat Amerika nooit voldoende troepen in Irak heeft gehad om het land te stabiliseren nadat het bestuurlijk onthoofd was.

Die voortdurende instabiliteit leidt ertoe dat opstandige Irakezen feitelijk nog steeds grote delen van Irak onder controle hebben en daar met de regelmaat van de klok westerlingen ontvoeren om die te onthoofden. Niet op een min of meer geciviliseerde manier, met de guillotine, maar met een mes, de alleronbeschaafdsten manier die in tijden vertoond is. Letterlijk vertoond, want om de westerse vijand ervan te doordringen in wat voor apocalyptische wereld we zullen leven als moslimfundamentalisten het op aarde voor het zeggen krijgen, sturen ze van elke onthoofding een gruwelijke **onthoofdingsvideo** (VK, 13-5-2004) de wereld in. Maar het allerranzigste is dat er talloze westerlingen zijn die op het internet zulke videoclips willen bekijken.

Seniorvriendelijke hangouderen

Ze worden steeds ouder en er komen er steeds meer van: senioren. Niet zo lang geleden waren het nog vijftigplussers die zich vol trots 'senior' noemden, maar net als *middelbare leeftijd* met het stijgen der gemiddelde levensverwachting in het verleden is gaan opschuiven, lijkt nu ook het woord *senior* in beweging te komen.

In de jaren tachtig omhelsde het bedrijfsleven het destijds wat stoffige woord *senior* – in het Nederlands vooral de tegenpool van *junior*. Onder invloed van het Engelse *senior* met de betekenis 'iemand met veel (werk)ervaring' kon je als dertigjarige met een jaar of drie werkervaring op een of ander adviesbureau zo opgeschaald worden tot seniorredacteur, senioradviseur of senioronderzoeker. Daar zat je dan als *sieni-ur*, je carrière nog nauwelijks begonnen. Al snel kreeg dit Engelse woord *senior* trouwens een half Engelse, half Nederlandse uitspraak. In samenstellingen werd *senior* op z'n Nederlands uitgesproken, opzichzelfstaand behield het nog lang zijn Engelse uitspraak en bijvoorbeeld ook zijn Engelse meervoudsvorm: *seniors*.

De Engelse invloed vanuit het bedrijfsleven betekende een oppepper voor het oorspronkelijke Nederlandse woord *senior*. Dat kreeg een positieve bijklank en ging zoveel betekenen als 'iemand met veel levenservaring'. Zo iemand wilde iedereen wel zijn, dus heel wat ouderen en jongere ouderen omarmden het woord als welkom alternatief voor 'iemand van middelbare leeftijd' of erger nog: 'oudere'.

Inmiddels is *senior* in een overgangsfase aangeland. In de snelle wereld van de consultants is het woord duidelijk op zijn retour: heel wat *seniors* van een jaar of vijfendertig, veertig willen dolgraag hun seniorschap eraan geven om niet langer voor een vroegoude wijsneus te hoeven doorgaan. En de *senio-*

ren, zij worden met de dag jonger. Zo heet je als gesjochten werknemer van een jaar of vijfenveertig die op de arbeidsmarkt geen schijn van kans heeft op een fatsoenlijke baan, al snel een **seniorwerkzoekende** (via Google). En mensen van dezelfde leeftijdsklasse die nog nooit een eigen bedrijfje hebben gestart, heten inmiddels heel flex **seniorstarters** (NRC, 2-6-2004), alsof ze niet alleen oud maar ook héél ervaren zijn.

Gelukkig zijn er ook nog eenvoudige oude mensen. Mensen die ouderwets inactief van hun oude dag zitten te genieten. Bij voorkeur op een bankje in het park of elders in de openbare ruimte. Okay, die grijsjes worden iets minder **seniorvriendelijk** (Trends, 1-4-2004) aangeduid als ‘ouderen’. Als **superouderen** (NRC, 1-6-2004) zelfs, als ze maar voldoende hoogbejaard zijn. Maar ze gaan wel met hun tijd mee, want zelfs onder de superouderen schijnen er nog heel wat hangouderen of hanggroepouderen te zijn, mummelende mannetjes en vrouwtjes die ellenlange herinneringen zitten op te halen op een bankje, hooguit soms gestoord doordat er eentje gebeld wordt over ’t een of ’t ander. Op zijn **seniorenmobieltje** (NRC, 27-3-2004) natuurlijk.

Smaakspelers in het smulbos

Staat de rookcultuur als gevolg van de nieuwe Tabakswet op het punt te verdwijnen, de eetcultuur rukt steeds verder op. In 2004 zelfs naar de vrije natuur. Althans, als de plannen van bepaalde natuurbeheerders worden doorgezet om op grote schaal **smulbossen** (VK, 9-4-2004) te gaan aanleggen. Smulbossen? Jazeker, dat zijn bossen waar je zou moeten kunnen rondstruinen om er eetbare producten in op te scharrelen. De smulbossen zijn speciaal bedoeld voor allochtonen, die immers gewend zijn ‘in hun eigen land (...) overal iets te eten’ te vinden, aldus de directeur van de Gelderse Stichting wAarde, die het smulbossenplan heeft gelanceerd. En dan hebben we het niet over **survijvelvoedsel** (NRC, 4-5-2004), want dat is in onze contreien compact voedsel met een hoge voedingswaarde dat je bij de zwervsportwinkel koopt om mee te nemen als je een weekendje gaat ‘survijvelen’ in een jaargetijde waarin de bosbessen nog niet rijp en de bosduiven nog niet vet zijn. Nee, dan gaat het om noten (van speciaal daarvoor in het bos aangeplante notenbomen) en bosvruchten die ter plekke verorberd kunnen worden. Het lijkt dus niet de bedoeling dat er spontaan allerlei enge paddestoelen voor directe consumptie in het ‘smulticulibos’ moeten gaan opschieten. Het doel van de Stichting is ook niet om in de voedselvoorziening van allochtonen te voorzien, maar om hun de kans te geven de natuur in ons land te ‘beleven’. Natuur is blijkbaar *fun*, een *event*, ook voor allochtonen, en vandaar spreekt de Stichting niet over een voedselbos of een consumptiewoud, maar strooit ze in haar communicatie met woorden als *snoepen*, *smullen* en *samenstellingen* daarmee.

Het idee van een smulbos is trouwens niet nieuw. Een jaar of wat geleden legde het Waterschap Rivierenland rond de waterzuivering bij Weurt namelijk een speciaal **snoepbos** (VK,

17-11-1998) aan met fruit- en notenbomen en picknickbankjes voor een gemengd publiek. Nieuw aan de smulbossen is wel dat de **smulvruchten** (AD, 7-4-2004) speciaal voor allochtonen bedoeld zijn en de smulbossen daarom dicht bij grote steden zouden moeten liggen (omdat daar nu eenmaal de meeste allochtonen wonen). Dat de smulbossen speciaal bedoeld zijn voor een **voedselorgie** (VK, 17-6-2004) door allochtonen, zet bij de autochtonen overigens nogal wat kwaad bloed: 'Wat voor ons blijft gelden is "niet buiten de paden treden" en "verboden te plukken", terwijl de allochtonen veilig binnen de perken van een smulbos met smulvergunning en plukonthefving zich tegoed kunnen doen' (NRC, 10-4-2004).

Dat je in Nederland niet alleen van de **bioculinaire** (AD, 26-6-2004) voortbrengselen van het woud kunt smullen, maar het je ook elders goed kunt laten smaken, blijkt meer en meer uit de manier waarop over voedsel gesproken wordt. We eten allang niet meer om te leven, nee, we eten om de **smaaksensatie** (DS, 15-11-2003). Vandaar dat het woord **kok** ook allang niet meer het goede woord schijnt te zijn voor onze nationale televisiekok Joop Braakhekke: 'Ik heb nooit beweerd een kok te zijn, ik ben een **smaakspeler** met gevoel voor theater' (AD, 2-6-2004). En zo iemand kookt niet, zo iemand creëert **smaakrijm** (*idem*), desnoods met producten uit het smulbos.

Leaseleed

Nog niet zolang geleden leek het wel of beleggingsadviseurs onbeschaamd bij Jacobse en Van Es te rade waren gegaan voor het motto van hun beleggingsproducten. Geen gezeik, iedereen rijk – vanuit dat perspectief werden zowel ervaren als onervaren beleggers verleid met winstverdriedubbelaars, geldverviervoudigers en vermogensvermenigvuldigers. Je was een loser als je zelf voor je geld zou gaan werken, je moest je geld voor je laten werken. En als je dat niet had, dan leende je het gewoon van de beleggingsmaatschappij om aandelen te leasen. Aandelen leasen? Vroeger kon je als bedrijf degelijke waar leasen, zoals auto's en bedrijfsmiddelen, maar geen waardepapieren – althans niet volgens het woordenboek. Dat dat eind jaren negentig opeens wel kon, werd door sommige financiële dienstverleners misschien wel als een ware revolutie gepresenteerd, maar het was in feite niets anders dan een semantische modificatie van het woord *leasen*, dat immers gaandeweg een ruimere betekenis heeft gekregen.

Wie verblind door het grote geld met **leasebeleggen** (Trouw, 11-2-2004) is begonnen, moet nu op de blaren zitten. Want het verdrievoudigen van de winst blijkt bij nader inzien slechts een van de scenario's van dit financiële product. Het gunstige scenario om precies te zijn, dat alleen werkelijkheid zou worden als de beurskoersen zouden blijven stijgen. Inmiddels is duidelijk dat de koersen ook kunnen dalen. En hoe! Voor sommige leasebeleggers bleek aandelenlease een regelrechte **harakiri-belegging** (VK, 29-5-2004): al zijn de geleasede aandelen (vrijwel) waardeloos geworden, de **leaselosers** (Het Parool, 18-6-2004) moeten nog wel de leaselasten blijven betalen. Sommigen kunnen of willen dat echter niet en worden **leaseweigeraar** (VK, 31-7-2003, maar een pas in 2004 gangbaar wordend woord).

Dat beleggers hun billen gebrand hebben aan de leaseproducten, wordt door de aanbieders geweten aan het feit dat ze de kleine lettertjes niet goed gelezen hebben. De **leasegeedupeerden** (*VK*, 26-5-2004) zelf, op z'n Hollands verenigd in clubs die luisteren naar prozaïsche namen als Stichting Leaseverlies. Maar Stichting Leaseleed en – heel kosmopolitisch – Vereniging Payback, vinden dat ze niet goed voorgelicht zijn. Lease-slachtoffers en de aanbieders hebben dan ook al sinds eind 2002 een turbulente **aandelenleaseaffaire** (*NRC*, 17-3-2004).

Ook wie zich niet heeft laten verleiden door de voorgespiegelde winsten van aandelenlease, heeft de afgelopen jaren vaak een aanzienlijke duit op de beurs verloren, zeker nu ook weduwen- en wezenfondsen (veilige aandelen) zoals Koninklijke Olie al tijden geen goede rendementen meer opleveren. Toegegeven, het blijft een goed dividendaandeel, maar rendementen uit het verleden waar je het dak van je huis nog eens van zou kunnen verhogen, blijven helaas uit. In België is het overigens nog beroerder. Daar is de pendant van ons grootste weduwen- en wezenfonds, het goedehuisvaderaandeel Electabel, in 2004 zelfs met tientallen procenten in waarde gedaald.

Nee, door het uitblijven van rendementen is **geldgemotiveerd** (*AD*, 28-2-2004) beleggen inmiddels helemaal uit de mode. Wie nog belegt, doet dat voor de sport of omdat men simpelweg niet weet waar men anders met het bijeengespaarde geld naartoe moet. Hoewel de beurs ook in dat opzicht steeds minder soelaas biedt, want haast elke maand is er wel een **beursverlater** (*FD*, 24-1-2004; het woord is buiten de krant al ouder): een onderneming die het op de beurs voor gezien houdt en haar notering opgeeft. De treurigheid rond de beurs hoeft dan ook nog maar even door te gaan en we hebben niks meer om te beleggen en niets meer om in te beleggen. Of zouden er dan weer ouderwets tulpen zijn om mee te speculeren?

Touwtjesknopen

Kinderspeeltjes? In handen van onbevoegden kunnen ze levensgevaarlijk zijn. Geef een dreumes van anderhalf hamertje-tik en voor je het weet, vliegen de ramen uit de kozijnen. Of koop voor je temperamentvolle driejarige peuter een prikblok met prikpen en je oogappel ontpopt zich binnen de kortste keren tot een juniorterrorist die voortdurend prikacties wil houden. *Hamertje-tik*, *prikblok* en *prikpen* staan trouwens niet in het woordenboek, al zijn het stokoude woorden voor al heel lang bestaande speeltjes.

Hamertje-tik lijkt misschien simpel en antiek, maar hoe eenvoudig ook, het is bij tijd en wijle nog steeds populair. Net als prikblokken en prikpenen. Nog eenvoudiger is echter dé spelletjesrage van 2004. Opeens valt het op dat kinderen en masse aan het knopen zijn geslagen. Dat doen ze niet met gewone touwtjes, maar met holle kunststof touwtjes van een opwekkende kleur. **Scoubidoutouwtjes** (*NRC*, 29-7-2004) heten ze en wat je ermee kunt doen, is **scoubidouen** (*NRC*, 9-7-2004). Het resultaat daarvan is een *scoubidou*. Dat woord staat trouwens al lang en breed in het woordenboek. Om precies te zijn als een algemeen Belgisch Nederlands woord voor een ‘met fluorescerend knooptouw gevlochten voorwerp waarmee men de eigen vingervaardigheid test’. Het woordenboek geeft zelfs herkomstinformatie van het woord, maar die is gezien de beschreven betekenis nogal bizar: ‘een geregeld in Amerikaanse jazz (*scat*) terugkerende reeks klanken. In *scat* worden woorden vervangen door klanken vanwege hun toon.’ Zouden de definitieschrijver en de etymoloog wel hetzelfde woord *scoubidou* hebben beschreven? Waarschijnlijk toch wel, al zou een bruggetje tussen het vlechtwerkje uit de definitie en de reeks klanken uit de herkomstinformatie wel prettig zijn geweest. *NRC* Handelsblad slaat dat bruggetje wel en

schrijft: ‘Het verhaal gaat dat de Franse zanger Sacha Distel in 1959 het lied “Scoubidou” zong. Hij zong het zo: “Soo bi doo bi ooh ah.” Zijn fans knoopten van elektriciteitsdraadjes koordjes en gaven die aan hem. Dit was het begin van Scoubidou.’ (NRC, 9-7-2004). Het **touwtjesknopen** (NRC, 29-6-2004) haalt het nieuws in 2004 eerst als rage, maar vrij snel daarna omdat de scoubidoutouwtjes weekmakers bevatten die schadelijk voor kinderen zouden kunnen zijn. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat kinderen die vierentwintig uur per dag op die touwtjes sabbelen, later in hun leven problemen met hun geslachtsapparaat zouden kunnen krijgen. Nu waren de scoubidoutouwtjes weliswaar niet bedoeld om op te sabbelen en gedurende langere tijd vierentwintig uur per dag opblijven om op scoubidoutouwtjes te sabbelen, lijkt ook niet realistisch, maar toch wordt er onderzoek naar de schadelijkheid van de touwtjes verricht. De Voedsel- en Warenautoriteit concludeert uiteindelijk dat de touwtjes wat de weekmakers betreft onschadelijk zijn, maar dat ze vanwege het risico van verstikking toch maar beter niet kunnen worden gegeven aan al te jonge kinderen. Op dat moment is de rage echter alweer over zijn hoogtepunt heen. En grijpen de eerste kinderen alweer naar prikblok en prikpen ...

De Chinese griep

Het goede nieuws is dat er in 2004 geen grootschalige diersterfte voorkomt. Dit jaar in ons land eens geen MKZ, varkenspest of vogelgriep en evenmin grootschalige hormonaire of mysterieuze aandoeningen die de nationale veestapel drastisch uitdunnen. Toegegeven, in maart breekt onder Amsterdamse politiepaarden het gevreesde **staltivirus** (VK, 11-3-2004) uit. Heel wat paarden moeten een besmetting met dit **rhinopneumonievirus** (Trouw, 12-3-2004), dat kortweg ook wel **rhino** (Het Parool, 11-3-2004) wordt genoemd, zelfs met de dood bekopen. En half mei wordt een nieuwe illegale groeibevorderaar, **glyburide** (VK, 19-5-2004), ontdekt, maar het gebruik hiervan is niet zo grootschalig dat de consument er veel van merkt. En het vee evenmin. Het is trouwens geen nieuw verschijnsel, die glyburide. Het was al in gebruik als medicijn voor diabetici, maar dankzij de illegale toepassing als veterinair preparaat komt het woord in 2004 voor het eerst in de krant.

Elders in de wereld ziet het er minder florissant uit voor landbouwhuisdieren. Zo breekt in het Verre Oosten opnieuw **kippeninfluenza** (NRC, 13-1-2004; het woord is echter al ouder) uit. Heette die ziekte in 2003, toen Nederland en België erdoor getroffen werden, nog vogelpest, in 2004 wordt de oosterse variant van dezelfde ziekte vogelgriep genoemd. Zou het komen doordat deze ziekte ook nogal wat menselijke slachtoffers maakt en we nu eenmaal liever horen dat onze soortgenoten aan griep dan aan de pest sterven? Hoe dan ook, het griepvirus dat in het Verre Oosten rondwaart, is de variant influenza-A-H₅N₁, een voor de mens gevaarlijker virusvariant dan het virus dat in 2003 de pluimveestapel in Nederland en België teisterde. In Vietnam en Thailand worden dan ook enkele tientallen gevallen van deze ziekte bij mensen vastgesteld

en zo'n 20 à 25 mensen overlijden eraan. Ook andere Oost-Aziatische landen (China, Indonesië) hebben met de **vogelkoorts** (VK, 26-1-2004) te maken. Reden dus om het vogelgriepvirus goed in de gaten te houden. Temeer omdat het risico bestaat dat het dodelijke kippengriepvirus zich vermengt met een betrekkelijk onschuldig menselijk griepvirus. Of met een varkensgriepvirus, dat gewoonlijk besmettelijker is voor mensen. Als dat namelijk zou gebeuren, zou er een ongekend drama kunnen plaatsvinden, waarbij de **Chinese griep** (VK, 7-2-2004) de ooit zo dodelijke Spaanse griep zelfs in aantal slachtoffers zou kunnen overtreffen.

In het Verre Oosten wordt korte metten gemaakt met zieke kippen. De griepkippen worden op een gruwelijke wijze gedood. Ze eindigen hun leven namelijk op **levende brandstapels** (NRC, 26-6-2004). Elders in de wereld doet men enorm zijn best om de vogelgriep buiten de deur te houden. Zo ook in Nederland. Om eventuele insleep – het onbewust invoeren van een organisme of een virus uit het buitenland naar een gebied waar het niet inheems is – te voorkomen, worden op Schiphol preventieve maatregelen getroffen. Desinfecterende **antivogelgriepmatten** (VK, 31-1-2004) – ook wel **vogelgriepmaten** (Trouw, 31-1-2004) genoemd – moeten het griepvirus buiten de deur houden. Ook de kippen zelf worden geweerd: geen potentiële Thaise **viruskip** (Het Parool, 24-1-2004) komt het land meer in.

Infectieziekten lijken – na een halve eeuw in relevantie te zijn afgenomen – inmiddels weer een serieuze bedreiging, ook voor westerse landen. Daarom roept de minister van vws een **Infectieziekteautoriteit** (Staatscourant, 22-3-2004) in het leven. De IZA, zoals de autoriteit wordt afgekort, zal vanaf 2005 de infectieziektebestrijding gaan coördineren. En nu maar hopen dat de Chinese griep niet eerder aan de poorten van West-Europa zal komen rammelen.

Slowe traagheidscultus

‘Druk, druk, druk.’ Een jaar of tien, vijftien geleden hoorde je er pas echt bij als dat je standaardantwoord was op beleefdheidsvragen als ‘Hoe staat het ermee?’ Omdat iedereen het maar druk had, moest alles vlug, vlug, vlug, en leek de westerse maatschappij wel bevolkt door een horde stresskonijnen.

Dankzij een overvloed aan vrije tijd valt dat in Nederland inmiddels wel mee. In reactie op de **haastziekte** (*VK*, 24-9-2004) van eind jaren tachtig, begin jaren negentig ging ons land namelijk eind jaren negentig collectief onthaasten. Die onthaasting uitte zich in nog minder werken, nog meer vrije tijd en een intellectuele en economische mentaliteit van ‘zachtjes aan, dan breekt het lijntje niet’. En als men, moe van het onthaasten, er eens even helemaal uit wilde, boekte men heel onthaast op **vrijetijdssandalen** (*AD*, 7-8-2004) een **onthaastingsarrangement** (*NRC*, 28-7-2004). Al snel raakte het land dan ook in verval en was iedereen op **onthaastingsweekend** (*Trouw*, 14-9-2004) of hing avondenlang voor actieloze **onthaast-tv** (*VK*, 16-9-2004) à la Big Brother.

Ongeveer tegelijk met de onthaastingsdrang in Nederland waren ook elders in de westerse wereld aanwijzingen dat er een **traagheidscultus** (*NRC*, 11-9-2004) op komst is. Daarbij werd Nederland nogal eens als gidsland beschouwd. Blijkbaar vindt het buitenland dat we hier van nature niet zo hard lopen. De **slowbeweging** (*NRC*, 11-9-2004), die deze cultus belichaamt, begon in de tweede helft van de jaren negentig met de *slowfoodbeweging*. Aan de wieg daarvan stond de Italiaanse journalist Carlo Petrini. Het verhaal wil dat deze het licht zag toen hij constateerde dat McDonalds een fastfoodrestaurant op de Spaanse Trappen in Rome had gevestigd. Hij schreef een boek getiteld *Slow Food* en prees daarin de consumptie aan

van voedsel waarvoor je tijd moest vrijmaken, zowel voor het bereiden als voor het opeten ervan. Inmiddels geldt *Slow Food* als de slowbijbel, terwijl Petrini nog steeds de slowgoeroe bij uitstek is.

Dat het oude vooroordeel dat in Nederland alles vijftig jaar later gebeurt dan elders in de wereld, onzin is, blijkt maar weer uit de **slowrevolutie** (VK, 24-9-2004). Al acht jaar nadat de slowbeweging overal elders in Europa en bijvoorbeeld ook in de Verenigde Staten en Canada vaste grond onder de voeten heeft gekregen, verschijnt in Nederland in 2004 de vertaling van Petrini's blockbuster *Slow Food* (uiteeraard in goed Nederlands eveneens *Slow Food* getiteld). De publicatie blijkt ook in ons land te werken als de opmaat voor een lawine van slowe zaken: **slow journalism**, **slow school**, **slow sex** (via Google). Ook het bijvoeglijk naamwoord *slow* wordt meer en meer verneerlandst, dat wil zeggen: gebruikt als was het een Nederlands adjectief. De journalistiek wil er nog niet aan, maar via Google zijn bijvoorbeeld al heel wat Nederlandse combi's met *slow* te vinden. En dan niet alleen muziektermen als *slowe soul*, want in de muziek was *slow* al langer een geaccepteerd adjectief, maar ook in combinaties als *slowe koeien* (die *slow vlees* leveren) en *slowe wijnen* die je op je hoogstpersoonlijke **slowmoment** (VK, 24-9-2004) bij je slowfood drinkt. Jammer alleen dat de beweging zo *slow* is, dat ze niet een Nederlands equivalent voor *slow* heeft bedacht.

- aandelenleaseaffaire 112
- aanslagvrij 105
- aanstekerdeiner 82
- accordeonfile 92
- allochtonenstemrecht 80
- allochtonenvignet 37
- antiterreurcoördinator 33
- antiterreurpaus 33
- antiterreurtsaar 33
- antivogelgriepmat 116
- asielzoekerspardon 80
- asobak 11
- asofamilie 89
- bean bag 44
- Becks Sex Scandal 48
- belastingzonde 54
- beursverlater 112
- bevroren ark van Noach 78
- bezuinigingscrisis 56
- bezuinigingsterreur 56
- billenknijpaffaire 74
- biobrandstofcel 104
- bioculinair 110
- bio-ID 67
- bloementherapie 26
- bloghopper 101
- blootfietser 63
- boerenlog 101
- boerengolf 45
- boerengolfen 45
- borstenact 51
- borstmoment 51
- breekteam 54
- bulktoerisme 69
- burgercrisis 31
- burgermansislam 83
- Chinese griep 116
- citatenlog 101
- condoomboete 29
- condoomplicht 29
- containerhuisvesting 89
- corrupto 65
- crenotherapie 26
- cyberflirten 102
- detentieboot 27
- diaboliseren 60
- discopunk 81
- duocel 27
- eerlijkheidsterreur 34
- eerwraakmoord 19
- ettoerisme 69
- eigenaarsmaatschappij 105
- ellebogensamenleving 32
- emotherapie 70
- emotieporno 30
- emotrip 70
- fatsoenstroepen 65
- filemonitor 91
- filmlog 101
- flexbenzine 104
- flexbrandstof 104
- flipfopper 105
- flitsbeurt 100
- flitspaalvandaal 100
- fraudeconcern 65
- fregatkever 78
- frequentetherapie 26
- gartnerslang 50
- gedoogterreur 34
- geldgemotiveerd 112
- generatiestorm 86
- gezelligheidstelevsie 71

gitmoteren 28
 gitmotiseren 28
 gloeivisje 49
 glyburide 115
 godsdienstmoord 20
 goede-doelenzegel 78
 golfnomade 46
 graslandwoelmuis 50
 grasspringspin 50
 griepalarm 85
 groeibrief 56
 gsm-spam 48
 haastziekte 117
 hamsterpensioen 24
 handbiken 64
 handcycling 64
 handfietsen 64
 harakiri-belegging 111
 henneptatoeage 40
 HHK 76
 hiphoppornografie 30
 HNHK 75
 hotelpiraat 36
 Hubbert's peak 103
 huwelijksbruid 61
 immigratiehuwelijk 61
 importbruid 61
 inburgeringsvignet 37
 industriebrief 56
 Infectieziekteautoriteit 116
 infrastructuurdrama 91
 insectenstorm 86
 integratiekaart 38
 integratieladder 38
 integratievignet 37
 internethengelen 98
 investeringswaarschuwing 85
 ipsen 30
 irispaaspoort 67
 irisreiziger 67
 islamokid 83
 jihadtrip 69
 kabaalwake 11
 kamperbonus 53
 kangoojumper 64
 kennisimmigrant 80
 ketchupincident 38
 kickbike 64
 kickbiken 64
 kippeninfluenza 115
 klapkogel 44
 kletslog 101
 klompengolf 46
 klompkijker 46
 knabbelvisje 98
 krijgsdetentie 28
 kruisporno 30
 kuilmoord 20
 kunstlog 101
 laagwaterwaarschuwing 85
 laatstekanswoning 89
 laatstewilpil 41
 leasebeleggen 111
 leasegedupeerde 112
 leaseloser 111
 leaseweigeraar 111
 leisure-economie 88
 levende brandstapel 116
 levensloopfonds 24
 liefdestatoeage 39
 light sweet crude 103
 logette 101
 logger 101
 loghoppen 101
 logster 101
 lokmotor 92
 loyaliteitsbonus 43
 luchtagent 44
 maagdenjager 96
 maakeconomie 56
 marathonmuis 77
 meermansdetentie 27
 megaministerraad 9
 metselmoord 20
 middernachtszendeling 60
 migrantenstemrecht 80

mister terrorism 33
 mobieltjesvirus 48
 mobiliteitspreventie 91
 moraalridderei 66
 moslimmedelander 83
 Mr. Terror 33
 multiculturalisamenleving 32
 muzieklog 101
 naaktfietsen 63
 naaktfietsstocht 63
 natuursnelweg 100
 necrosearcher 95
 neukable 17
 nieuwslog 101
 Nipplegate 51
 normen-en-waardenshow 66
 normengemeenschap 79
 normenpluriformiteit 66
 no-show-boete 35
 no-shower 35
 nostalgia-tv 72
 off-linerelatie 102
 oliebubbel 103
 oliepiek 103
 onthaastingsarrangement 117
 onthaastingsweekend 117
 onthaast-tv 117
 onthoofdingsvideo 106
 onthuwelijking 62
 ontspanningseconomie 88
 oogjuweel 40
 opblaasmoslim 94
 orkaanvoetbal 86
 Osama-achtig 84
 pafpaal 15
 pedomorfie 97
 pensioenanalfabeet 24
 petroleumoeconomie 104
 petroleumislam 83
 phishing 98
 pindakaasmoord 19
 plasterreur 34
 polderallochtoon 17; 80
 polder-Marokkaan 17
 poldernostalgie 72
 pornoloods 74
 porno-ontvoerder 74
 pornopoes 29
 pretouder 42
 pretparkenseizoen 58
 pretprofessor 42
 probleembruid 61
 punkpoëzie 81
 punkskareggae 81
 punktechno 81
 racereizen 99
 Rebeckhamgate 48
 red-je-zelf-samenleving 55
 regeringsonheil 55
 reliconservatief 105
 relireis 69
 retro-hot 72
 retromoe 72
 retronostalgie 72
 retroseksueel 18
 retrotainment 71
 rhino 115
 rhinopneumonievirus 115
 rietmager 22
 rokerspaaltje 15
 rokerszuil 15
 rookcel 15
 rookpilaar 15
 rookzuil 15
 ruilseks 18
 rustroken 16
 schaduwkerk 75
 schandkooi 27
 schandpaalbeleid 28
 schiet-gsm 47
 schietmobieltje 47
 scoubidouen 113
 scoubidoutouwjtjes 113
 sekslog 101
 seksloods 74
 sekssurferij 17

seniorenmobieltje 108
seniorstarter 108
seniorvriendelijk 108
seniorwerkzoekende 108
serieslachtoffer 96
shocklog 101
skapunk 81
slaappiraat 36
slow journalism 118
slow school 118
slow sex 118
slowbeweging 117
slowmoment 118
slowrevolutie 118
smaakrijm 110
smaakspeler 110
sms-seks 47
sms-spam 48
smulbos 109
smulvrucht 110
snacktaks 21
snelwegcrimineel 99
snelwegvoetbal 60
snoeibrief 56
snoepbos 109
spoedhuwelijk 62
stadspelgrimage 69
stalvirus 115
stevige kindervis 97
straatkerk 76
strovuurgelovige 83
superhogesnelheidslijn 99
superministerraad 9
superoudere 108
survivelvoedsel 109
synergiebonus 43
technotuigje 58
telefoonspam 48
tempelreis 69
tenenfetisjist 73
tenenlikken 73
tenenlikker 73
tenenlikkerij 73
tepelclaim 52
tepelgate 51
tepeljuweel 52
tepelschildje 51
terreurcoördinator 33
terreurdenken 34
terreurpauz 33
terreurrecht 94
terreurspook 93
terreurtsaar 33
terreurverkenner 93
terreurvrees 93
terrorismepauz 33
terrorismetsaar 33
terroristenhemel 94
therapiedrift 26
tinerterrorist 93
touwtesknopen 114
traagheidscultus 117
treasurepark 58
trioeel 27
tweeniesonderzoek 47
typosquatter 29
uitkeringseconomie 87
uitzuigersmoraal 65
ultracyclist 63
vaatvriendelijk 22
vakantieblues 70
vangauto 92
veerschoen 64
verbale steniging 59
verdonkhuwelijk 62
Verdonk-illegaal 80
vergrijzingsbestendig 55
verkeersdosering 92
verkeerstherapie 92
verkeersvandaal 92
verstoringssactie 94
vervelingsterreur 34
vetbelasting 21
vettaks 21
vetwaarschuwing 22
vignetallochtoon 37

vipchip 68
viruskip 116
vliegauto 100
voedselorgie 110
vogelgriepmat 116
vogelkoorts 116
vogelpak 57
voicebom 48
vreemdelingenstemrecht 80
vrijetijdssandaal 117
vrijwilligerseconomie 88
vrouwvast 50
wantrouwensamenleving 32
warmteschaats 57
webloghoppen 101
webromantiek 29
weersoverlast 85
weerswaarschuwing 85
wegblijfboete 35
werklozenparadijs 55
wilpil 41
wipmobieltje 48
witvleugelspecht 78
woonasociaal 89
woondelinquent 89
woonerfvoetbal 60
woonwagenbelastingparadijs 53
woonwagenkamper 53
zaterdagavondgevoel 71
zorgbelasting 25
zorgbijdrage 26
zorginkoopmarkt 36
zorgklant 36
zorgno-claim 25
zorgpiraat 36
zoutwaterpoëzie 82

Taal van het jaar vier werd in opdracht van Van Dale Lexicografie bv vormgegeven door Huug Schipper, Studio Tint te Den Haag, gezet uit de Trinité 2 en de Officina Sans en gedrukt op 90 grams Bioiset papier door Drukkerij Hentenaar te Nieuwegein. Het bindwerk werd verzorgd door Boekbinderij Van Wijk te Utrecht.

© 2004 Van Dale Lexicografie bv